

**Actstykker angaaende cholera, navnlig epidemien i Christiania i 1850 /
besorgede ved den kgl. Cholera-Central-Commission.**

Contributors

Christiana. Cholera Central Commission.
Royal College of Physicians of London

Publication/Creation

Oslo : Trykt i Carl C. Werner, 1851.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/bd2endu9>

Provider

Royal College of Physicians

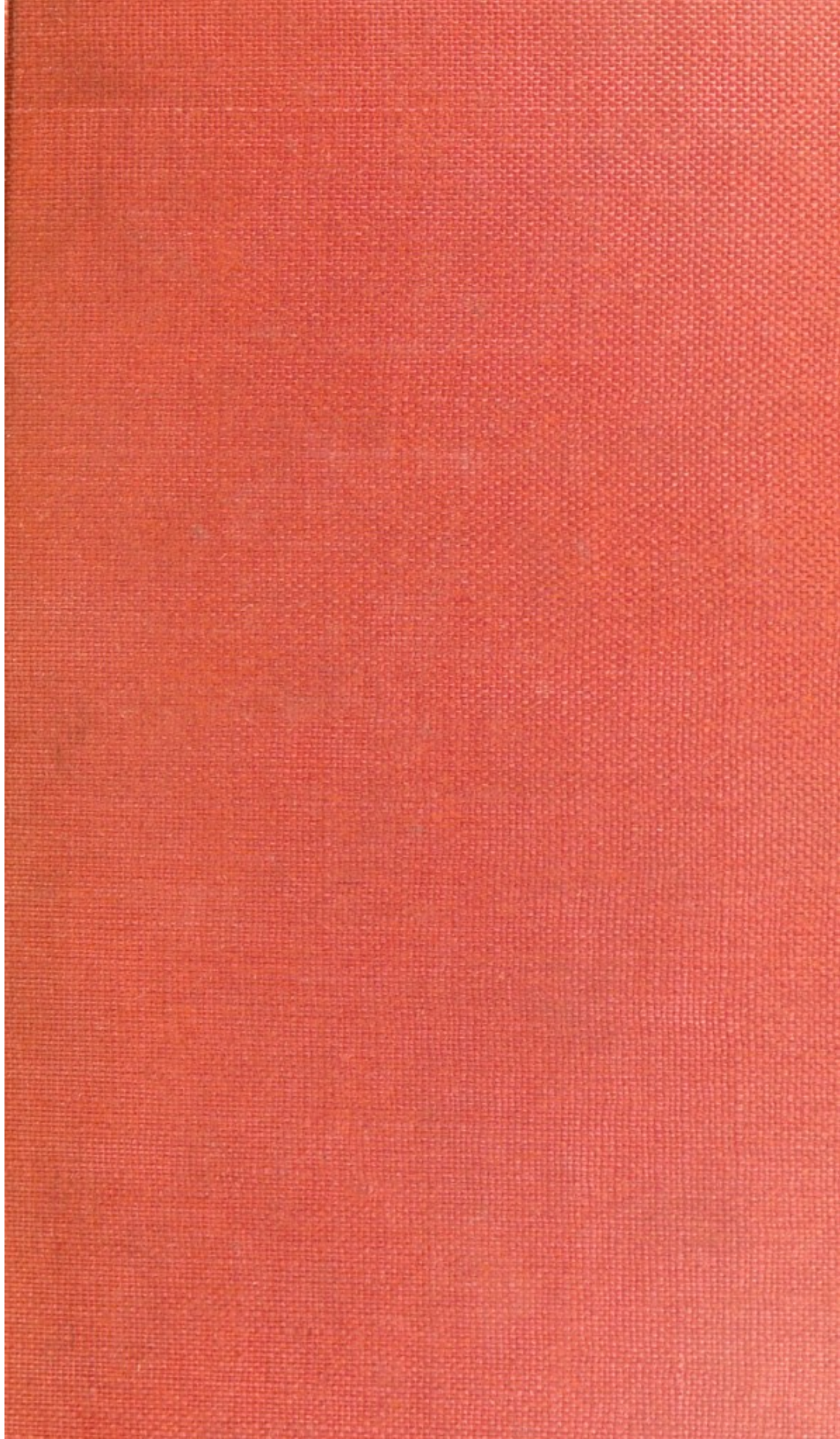
License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by Royal College of Physicians, London. The original may be consulted at Royal College of Physicians, London. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

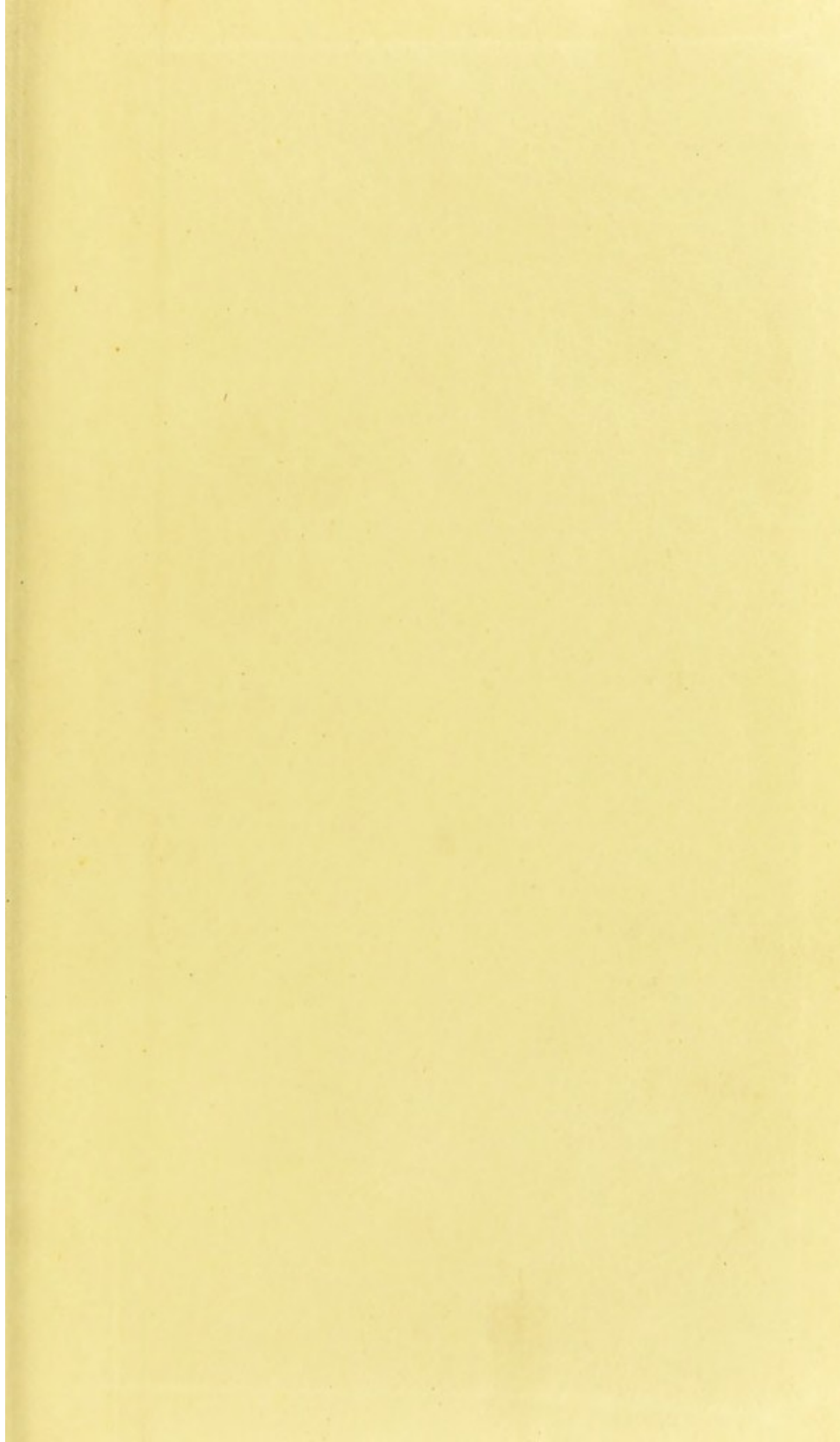
Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

SL/26-4-c-17

616-932

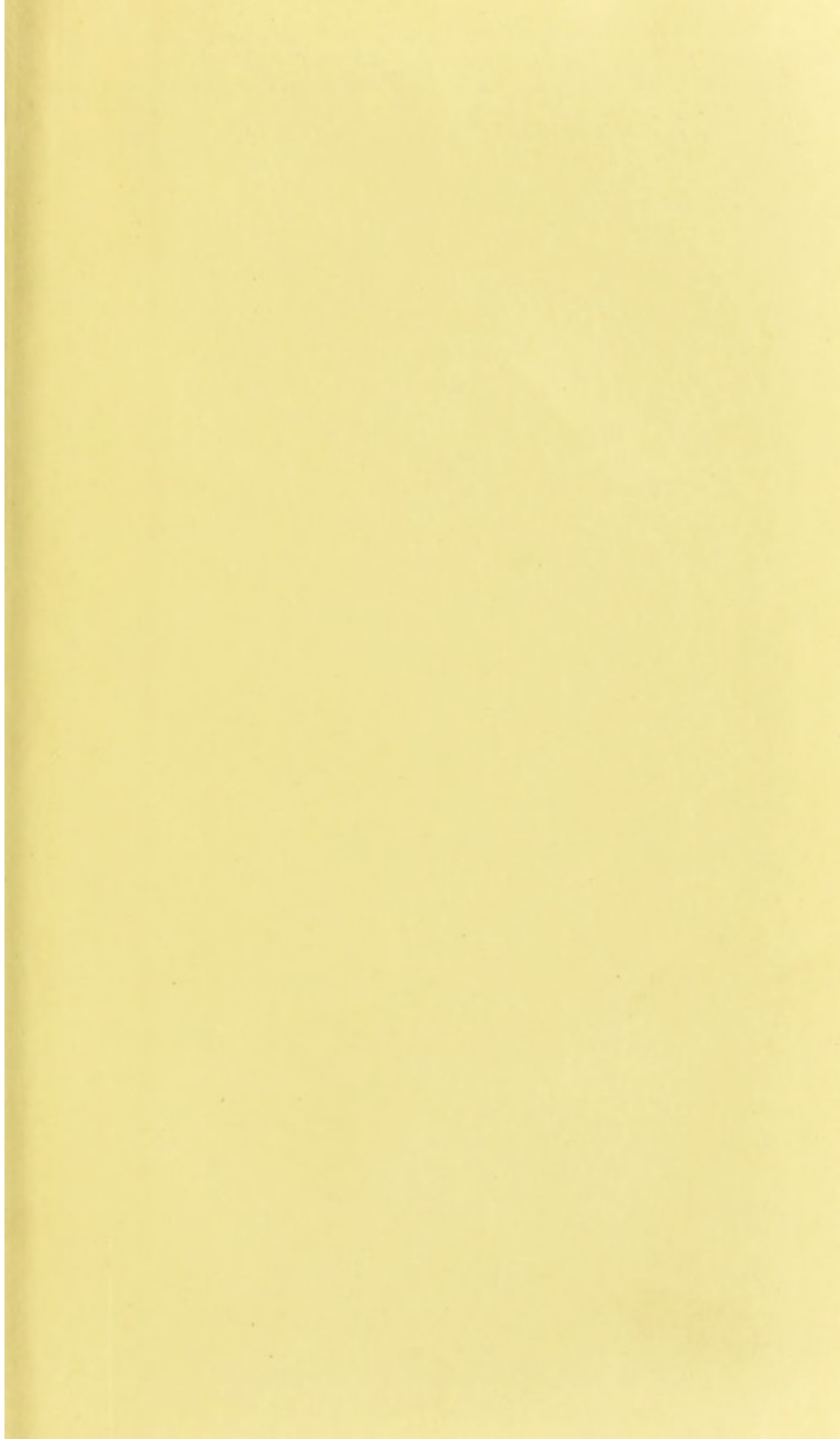

Digitized by the Internet Archive
in 2015

<https://archive.org/details/b24748316>

Actstykker angaaende Cholera,

navnlig

Epidemien i Christiania i 1850.

Besørgede ved

den kgl. Cholera-Central-Commission.

CHRISTIANIA. 1851.

73

M

7

99

8

111

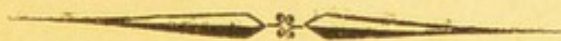
Actstykker angaaende Cholera,

navnlig

Epidemien i Christiania i 1850.

Besørgede ved

den kgl. Cholera-Central-Commission.

CHRISTIANIA.

Trykt i Carl C. Werner & Comp.s Bogtrykkerie.

1851.

52

ROYAL COLLEGE OF PHYSICIANS LIBRARY	
CLASS	616.932
ACCN.	4347
SOURCE	
DATE	

Indhold.

	Side
Forord	1
Cholera i Christiania i 1850, dens Gang, Opkomst, Statistik og de imod den truffne Foranstaltninger. Ved Prof. Dr. <i>F. Holst.</i>	2
Cholera i Christiania i 1850, dens Symptomer og Behandling. Ved Candidatus medicinæ <i>C. L. R. Hørbye</i>	62
Nogle Bemærkninger om Choleras Maade at opstaae og forplante sig paa, med særligt Hensyn til Epidemien i Christiania i 1850. Ved Prof. Dr. <i>F. C. Faye.</i>	81
Forhandlinger i det medicinske Selskab i Christiania angaaende Cholera i 1850	101
Norske Auctoriteters Dom om Choleraqvarantaine. Ved Cholera- Central-Commissionen	120

Inhalt

1. Einleitung 1

2. Die Bedeutung der Pflanzenwelt 10

3. Die Pflanzenwelt als Lebensgrundlage 15

4. Die Pflanzenwelt als Lebensgrundlage 20

5. Die Pflanzenwelt als Lebensgrundlage 25

6. Die Pflanzenwelt als Lebensgrundlage 30

7. Die Pflanzenwelt als Lebensgrundlage 35

8. Die Pflanzenwelt als Lebensgrundlage 40

9. Die Pflanzenwelt als Lebensgrundlage 45

10. Die Pflanzenwelt als Lebensgrundlage 50

Forord.

Efterat den asiatiske Cholera, der for anden Gang i epidemisk Form nylig har hjemsøgt Christiania, nu igjen er ophørt, vil en Betragtning af Sygdommens forskjelligartede Forholde ikke være uden Interesse for det medicinske Publikum. De her meddeelte Actstykker, som omfatte Fremstillinger af Sygdommens baade statistiske og pathologiske Forholde og de derpaa byggede Spørgsmaale om dens Udestængning ved Spærring, Qvarantaine o. s. v., ere givne af Cholera-Central-Commissionens lægekyndige Medlemmer, af En af de ansatte Choleralæger, af det medicinske Selskab i Christiania og flere andre Auctoriteter; og de ville formentlig tillige kunne tjene som Besvarelse herfra paa de af den britiske Regjering og pariser medicinske Akademie gjorte Spørgsmaale angaaende denne Sygdom *); i hvilken Hensigt Exemplarer ville blive stillede til Disposition af de herværende fremmede Magters Consuler, foruden til andre Auctoriteter.

---

*) Indførte i Norsk Magazin for Lægevidenskaben. 1848. S. 692—695.

Cholera i Christiania i 1850,
dens Gang, Opkomst, Statistik og de imod den
trufne Foranstaltninger.

Med et Kart.

(Ved Prof. Dr. *Holst.*)

Paa sin første Vandring i Europa, som begynder med 1830, fandt Cholera sin Vei ogsaa til Norge. Saaledes besøgte den i 1832 Drammen og nogle tilgrændsende Land-districter; i 1833 atter Drammen, men da tillige Christiania, Holmestrand og nogle Præstegjeld i Jarlsbergs Grevskab og Buskeruds Amt, Moss og Dröbak; i 1834 Frederiksstad, Frederikshald, Moss, Soon og adskillige Præstegjeld i Smaalshenes Amt, to Præstegjeld i Jarlsbergs Grevskab, Studsholmen ved Krageröe, Farsund og Egeröen ved Egersund, samt i enkelte sporadiske Tilfælde Christiania og Hassel Præstegjeld (Nordlands Amt). At den paa sin anden Vandring i Europa, der begynder med 1847, skulde skaane Norge, var derfor ikke at vente, og den udeblev ei heller; thi i Vinteren 1848—1849 hjemsögte den Bergen, Stavanger og den mellemliggende Kyststrækning og iaar Rigets Hovedstad. Om dens foregaaende Besög i Norge ere Beretninger meddeelte i det medicinske Tidsskrift *Eyr* (Aargangene 1833, 1834 og 1835) og *Norsk Magazin for Lægevidenskaben* (Aargang 1849); om dens sidste Besög i Christiania skal her meddeles Beretning.

I Juli, August og September bemærkedes i Christiania og nærmeste Omegn en Mængde Tilfælde af Diarrhoe, Brækning og Krampe i Yderlemmerne, baade hos Voxne og Börn, hos flere Spæde iblandt disse endog med dödelig Udgang. Naar man havde havt nogen Ahnelse om hvad

der forestod, vilde man have anseet de heftigere og pludseligt opkomne iblandt disse Tilfælde for Kyndere eller Varsler; men lignende bemærkes her hvert Aar i samme Maaneder, og de kunde derfor ei vække Opsigt eller betragtes som noget Usædvanligt.

Natten til den 4 October blev en i Forstaden Grönland boende Blikkenslager pludselig angreben af choleralignende Tilfælde og døde efter 9 Timers Forløb. Han var hengiven til Brændeviinsdrik, havde i længere Tid lidt af en chronisk Underlivssygdom og holdt Aftenen för sin Död et Slagtergilde. Den 7 s. M. angrebes i en Gaard (Skjæggerudgaarden kaldet) i Forstaden Leret, der er en umiddelbar Fortsættelse af Forstaden Grönland, en Skomagerarbeiders Kone, som og den fölgende Dag indlagdes i Rigshospitalet, hvor hun, efterat de egentlige Cholerasymptomer vare ophörte, døde ifölge en Cerebraltypus den femte Dag i Sygdommen. Den 9 s. M. angrebes en i samme Stue boende Feier og tvende af hans Börn, hvilke 3 bleve indlagte i en til Choleralazareth for Akers Sogn indrettet Gaard (Bredegaarden kaldet) paa Enerhougen, en til Grönland grændsende, höiere beliggende, Forstad, hvor de den 11 afgik ved Döden. Den 9 angrebes desuden en i en skraas overfor Skjæggerudgaarden liggende Gaard (Södringgaarden kaldet) boende Snedkerarbeider, som efter 24 Timers Forløb døde i sin Bolig. Den 10 angrebes en ogsaa paa Leret boende, i syvende Maaned svanger, Kone, som Dagen derpaa blev indlagt i Lazarethet paa Enerhougen, hvor hun døde samme Dag. Den 11 bleve en ligeledes i Södringgaarden boende Smed og en Dagarbeider fra et andet Huus paa Leret syge. I Löbet af de fölgende 3 Dage bleve endnu 10 Personer angrebne, 7 paa Grönland og 3 paa Enerhougen (den Förste den 13 October).

Sygdommen havde hidtil holdt sig i anførte Forstæder paa den østlige Side af Staden. Men den 19 October indtraf tvende Tilfælde i den egentlige Stad, nemlig i Righospitalets Afdeling for Hudsyge, den 22 et i Nordbygaden, den 25 et paa Holmen ved Pipervigen, en paa Stadens Sydvestside liggende Forstad, i en Gaard, kaldet Høibygaarden. Sygdommen udbredte sig siden til Saugene (1 November), Smalgangen (3 Novbr.), Hammersborg (4 Novbr.), Telt-huusgaden (5 Novbr.), Lakkegaden (15 Novbr.), Pilestrædeveien (17 Novbr.), og endelig (28 Novbr.) til Staden, hvor den angreb en i Fattigvæsenets Sygehuse for chroniske Syge indlagt drikkældig brystsyg Mandsperson, som ogsaa blev den sidst Angrebne i Epidemien. — Kun anførte tre Tilfælde forekom i den egentlige Stad; og, mærkeligt nok, i begge dens Sygehuse.

Med Undtagelse af de 3 i Stadens Sygehuse Angrebne, hørte altsaa de Övrige hjemme i Forstæderne, som omgive Staden (den egentlige Bye) imod Öst, Nord og Vest.

I Akers Sogns Landdistrict angrebes blot 4, af hvilke 2 den 9 November, paa en Plads Midtøden i Maridalen, omtrent en halv Miil nordenfor Staden; den Ene en Steenarbejder, som paa Sandager havde arbeidet i Forening med paa Tyveholmen bosatte Arbeidere og desuden et Par Dage iforveien havde besøgt Tyveholmen; den Anden, en Kone, som siden Epidemiens Optræden i Christiania ikke havde været udenfor Saugenes District og neppe udenfor anførte Plads, uden een Gang, nemlig fjorten Dage, før hun blev syg, da hun besøgte et Huus, hvor hverken før eller siden noget mistænkeligt Sygdomstilfælde har yttret sig. Den Tredie var en paa Lorentzelökken ved Sandagerbakken boende Enke, som angrebes den 18 November, uden dertil at vide nogen Aarsag, og helbrededes. Den Fjerde var en

Mand, som i nogle Dage havde været i Arbeide paa Galgeberg i Nærheden af Forstaden Oslo, formedelst Diarrhoe begav sig til sit Hjem, Egebergbraaten, omtrent en Fjerdingvei østenfor Oslo, men blev den 20 Novbr. underveis heftigen angreben af Cholera. Han helbrededes i sit Hjem, og 8 med ham der boende Personer forbleve uangrebne, skjönt de locale Forholde lode vente det Modsatte.

Fra det første Tilfælde, den 4 October, til det sidste, den 28 November, forløb altsaa et Tidsrum af 8 Uger eller 56 Dögn.

Uagtet jeg saae de fleste Cholerasyge og deres Behandling, skal jeg dog her afholde mig fra derom at meddele Beretning, da vor meest beskjæftigede Choleralæge, Candidat *Hörbye*, i en fölgende Artikel har gjort samme til Gjenstand for en speciel Afhandling.

Fölgende Tabel viser for hvert Dögn, regnet fra Midnat til Midnat*), Antallet af Angrebne og Döde.

October.

Dage.	Angrebne.			Döde.			Dage.	Angrebne.			Döde.		
	Mdk.	Qvk.	Tils.	Mdk.	Qvk.	Tils.		Mdk.	Qvk.	Tils.	Mdk.	Qvk.	Tils.
							19	17	36	14	9	23	
4	1	-	1	1	-	1	18	1	4	5	2	1	3
5	-	-	-	-	-	-	19	2	2	4	-	4	4
6	-	-	-	-	-	-	20	-	1	1	-	1	1
7	-	1	1	-	-	-	21	3	2	5	1	1	2
8	-	-	-	-	-	-	22	3	-	3	2	1	3
9	3	-	3	-	-	-	23	5	3	8	3	1	4
10	1	-	1	2	-	2	24	3	3	6	-	2	2
11	1	3	4	2	2	4	25	2	-	2	1	2	3
12	4	-	4	1	1	2	26	-	1	1	-	-	-
13	1	4	5	1	-	1	27	1	2	3	1	-	1
14	2	1	3	1	-	1	28	2	2	4	1	-	1
15	2	3	5	3	-	3	29	-	2	2	-	2	2
16	2	1	3	2	6	8	30	-	-	-	-	-	-
17	2	4	6	1	-	1	31	1	1	2	-	1	1
	19	17	36	14	9	23		42	40	82	25	25	50

*) Tallene i denne Tabel stemme oftere ei med dem i de i Dagbladene offentliggjorte daglige Choleraanmeldelser, hvor Dögnnet efter Choleralægernes Lister er regnet fra Middag til Middag.

November.

Dage.	Angrebne.			Döde.			Dage.	Angrebne.			Döde.		
	Mdk.	Qvk.	Tils.	Mdk.	Qvk.	Tils.		Mdk.	Qvk.	Tils.	Mdk.	Qvk.	Tils.
	42	40	82	25	25	50		73	63	136	41	36	77
1	1	1	2	1	-	1	15	3	2	5	-	1	1
2	1	-	1	1	2	3	16	-	-	-	1	-	1
3	2	1	3	-	-	-	17	3	1	4	-	-	-
4	3	-	3	-	-	-	18	1	3	4	1	-	1
5	-	2	2	1	1	2	19	1	-	1	1	1	2
6	3	3	6	1	-	1	20	3	-	3	-	1	1
7	4	3	7	1	1	2	21	1	-	1	-	-	-
8	2	2	4	-	2	2	22	-	-	-	1	1	2
9	3	1	4	-	-	-	23	-	-	-	1	-	1
10	1	3	4	2	1	3	24	-	1	1	-	-	-
11	4	2	6	1	2	3	25	-	-	-	-	-	-
12	3	-	3	3	-	3	26	-	-	-	-	-	-
13	1	3	4	4	1	5	27	-	-	-	-	-	-
14	3	2	5	1	1	2	28	2	-	2	1	-	1
	73	63	136	41	36	77		87	70	157	47	40	87

Antallet af Angrebne har altsaa varieret imellem 1 (paa 8 Dage) og 8 (kun een Dag, den 23 October); hvorimod paa mange Dage baade i Epidemiens Begyndelse (den 5, 6, 8 October), dens Midte (30 s. M.) og især ved dens Slutning (16, 22, 23, 25, 26 og 27 November) ingen blev anmeldt. Ligeledes forholdt det daglige Antal af Dödsfald sig meget ulige; idet ligeledes dette varierede imellem 1 (paa 16 Dage) og 8 (kun een Dag, den 16 October), imedens paa adskillige Dage baade i Epidemiens Begyndelse (5, 6, 7, 8 og 9 October), i dens Midte (26 og 30 s. M. 3, 4 og 9 November) og især ved dens Slutning (17, 21, 24, 25, 26 og 27 November) intet forefaldt.

Følgende Tabel viser Antallet af de paa ethvert Sted Angrebne og deres Forhold til Folkemængden.

		1850.				
		Mdk.	Qdk.	Tils.	Folke- mæng- de.	Forhold til Folke- mængden.
Forstæder:	Enerhougen	21	19	40	1360	1:34
	Grönland:					
	det egentlige Grönland	22	11	33	568	1:17,21
	Leret	13	12	25	1072	1:42,9
	Grönlandsbækken	2	4	6	94	1:15,66
	Nygaden	8	7	15	248	1:16,6
	Nordbygaden	-	1	1	680	1:680
	Lakkegaden	1	1	2	1375	1:114,6
	Smalgangen	8	2	10		
	Saugene	1	-	1		
	Telthausgaden	-	1	1		
	Hammersborg	2	2	4	1410	1:352,6
	Pilestrædeveien	-	1	1		
	Holmen	6	3	9	2250	1:204,6
	Pipervigen	-	2	2		
Staden:	Rigshospitalet	-	2	2	20000	1:6666,6
	Sygehuset for chroniske Syge	1	-	1		
Akers og Oslos Landsogn		2	2	4	9300	1:2325
		87	70	157		

Paa den hermed fölgende Plantegning af Christiania med Forstæder og den nærmeste Deel af Landdistrictet ere de angrebne Steder betegnede.

Heraf sees, at Grönland, Leret, Nygaden, Enerhougen, Grönlandsbækken, Smalgangen og Helmen have leveret de fleste Syge (138), og de övrige angrebne Steder blot nogle faa (tilsammen 19), et Forhold, der letteligen forklares ved Forskjellen i de hygieniske Forholde, under hvilke Beboerne i de respective Districter leve. Thi imedens de ovenfor navngivne Forstæder, Gader og Stræder have en flad, lav, fugtig, tildeels sumpig Beliggenhed ved Söen eller Akerselv, endog ere udsatte for Oversvömmelser, gennemströmmes af en Bæk, Grönlandsbækken, som til visse Aarstider udbreder Stank og formeentlig derfor sædvanlig benævnes Lortbækken, savne for en stor Deel brolagte Gader eller have slet makadamiserede Gader, med Gröfter til Siderne, der tildeels modtage Gjödselvand fra Priveter og Möddinger fra det

nære og høiere liggende Enerhougen, bestaae i Regelen af smaae lave Huse, endog Hytter, opførte lige paa Jorden, med Gulve ofte lavere, end Gaden, ofte uden eller med en fugtig Kjælder, og beboes af en Mængde i Armod, Ureenlighed og Uorden levende Mennesker, have de skaanede Dele i Regelen en høiere Beliggenhed, ordentligt brolagte og nivellerede Gader og beboes af Folk i bedre Kaar.

Sygdommen holdt sig især til enkelte Gaarde og Huse, hvor de hygieniske Forholde ogsaa vare fortrinligen skikkede til at avle Sygestof. Jeg skal her nærmere omtale blot de 3 ovenfor navngivne: Skjæggerudgaarden, Södringgaarden og Höibygaarden.

Skjæggerudgaarden var det andet angrebne Huus i Epidemien. Her beboede dengang to Familier, bestaaende af 2 Mænd med deres Hustru og tilsammen 7 Börn, ialt 11 Personer, i Selskab med 2 Grise, eet i nederste Etage liggende Værelse, som holder omtrent 1100 Kubikfod. Begge levede i stor Armod og Ureenlighed, flere af deres Medlemmer vare drikkældige. Deres Leie var Straae og Hövelspan. Kjælderen, ogsaa bestemt til Bolig for Mennesker, har været ubeboet siden afvigte Vinter og i den Tid i en Höide af flere Fod fuld af Vand, indtil den nye Eier den 5 October begyndte at lade den udpumpe og dermed fortsatte den 7 og 8. Det udpumpede Vand udbredte en ulidelig Stank. Da Kjælderen var bleven læns, fandtes paa dens Bund raadne Muus, Rotter, Katte og Stykker af et Skelet, formodentlig af en Hest. Paa Pumpningens anden Dag, den 7 October, indtraf det første Choleratilfælde i dette Huus; af de nævnte to Familier bleve i Löbet af ganske faa Dage angrebne 2 Mænd, 1 Kone og 4 Börn, der alle døde. Af en tredie Familie, som bestod af Mand, Kone og 2 Börn og efter hine indflyttede i samme Værelse,

bleve Forældre og et Barn angrebne og döde. — Ingen af de övrige Familier i denne Gaard, 7 i Tallet, blev angreben, og Sygdommen holdt sig her altsaa til Beboerne af dette ene Værelse.

Södringgaarden, det tredie angrebne Huus i Epidemien, har ingen Kjælder; Gulvet i nederste Etage ligger endog meget lavere, end Fortouget, saa at det næsten stedse holder sig fugtigt, og Vand Höst og Vaar, stundom i flere Uger af Gangen, stiger i flere Tommers Höide, hvilket nöder de der boende Familier til at udflytte. Her boede ved Epidemiens Begyndelse 9 Familier, af hvis Medlemmer angrebes 10 og döde 7.

Höibyggaarden beboedes ved Epidemiens Udbrud af 8 Familier, af hvilke flere endog boede i samme Værelse. Tvende af Husets Beboere angrebes af Cholera og döde; flere lede af Diarrhoe og Cholerine, men helbrededes. At de Övrige skaanedes, bör vel fornemmelig tilskrives Udflytningen, hvorom siden.

Enhver Epidemie har sædvanlig en stigende og en faldende Periode, der ikke viser sig for hver Dag, men ved at sammenligne et Tidsrum af flere Dage. Af nedenstaaende Tabel, hvor Antallet af Angrebne og Döde er sammenstillet for hver Uge, erfares, at Antallet af Angrebne (∞: Epidemien) steg i de förste 3 Uger, aftog betydelig i den fjerde; steg atter i femte og sjette, men faldt i den syvende og ottende, efter hvilken sidste Ingen angrebes. De Dödes Antal steg ligeledes i förste og anden Uge, aftog i tredie, fjerde og femte, steg atter i sjette, men faldt i syvende og ottende, i hvilken sidste ogsaa det sidste Dödsfald indtraf. — Epidemien steg altsaa i de förste 3 Uger, faldt betydelig i den fjerde, men steg atter i femte

og sjette, og faldt stadigen i syvende og ottende, med hvilken sidste den udslykkedes. Baade den tredje og sjette Uge leverede omtrent samme Antal af Angrebne (32 og 30) og Døde (19 og 18); og det lader sig derfor vanskeligen afgjøre, i hvilken Uge Epidemien culminerede.

	1833.		1850.	
	Angrebne.	Døde.	Angrebne.	Døde.
1ste Uge, 1-7 October. . .	7	4	6	3
2den - 8-14 — . .	21	10	30	20
3die - 15-21 — . .	118	52	32	19
4de - 22-28 — . .	395	196	14	8
5te - 29 Octbr. - 4 Novbr.	553	299	24	9
5te - 5 Novbr. - 11 —	168	159	30	18
7de - 12 — - 18 —	83	43	19	6
8de - 19 — - 25 —	35	25	3	4
9de - 26 — - 2 Decbr.	23	12		
10de - 3 Decbr. - 9 —	22	11		
11te - 10 — - 16 —	5	5		
12te - 17 —	-	1		
	1430	817	157	87

Efter dette korte Omrids af Sygdommens Gang, skal jeg omhandle de imod den trufne Foranstaltninger.

Ved H. R. af 19 November 1847 blev nedsat en Central-Commission, som med Hensyn til Foranstaltninger i Anledning af Cholera i Almindelighed har et raadgivende Hverv, men, under Sygdommens Optræden i Christiania og Akers Sogn, for disse Dele af Riget tillige administrativ og executiv Myndighed; og den har da med Hensyn til denne Sygdom det samme Hverv, som ellers paaligger Indre-Departementet i Anledning af dens Optræden i Rigets övrige Dele. — Under Central-Commissionen virkede derfor nærmest de ifölge provisorisk Anordning af 22 November 1848 anordnede Sundhedscommissioner, en for Staden Christiania og en for Akers Sogn*).

*) For dem, som ei ere bekendte med norske Forholde, anføres her disse Commissioners Medlemmer. Central-Commissionen: Stift-

Central-Commissionen erkjendte vel de i de første syv Dage optraadte Tilfælde for at være meget mistænkelige, men troede, at flere burde oppebies inden Handel, Søfart og den øvrige offentlige og private Virksomhed bleve udsatte for de tunge Baand, der vilde blive Følgen af at betragte Sygdommen som Epidemie. Antallet (6 Angrebne, 3 Døde) forekom den meget for lidet til at fortjene Navn af Epidemie i en Stad, som med Forstæder havde ved Folketællingen i 1845 31,703 Indvaanere og fortiden sikkerlig tæller endnu Flere (Akers og Oslo Landsogn derunder ei indbefattet). Paa flere Dage, nemlig den 5, 6 og 8, vare ingen Tilfælde bemærkede. Ogsaa ved Udbrud af tidligere Choleraepidemier her i Riget er samme Forsigtighed bleven iagttagen. Saaledes blev ved Epidemien i Drammen i 1832 det første Tilfælde bemærket den 16 September; men Stadens Læger saae sig ikke for den 21 October, efterat Antallet af Angrebne var steget til 34 og af Døde til 24, istand til med Sikkerhed at ansee Sygdommen for asiatisk Cholera; ved Epidemien i 1833 henstillede den forrige Central-Commission først den 12 October, paa sammes tolvte Dag, og først efterat 17 Personer vare angrebne og 10 døde, for Kirke- og Underviisnings-Departementet, under hvilket Medicinalvæsenet dengang var henlagt, om ei Christiania og Forstæder burde erklæres smittede; og ved Epidemien i Bergen i 1848—49, i hvilken det første Tilfælde bemærkedes den 10 December, erklærede Stadens Læger Sygdommen udbrudt først den 18, efterat

---

amtmand *Sem*, Professorerne i Medicin *Holst* og *Faye*, Generalconsul *Faye* og Havnefoged *Rasch*. Christianias Sundhedscommission: en Magistratsperson, Politimesteren, en Præst, Stadsphysikus og Flere af Stadens Formænd. Akers Sundhedscommission: Fogden, Præsten, Districtslægen, Lensmanden og Flere af Sognets Formænd.

10 Personer vare angrebne, de Fleste med dödlig Udgang. — Sygdommen havde hidtil yttret sig blot i to til hinanden stödende Forstæder, Grönland og Leret, imedens den i 1833 havde yttret sig paa Enerhougen, i Fjerdingen, Bjergfjerdingen og Akers Sogns Landdistrict, altsaa baade paa flere og længere fra hverandre liggende Steder, inden Erklæring om Udbrud af Epidemie blev udfærdiget. Men i Löbet af de fölgende 3 Dage bleve endnu 10 Personer angrebne, 7 paa Grönland og 3 paa Enerhougen, saa at den 14 October Middag, den tiende Dag efter det förste Tilfælde, Antallet af samtlige anmeldte Angrebne var steget til 19 og af Döde til 11.

De Angrebnes i de sidste Dage raskt stegne Antal, Sygdommens Symptomer og Dödélighed og Udbredelse tilige til Enerhougen bestemte Central-Commissionen den 14 October til, under de bestaaende Qvarantainebestemmelser, i Skrivelser af s. D. til Marine- og Indre-Departementerne at erklære Staden smittet af ondartet (asiatisk) Cholera, uagtet man paa Grund af dens hidtil begrændsede Udbredning ikke kunde have nogen Mening, om den vilde tage noget Opsving som epidemisk Sygdom. Paa Grund heraf blev ved Höieste Resolution af samme Dag Christiania erklæret cholerasmittet og, som Fölge heraf, iblandt Andet bestemt, at derfra kommende Fartöier skulde i alle norske Steder og Havne udenfor Christianias Stift behandles som kommende fra cholerasmittet Sted.

Alligevel vare ikke de Auctoriteter, til hvilke Omsorgen i Anledning af Cholera var overdragen, forblevne uvirksomme, eller havde ladet det forblive med blot at iagttage Sygdommen.

Cholera udbröd i Götheborg ved Udgangen af September, og denne Stad blev hos os erklæret cholerasmittet

ved Marine-Departementets Bekjendtgjørelse af 10 October. Central-Commissionen ansaae det sandsynligt, at Sygdommen snart kunde optræde ogsaa her; og den forespurgte derfor, for dette Tilfælde, allerede i Skrivelser af 2 October Sundhedscommissionerne i Christiania og Akers Sogn, Akerhuus Fæstnings Commandantskab og Tugthuscommissionen, hvilke Foranstaltninger der vare trufne i de respective dem underlagte Districter og Stiftelser. De herpaa indløbne Svarskrivelser indeholde i det Væsentlige Følgende.

Overeensstemmende med den provisoriske Anordning bleve Staden og Forstæder under dens Jurisdiction inddeelte i 15 Afdelinger, i hvilke tillige medtoges alle Landsteder og Lökker, som ligge paa Stadens Grund. Enhver Afdeling fik sin Formand og, efter Folkemængde og Udstrækning, fra 5 til 18 Opsynsmænd, hvis Antal i det Hele var 141, af hvilke hver førte Tilsyn med 4 til 17 Huse. Forstæderne under Landets Jurisdiction bleve inddeelte i tre Afdelinger, der hver havde sin Formand og tilsammen 42 Opsynsmænd, af hvilke hver førte Tilsyn med 5 til 12 Huse. Akers Sogns Landdistrict blev deelt i fem Afdelinger, disse i Kredse, der hver blev forsynet med en Opsynsmand og alle tilsammen med 55 Assistenten.

Til Lazarether for Staden og Forstæder under dens Jurisdiction bleve allerede i 1849 Skolehuset paa Ankerløkken og Skolehuset og Asylet i Pipervigen foreløbigen udseete; og var for længere Tid siden det væsentligste Inventarium for 100 Syge anskaffet, hvilket nu skulde fuld-
stændiggjøres. Til Lazareth for Akers Sogn var den saa kaldte Bredegaard paa Enerhougen udseet; og man var ifærd med at indrette Lazareth i Tugthuset og i en til Hovedvagten paa övre Fæstningen stödende Barakkebygning et for Slaveriet. Siden blev dog truffen den Forandring,

at istedetfor Skolehuset paa Ankerløkken valgtes Sorgenfri paa Hammersborg, at istedetfor Skolehuset og Asylet i Pipervigen valgtes Redningsanstalten „Toftes Gave“, at den saa kaldte Nordbygaard i Lakkegaden senere toges i Brug for Akers Sogn, og at man, i Tilfælde af Choleras Udbrud i Tugthuset, agtede at udflytte de cholerasyge Fanger til Skolehuset ved Hospitalsgaden, fordi Straffeanstalten ikke ansaaes at kunne afgive fornødent Rum for dem.

De til Lazarether bestemte Huse antoges at kunne afgive Plads for følgende Antal af Syge:

Sorgenfri	50
Toftes Gave	50
Skolehuset ved Hospitalsgaden	30
Barakken paa Fæstningen . .	22
Bredegaarden	30
Nordbygaarden	35
	<hr/>
	217

og desuden for Læger og anden Betjening. Enerhougens Lazareth modtog den første Syge den 9, Hammersborgs den 19, Pipervigen den 26 October, Lakkegadens den 14 November; hvorimod de for Straffeanstalterne bestemte Localer ikke bleve tagne i Brug.

Som Vaaninger, der havde en anden Bestemmelse, kunde de som Sygelocaler naturligviis ikke opfylde alle Fordringer; hvilket især var Tilfældet med Enerhougens Lazarath, som, oprindelig en Arbejderbolig, senere et Fattighuus, har smaa, lave Værelser, hvis Atmosfære kjendelig røbede, at Mangel paa behørig Reenlighed og Udluftning der maatte have raadet i længere Tid. Dette i Forbindelse med Ovne, som afgave megen Røg, bestemte Central-Commissionen til at henstille til Akers Sundhedscommission at anskaffe et andet Lokale, som kunde opfylde Hygienens Fordringer bedre; hvilket alligevel, uagtet sidstnævnte Commission strax satte sig i Bevægelse, endog aabnede For-

handlinger om for Communens Regning dertil at kjøbe en Gaard, ikke skede. De hygieniske Forholde bleve og siden forbedrede.

Med Hensyn til Lægehjælp befinder Christiania sig i en meget heldigere Stilling, end det övrige Rige, da her stadigen opholder sig et talrigt Antal af Læger baade med og uden offentlig Ansættelse og derhos en Mængde medicinske Studerende, af hvilke de Ældre kunne benyttes som Assistenten under Examinerede. Ifölge Opfordring af 9 October fra Central-Commissionen meldte sig 21 examinerede Læger (iblandt dem flere udenfor Christiania) og 36 medicinske Studerende til at modtage Tjeneste som Choleralæger; og her var altsaa en overflödigg Stok at vælge af. Af Examinerede ansattes blot de, som ingen anden Ansættelse havde, paa det at de kunde anvende deres Tid udelukkende i Cholera-tjenesten. Som saadanne ansatte Central-Commissionen:

A. For Staden og Forstæder under dens Jurisdiction:

a) til Lazarethlæger:

1. Candidatus medicinæ *N. W. Thoresen* ved Lazarethet paa Hammersborg fra den 19 October.
2. Cand. med. *A. F. V. Schroeter* ved Lazarethet i Pipervigen fra 26 October.

b) til Districtslæger fra den 27 s. M.:

3. Candidatus medicinæ *T. Aasen*.
4. Examinatus — *L. Freng*.
5. — — *A. Stoltenberg*.
6. Studiosus medicinæ *J. Angell*.

B. For Staden og Forstæder under Landets Jurisdiction:

a) til Lazarethlæge:

7. Candidatus medicinæ *C. L. R. Hörbye* ved Lazarethet paa Enerhougen fra den 11 s. M.

b) til Districtslæger, de 5 Förste ligeledes fra den 11 s. M., den Sidste fra 1 November:

8. Studiosus medicinæ *J. Friele*.

9. — — — *C. Gottwaldt*.

10. — — — *J. H. Olsen*.

11. — — — *E. H. Schulze*.

12. — — — *L. Suckow*.

13. Candidatus medicinæ *C. J. Hammer*, midlertidig under Hr. *Frieles* Sygdom.

C. Ved Tugthuset Candidatus medicinæ *J. Vogt* fra den 11 November.

Staden med Forstæder under dens Jurisdiction var nemlig af Sundhedscommissionen inddeelt i fire Lægedistricter, af hvilke Enhver af de under No. 3, 4, 5 og 6 nævnte Læger beholdt et; Forstæderne under Landets Jurisdiction vare inddeelte i fem Lægedistricter, af hvilke Enhver af de under No. 8, 9, 10, 11 og 12 beholdt et. For Akers Sogns Landdistrict, hvor blot fire Tilfælde indtraf, blev det ufornödent at ansætte særskilte Læger, da de Syge bleve behandlede af de i Forstæderne under Landets Jurisdiction ansatte Choleralæger.

Iblandt Foranstaltningerne i Anledning af en Epidemie höre unegtelig de, der sigte til at forebygge dens Udbrud og Udbredelse, til de vigtigste og meest velgjörende; men deres Virkninger lade sig sjelden numerisk eller paa anden Maade factisk godtgjöre; thi Epidemiens Udeblivelse eller sparsomme Optræden kunde jo og tilskrives andre, os ubekjendte, Aarsager. Alligevel viser Lægevidenskabens Historie, at Epidemier, ligesaa vel som Pandemier, ere langt sjeldnere i vore Dage, end fordum; at flere endog ere forsvundne paa Steder, hvor de för vare meget hyppige;

at de, naar de optræde, i Almindelighed ere baade af kortere Varighed og mindre ødelæggende i deres Virkninger, end tilforn; at disse Velgjerninger have holdt lige Skridt med Civilisationen; og det tør nu vel ansees almindelig anerkjendt, at disse Velgjerninger skyldes den derved bevirkede store Forbedring i Landenes og Folkenes hygieniske Forholde. Dr. *Sutherland*, Medlem af General-Sundhedscollegiet i London, har neppe Uret, naar han i en til Collegiet under 24 April 1850 afgiven Rapport erklærer, „at det ei kan ofte nok gjentages, at Epidemier aldrig burde forekomme; og at de sandsynligen vilde udryddes, hvis der i vore Byer var draget behørig Omsorg for en hensigtsmæssig Bygningsmaade, for tilstrækkeligt Afløb af skadeligt Vand, for Vandforsyning, Reenlighed og for en bedre Orden overhoved“; hvortil dog endnu bør føies Omsorg for Fødemidler, Fattigpleien m. M. Men skulle deslige Foranstaltninger vise sig ret virksomme, er det ikke nok at udsætte med at anvende dem, indtil Epidemien nærmer sig, endnu mindre, indtil den er udbrudt; thi der kræves en længere Tid, inden de formaae at udøve deres gavnlige Virkninger paa Atmosphæren og den menneskelige Organisme, nemlig ved at rense hiin og vedligeholde den reen, eller forebygge dens Forurenselse, og i denne at hæve eller formindske Dispositionen til epidemisk Sygdom.

Ere de hygieniske Forholde i Christiania bedre nu, end ved Choleras første Besøg i 1833?

For Christiania er udfærdiget en Lov om Bygningsvæsenet af 8 September 1842, for Rigets samtlige Kjøbstæder og Ladesteder en lignende af 6 September 1845; og det er umiskjendeligt, at de deri ogsaa i sanitair Henseende paabudne Bestemmelser have udøvet en gavnlig

Virkning. Staden er især i de senere to Decennier bleven betydeligen udvidet; Gaderne i dens nye Dele ere brede og lige, og i de ældre Dele ere mange Gader, som tilforn vare trange, skjæve, vinklede og krumme, gjorte bredere og lige, eller dog mindre krumme; flere Torve eller større Pladse ere udlagte. Baade i de ældre og nye Dele af Staden ere opførte en Mængde nye Huse, som i Almindelighed opfyldte Hygienens Fordringer langt bedre, end de tidligere; ogsaa ere en Mængde ældre Huse ved Reparationer og Ombygninger blevne omdannede til sundere Boliger, end de vare tilforn. Stadens Indvaanere boe og nu rummeligere og bekvemmere. Brolægningen er betydeligen forbedret, ei blot derved, at fiirkantet tilhugne Stene og flade Heller samt lukkede Tværrender have afløst de utilhugne Stene og aabne Tværrender, men og ved en omhyggeligere Nivellering, der tillader Vandet et friere Afløb. — Kloakvæsenet har modtaget en saadan Forbedring, at Vand ei blot fra Husenes Kjelderetager, men og fra andre fugtige Dele af Staden bortføres med Lethed. — Strandene ved Björvigen, Revieret og Pipervigen ere blevne opfyldte og forsynede med murede Qvaier og have derved ophört at afgive Stank, som især ved Lavvande og i Sommeren var kjendelig. Paa Pipervigens Opfyldning har været stadigen arbeidet i en Række af Aar. — Flere nye anlagte Vandledninger forskaffe Staden en rigelig Mængde Vand baade til Drikke og anden Brug. — Fattigpleien er ordnet paa en hensigtsmæssigere Maade, ei blot i administrativ, men og i sanitair Henseende, deels ved Love om Fattigvæsenet af 20 September 1845, deels ved et forøget Antal af Fattiglæger. Ogsaa Omsorg for legemlig Reenlighed har i det sidste Tiaar betydelig tiltaget, ikke blot iblandt den mere oplyste Classe af Stadens Indvaanere, men ogsaa iblandt de simplere Classer,

idet de dertil hørende Fruentimmer og Börn, ved Foranstaltning af Selskabet for Christiania Byes Vel, i Sommermaanederne have fri Adgang til Søbade i et dertil ved Tyveholmen indrettet Badehuus, hvor aarlig 5—6000 deslige Bade tages. — Brændeviinsdrik formenes, vel især som Følge af Afholdsselskabernes Virksomhed, at være aftagen; ligesom det vel og tör antages, at Indvaanerne i det Hele före en med Sundhedens Regler mere stemmende Levemaade, end forhen. — Staden er stegen i Velstand og formaaer derfor bedre at sørge for sine Fornödenheder. — Endelig kan her tilföies, at Antallet af Stadens Læger er blevet betydeligen foröget. — Disse Fremskridt ere især faldne Staden og de under dens Jurisdiction liggende nærmeste Forstæder tildeel; men uagtet de hygieniske Forholde baade der og fornemmelig i de angrebne Forstæder under Landets Jurisdiction visselig lade Meget tilbage at ønske og haabe, synes dog de i de sidste 17 Aar stedfundne Forbedringer at have maattet udöve nogen gavnlig Indflydelse paa Beboernes Sundhedstilstand. Det tör derfor kanskee og antages, at Indvaanerne i de hygienisk forbedrede Dele af Staden vare mindre fængelige for Paavirkningen af en Choleraepidemie iaar, end i 1833.

I at vedtage Foranstaltninger i Anledning af Sygdommen, efterat den var udbrudt, har man især havt for Öie at forebygge dens Omsiggriben og, om muligt, qvæle Tilfældene i deres første Optræden.

Derfor bleve strax de angaaende Opretholdelsen af den offentlige Sundhed gjældende Bestemmelser indskjærpede. Saaledes bekjendtgjorde Stadens Politikammer ved Placat af 14 October, at det vilde blive paaseet, at Huuseierne holdt Fortouge og Gader foran deres Huse samt Gaardsrumme rene, at Rendestenene hver Dag bleve rensede og

afskyllede med reent Vand, at Priveter og Binger holdtes i behørig Stand og udtömtes saa ofte det maatte fornödiges. — Overholdelse af Forbudene imod Salg af umoden Frugt og bedærvede Födemedler blev strengt paaseet. — En af Central-Commissionen udarbeidet og af Indre-Departementet under 18 Juni 1848 kundgjort Placat, indeholdende Forsigtighedsregler med Hensyn til Spiser, Drikke, Beklædning, legemlig og huuslig Reenlighed, Udluftning m. M. blev aftrykt i Dagbladene, opslaaet paa Gadehjørnerne og ombaaret i Husene. Det Samme var Tilfældet med en „Anviisning for Ulægekyndige til at kjende og behandle den ondartede Cholera, inden Lægehjælp kan erholdes,“ der, efter Foranledning af Central-Commissionen, er udarbeidet af Stadens medicinske Selskab og under 25 October 1848 udgiven af Indre-Departementet.

Formedelst Skjæggerudgaardens slette hygieniske Forholde henstillede Central-Commissionen i Skrivelse af 13 October til Akers Sundhedscommission snarest muligt at besørge den tömt og rensed; men da dens Evacuation vilde have været forbunden med fast uovervindelige Vanskeligheder, maatte man indskrænke sig til, indtil Videre, at lade Kjælderetagen udfylde med Faskiner, Sand, Leer, Kalk og stødte Kul og at lade bemeldte inficerede Værelse i nogen Tid staae ubeboet, udlufte og paa anden Maade rense m. M. Ingen af de övrige Familier i Gaarden, 7 i Tallet, blev angreben af Cholera. Det omhandlede Værelse stod ubeboet indtil den 25 November, da en Familie indflyttede, som hidtil er forbleven frisk.

Stadens Politimester anmodede under 14 October i Dagbladene dem, som maatte have varme og sunde Boliger for Familier af Arbeidsclassen at bortleie, snarest muligt at henvende sig til ham, i den Hensigt, derhen at flytte

Familier, i hvilke Cholera maatte udbryde og som levede i slette hygieniske Forholde. Af saadanne Boliger tilbödes flere; og Sygdommens Udbrud i Höibygaarden paa Holmen gav snart Anledning til at benytte en af dem, beliggende ved Pilestrædeveien, en Fortsættelse af Pilestrædet imod Nord, altsaa paa en ganske modsat Kant af Staden, hvor 7 af de i bemeldte Gaard boende Familier strax anvistes Boliger, imedens den ottende Familie flyttede til Ruselökkebakken. — Huset stod nu aldeles ledigt i 9 Dage, blev i den Tid behörigen udluftet og reengjort; og ingen mistænkelige Tilfælde have yttret sig iblandt Familierne, efterat de ere vendte tilbage*).

Den provisoriske Anordning indeholder kun Lidet om, hvori Opsynsmænds og Lægers Forretninger skulle bestaae. Sundhedscommissionerne, som de mere localkyndige Auctoriteter, udfærdigede derfor for dem særegne Instructioner.

En under Navn af „Veiledende Regler“ udfærdiget Instruction paalægger Opsynsmændene i Staden og de under dens Jurisdiction liggende Forstæder daglig at besøge de under deres Opsyn staaende Bygninger, at paasee Værelsernes Reenligholdelse, Udluftning og passende Opvarmning,

---

*) Under Epidemien i Stavanger i afvigte Aar blev, naar Cholera udbröd i en trængende Familie, ei blot den Syge indlagt i Lazarethet, men Familiens övrige Medlemmer optoges i en dertil afsondret Deel af Bygningen, hvor de opholdt sig, indtil den forladte Bolig var behörigen rensed, og bleve i den Tid paa Byens Regning forsynede med det Nödvendige. Man betragtede nemlig det Rum, hvor en Cholerasyg havde opholdt sig, som et Cholera-rede, som man troede at kunne tilintetgjöre ved at skille det fra sine Beboere og rense det. Epidemien varede fra 14 Februar til 1 Juni, altsaa noget over 15 Uger, i hvilke angrebes 90 og döde 42, i Forhold til Folkemængden, omtrent 10000 Indvaanere, et meget ringe Antal; hvortil sikkerlig anförte Foranstaltning har væsentlig medbidraget.

Ureenligheds Bortskaffelse fra Udhuusbygninger og Gaardsrum, Priveters jevnlige Rensning, Fortouges og Gaders Feining, Rendestenes Skylling, Gang- og Seng-Klæders Udluftning; at tilraade Maadehold i Mad og Drikke, især af Brændeviin, varm Bedækning af Underliv og Födder; at fraraade Nydelse af bedærvede og andre usunde Spiser og Drikke; at erkyndige sig, om Nogen lider af Diarrhoe og i dette Tilfælde strax anvende den Behandling, som findes tilraadet i den af Indre-Departementet udgivne „Anviisning for Ulægekyndige“ af 25 October 1848; uopholdelig at anmelde ethvert pludseligt Dödsfald til nærmeste Lazareth, eller, hvis et saadant endnu ikke var aabnet, for Politiet, paa det at Liget kunde strax blive bortskaffet. — Samme Pligter i det Væsentlige vare blevne Opsynsmænd og Assistenten i Akers Sogns baade Bye- og Land-District paabudne.

Lazareth- og Districts-Læger havde at tage Bolig i de Lazarether eller Districter, hvorved de vare ansatte; og naar de forlode deres Boliger, saavidt muligt, at nedlægge Besked om, hvor og naar de vare at træffe. — Lazarethlægerne havde forövrigt at udföre de Sygehuuslægen i Almindelighed paaliggende Pligter. Districtslægerne i Staden og Forstæder under dens Jurisdiction havde, snarest muligt, at begive sig til enhver for dem anmeldt Cholerasyg og, efter Forholdenes Beskaffenhed, enten behandle ham hjemme i hans Bolig, eller anmelde ham til Indtagelse i vedkommende Lazareth, samt, saalænge Choleratilfældene vare saa faa, at de maatte erholde megen Tid tilovers, at assistere de af Staden ansatte ambulerende Læger i deres Forretninger, efter nærmere Bestemmelse af Sundhedscommissionen og Conferents med de ved Ambulancevæsenet ansatte Overlæger (see næstfølgende Side). En af dem maatte altid opholde sig paa Politikammeret fra Kl. 10 Formiddag til Kl. 10

Aften; og naar Nogen blev kaldet til nogen Cholerasyg, maatte han, förend han forlod Politikammeret, underrette den vagthavende Politibetjent om, hvorhen han var kaldet. — De i Forstæderne under Landets Jurisdiction ansatte Districtslæger vare paalagte samme Pligter i det Væsentlige.

Den ved Tugthuset ansatte Choleralæge havde under Epidemien at overtage det specielle Tilsyn med Straffeanstaltens og Fangernes hygieniske Forholde og, i Tilfælde af Choleras Udbrud iblandt Fangerne, at indflytte i det for dem bestemte Lazareth, for at behandle de Fanger, som deri maatte blive indlagte.

Erfaring har hidtil viist, at Cholera i sin udviklede Form er en af de meest dræbende Sygdomme, og at alle hidtil forsögte Behandlingsmaader have leveret omtrent lige uheldige Resultater, imedens det meget hyppigen er lykkets, ved tidlig Behandling af den i Forlöberstadiet, at forebygge dens Overgang i de fölgende. Denne Erfaring har man, efter londoner Generalsundhedscollegiums Anbefaling, under den senere Epidemie benyttet i Storbritannien, idet man i mange af Sygdommen angrebne Stæder har ladet ethvert Huus daglig besöges, dels af Læger, dels af Ikke-læger, i den Hensigt tidlig at opspore begyndende Anfald og at bringe alle deslige uden Opsættelse under passende medicinsk og diætetisk Behandling. Overalt, hvor denne Foranstaltning er bleven udfört, har den viist sig saa afgjort gavnlig, at Collegiet erklærer, at man nu kan sige at have lært at kjende en virksom Maade at imödegaae Sygdommen paa og at de Auctoriteter, til hvilke Lovgivningen har overdraget Omsorgen for skadelige Potentsers Bortfjernelse og epidemiske Sygdommes Forebyggelse, herefter paa ethvert Sted, hvor Cholera maatte udbryde, ville paadrage sig et stort Ansvar, hvis de ei strax behörigen söрге for,

at saadanne Undersøgelser blive udførte. — Med denne Foranstaltning gjorde jeg i 1849 mine Landsmænd bekendte i tvende i Christianiaposten indførte Opsatser (Nr. 237 og 353, 17 Februar og 30 Juni), efter Kilder, som dengang stode til min Raadighed; den findes nøie beskrevet i Collegiets „Report on the epidemic cholera of 1848 og 1849 med dertil hørende tvende af Dr. *Sutherland* og Mr. *Grainger* meddeelte Appendicer, London 1850, med mange Plancher.

Opsynsmændenes, Districtslægerne og Tugthuuslægens Hverv var ogsaa, som det af Instructionen vil sees, hovedsagelig prophylaktisk; og deres curative, nemlig Behandlingen af Diarrhoe, havde ligeledes det samme Formaal, nemlig at forebygge Diarrhoens og Cholerinens Overgang i ondartet Cholera. — Men Stadens Sundhedscommission lod det ikke blive derved. Erkjendende Gavnigheden af at tage Choleraforløbere i tidlig Behandling, inddeelte den Staden i 12 Lægedistricter og ansatte i ethvert en Læge, under Navn af ambulerende Læge. Ifølge Instruction af 12 October, skulde disse Læger daglig tilsee de i deres Districter nævnte Huse, erkyndige sig, om Nogen af Beboerne lede af Sygdom og, hvis hurtig Hjælp behövedes, forskrive Medicin, om fornödent, paa Fattiggassens Regning; efter Anmeldelse af vedkommende Opsynsmænd om indtruffet Sygdomstilfælde, snarest muligt, indfinde sig paa Stedet, for at undersøge samme; hvis de erfarede noget for Sundheden Skadeligt, enten selv söge at formaae Vedkommende til at afhjælpe det, eller strax gjöre Anmeldelse derom til Opsynsmanden; og, hvis Nogen maatte være angreben af ondartet Cholera, at gjöre Anmeldelse til nærmeste Lazareth, for at den Syge kunde blive afhentet. — Man fandt det senere hensigtsmæssigere at ind-

skrænke disse Lægers Antal til 10, af hvilke 2 skulde være examinerede, førte Navn af Overlæger og, efter Anmodning af Sundhedscommissionen, bleve valgte af Central-Commissionen den 23 October, og 8 førte Navn af ambulerende Lægeassistenter, og bleve valgte af Overlægerne. Staden inddeelt med Hensyn hertil i tvende Hoveddistricter, af hvilke det ene med 5 Underdistricter indbefattede hvad der ligger paa vestre Side af Kongens Gade og Möllergaden opad til Akersbakken, det andet med 4 Underdistricter hvad der ligger paa östre Side af nysnævnte Gader og Saugene. — I hvert Hoveddistrict ansattes en Overlæge (Candidati medicinæ *August Tidemand* og *A. F. S. Grön*), og i hvert af de 7 Underdistricter en Lægeassistent, men i tvende tilsammen een (Candidatus medicinæ *Hammer*, Examinatus medicinæ *Freng*, Studiosi medicinæ *Eggers*, *Fugellie*, *Hansen*, *Hartmann*, *Holst* og *Höegh*). Disse Lægers Pligter og Forhold til hverandre ere fastsatte ved Instruction af 25 October, foreslaaet af Central-Commissionen og vedtagen af Sundhedscommissionen. Lægeassistenternes væsentligste Hverv bestod i at aflægge personlige Besög i de respective Districters Huse, fornemmelig i dem, hvis Beboere hörte til de mere trængende Classer, for at komme til Kundskab, om Nogen led af Diarrhoe og i dette Tilfælde at anvende de i „Anviisning for Ulægekyndige“ tilraadede eller andre passende Draaber, hvormed de skulde være forsynede, samt i at give Veiledning til en hensigtsmæssig Diæt; ved mere end almindelig heftige eller tvivlsomme eller andre Sygdomme, end Choleras almindelige Forløber (Diarrhoe), i derom at underrette deres respective Overlæger; i Forening med Opsynsmændene at paasee Iagttagelsen af de anordnede hygieniske Forholdsregler; til deres Overlæger daglig til

bestemte Tider at aflægge Beretning om Resultaterne af deres Virksomhed.

Overlægerne skulde, efter modtagen Underretning af Lægeassistenterne, tilsee og behandle alle acute Sygdomstilfælde, som laae udenfor de Sidstes Competence og hvis Varighed ikke antoges at overstige et Par Dage, og i dette Tilfælde overgive Behandlingen til Fattiglægerne eller andre Læger efter Omstændighederne; have Overopsyn med deres respective Underordnedes Virksomhed og i denne Henseende paa alle de Steder, hvor de ydre hygieniske Forholde vare mindre gode, personlig overbevise sig om deres Beskaffenhed og drage Omsorg for deres Forbedring og Misligheders Rettelse ved Opsynsmændenes Medvirkning, og, i fornødent Fald, gjøre Anmeldelse for Politiet; tvende Gange ugentlig i sammenstillet Form meddele Central-Commissionen og igjennem Stadsphysikus Sundhedssommissionen en Oversigt over Resultaterne af det ambulatoriske Sundhedsvæsens Virksomhed, med særskilt Angivelse af de behandlede Choleratilfælde; og være bemyndigede til for trængende Syge at forskrive Medicin paa Fattiggæssens Bekostning.

Samtlige Choleralægers, baade de af Central-Commissionen og de af Communen ansattes, Boepæle og Districter bleve, til Lettelse og Veiledning for Publikum, bekjendtgjorte i Dagbladene.

Daglige Huusbesög udförtes saaledes af Opsynsmænd og 19 Læger, af hvilke Staten lönnede 9 og Christianias Commune 10*.

Under 25 October udfærdigede Stadens Sundhedscommission i Dagbladene en Opfordring til Indvaanerne om

---

*) Samtlige af Staten lönnede 14 Choleralæger nöde et Honorar af 23 Spd. og de 10 af Communen lönnede 12 Spd. daglig. Chole-

med Beredvillighed at efterkomme hvad af Opsynsmænd og Læger maatte vorde anordnet og foreskrevet, derhos tillige betydende enhver Gaardeier eller Gaardbestyrer, at Efterlædenhed i at efterkomme hvad til Reenligheds Befordring maatte vorde paabudet vilde for Politiet blive anmeldt og paadrægen Ansvar. En Deel Indvaanere viste desuagtet Ulyst til at anmelde deres Ildebefindende, fornemmelig af Frygt for at bringes paa Lazaretherne. Efterat Sundhedscommissionen var bleven underrettet herom, bekjendtgjorde den under 21 November i Dagbladene, at ikke Nogen vilde blive bragt paa Lazareth, förend han befandtes virkeligen angreben af asiatisk Cholera, og at det, i saa Tilfælde, ei lader sig gjöre at skjule sin Sygdom for Lægen; at Hensigten med de ambulerende Lægers Besög i Husene var at foranledige en hurtigere Anmeldelse af Sygdomme, som, om de skjultes, lettere kunde gaae over til ondartet Cholera, og saaledes ved betimelig Behandling at forebygge dens Udbrud og den Syges Henbringelse i Lazareth; og at den derfor forventede, baade at enhver Syg for sin egen Skyld vilde anmelde sig for den ambulerende Læge og at enhver Familiefader vilde gjöre Sine herpaa opmærksomme.

For de Fattige blev dragen en föröget Omsorg, ei blot ved offentlig Foranstaltning, men og ved privat Goddædighed. Stadens Fattigcommission og „Selskabet for Christiania Byes Vel“ lode indkjöbe en meget betydelig Mængde Klædningsstykker af forskjellige Slags og uddele til Trængende; og ifölge en i Dagbladene gjort Opfordring af 8 October fra Akers Sundhedscommission indkom frivillige Bidrag i Penge, Födemedler, Halm, Brænde, Klædnings-

---

ralæge-Honoraret udgjorde altsaa 1050 Spd. maanedlig, af hvilke Staten ydede 690 Spd., Communen 360 Spd.

stykker, tilsammen til et omtrentligt Beløb af 720 Spd., der ligeledes bleve fordeelte iblandt Trængende.

Central-Commissionen og Sundhedscommissionerne holdt i Epidemiens Begyndelse og Midte daglige Möder, der senere indskrænkedes til nogle Gange, senest til blot een-gang ugentlig. Ved Behandlingen af flere Sager mödte, for at lettere gjöre og paaskynde samme, Nogle af Central-Commissionens Medlemmer i Sundhedscommissionerne, og omvendt. Central-Commissionens lægekyndige Medlemmer aflagde hyppige Besög i Lazaretherne for personlig at overbevise om deres Tilstand og conferere med Lægerne.

Samtlige af Central-Commissionen ansatte Choleralæger indsendte, ifölge Instruction, til den hver Dag inden Kl. 1 Eftermiddag Beretninger, som, efter trykte Schemata i særskilte Rubriker, for det sidste Dögn, regnet, som ovenfor (S. 5, Noten) anmærket, fra Kl. 12 Middag til Kl. 12 Middag, viste for deres respective Lazarether og Districter de Angrebnes Navne, Alder, Bolig, borgerlige Stilling, naar Sygdommen begyndte, naar den Syge blev helbredet eller döde, og Iagttagelser med Hensyn til Sygdommens Væsen, Symptomer, Aarsager, Forplantelsesmaade, Behandling m. M. Af disse Beretninger blev strax forfattet et summarisk Uddrag, som viste Antallet af Angrebne, Döde, Helbredede og under Behandling Værende. For at give baade Auctoriteter og Stadens Indvaanere Anledning til dagligen at gjöre sig bekjendte med Sygdommens Gang, bleve Exemplarer af dette Uddrag endnu samme Dag omsendte til Hs. Exc. Statholderen, Indre-Departementet, Amtmanden i Akershuus Amt m. Fl. og afgivne til Redactionerne for 5 af Stadens Dagblade til Optagelse i disse den fölgende Dag. Central-Commissionen meddeelte derhos i Dagbladene een-gang ugentlig en summarisk Oversigt over Antallet af de

i October og November i Staden, Forstæder og nærmeste Dele af Landdistrictet forekomne Tilfælde af Diarrhoe og Cholerine, samt en sammenlignende Oversigt over Antallet af Angrebne og Døde af Cholera i Epidemierne i 1833 og 1850.

Antallet af Angrebne udgjorde 157, nemlig 153 i Staden og Forstæder og 4 i Akers og Oslos Landsogn. Naar de Sidste, som desuden alle helbrededes, fraregnes, bliver Forholdet af Angrebne i Staden og Forstæder til Folkemængden, 36850 Indvaanere*, som $1:240,84 = 0,415\%$, et saare lavt Forhold.

Jeg har i denne Afhandling benævnet Sygdommen Epidemie, uagtet et saa lavt Forhold i et Tidsrum af 8 Uger maaskee kunde synes ikke at berettigede dertil. Det var, som ovenfor anført, blevet de ambulerende Læger og Choleralæger paalagt at afgive særskilt Beretning om behandlede Tilfælde af Diarrhoe og Cholerine; men da ogsaa de øvrige praktiserende Læger maatte antages under Epidemien at have havt og at ville faae lignende Tilfælde under Behandling, lod Central-Commissionen, for at komme til Kundskab, om og hvorvidt en epidemisk Constitution kunde ansees at være tilstede i Staden og Omegn, under 4 November i Dagbladene indføre en Anmodning til de

*) Stadens og Forstædernes Folkemængde udgjorde ved Folketællingen i 1835 — 23121, i 1845 — 31703 og var altsaa i dette Tiaar forøget med 8582, eller i Gjennemsnit aarlig med 858 Indvaanere. Naar Folkemængden siden 1845 antages at være stegen i omtrent samme Forhold, kan den ved Epidemiens Begyndelse anslaaes til $31703 + 858 \times 6 =$ med rundt Tal 36850. Efter samme Regel er og i den ovenfor, S. 7, meddeelte Tabel Folkemængden i enkelte Dele af Staden og Forstæder beregnet.

praktiserende Læger i Staden og Forstæder om til den at indsende en summarisk Angivelse af Antallet af Tilfælde af Diarrhoe og Choleringe, særskilt for enhver af disse Sygdomme, som de havde havt i Behandling i October og fremdeles under Epidemien maatte faae i Behandling, med Tilføiende, at Beretningerne for October ønskedes afgivne snarest muligt, de for Eftertiden ved hver Uges Udgang. Central-Commissionen omsendte tillige en Circulairskrivelse af 15 s. M. af samme Indhold til enhver auctoriseret Læge i Staden og Forstæder. Ifølge de paa denne Maade modtagne Beretninger ere i Staden, Forstæder og nærmest tilgrændsende Dele af Landdistrictet anmeldte at være behandlede i October, November og til Midten af December:

	Choleringe.	Diarrhoe.
af de ambulerende Læger . . .	112	126
- - - - - övrige Choleralæger . . .	126	130
- - - - - praktiserende Læger . . .	152	603
	<u>390</u>	<u>859</u>
	1249	

Natten imellem den 23 og 24 October bleve, uden at man, efter nöiagtig anstillet Undersögelse, har kunnet tilskrive Spiser, Drikke eller Lægemedler dette, paa Rigshospitalets chirurgiske Afdeling 23 angrebne af Diarrhoe, paa dets Hudsyggeafdeling 3 af Choleringe og 34 af Diarrhoe, tilsammen paa begge Afdelinger 60, eller henved det Halve af deres daværende Belægning. Hvortil endnu kan föies et ikke ubetydeligt Antal, som enten ikke, eller först efter Helbredelsen kom til Lægernes Kundskab, da mange Syge helbredede sig selv ved forud uddeelt Medicin. — Naar nu hertil kommer, at Qualme, Buldren, Knurren i Underlivet og andet gastrisk Ildebefindende i October og November her forekom hyppigere, end ellers, kan det vel ingenlunde drages i Tvivl, at her paa den Tid herskede en epidemisk Constitution, og at Sygdommen rettelig fortjener Navn af Epidemie.

Ikke Nogen af dette store Antal er anmeldt död; hvorimod en Mængde af dem utvivlsomt vilde være overgaaen i Cholera, hvis de ei vare komne under betimelig og kyn- dig Behandling. Til dette gunstige Resultat have unegtelig de prophylaktiske Foranstaltninger i høi Grød bidraget, men dog vel især Choleraforløbernes tidlige Opdagelse og Behandling; thi Sygdommen, som ved sin Optræden iaar ei gav den i 1833 efter i Extensitet, blev i tredie Uge ligesom knækket; men da vare og de ved Opsynsmænd og Læger udförte daglige Huusbesög komne ret i Gang.

Af de Angrebne vare 87 af Mandkjön og 70 af Qvinde- kjön, i Forhold til Folkemængden flere af hiint, end af dette. Af följende Tabel:

Alder af	Aar.	Mdk.	Qdk.	Tils.
0—	1—	2	-	2
1—	3—	5	3	8
3—	5—	9	9	18
5—	10—	7	4	11
10—	20—	7	4	11
20—	30—	16	9	25
30—	40—	19	19	38
40—	50—	14	8	22
50—	60—	4	7	11
60—	70—	2	4	6
70—	80—	2	1	3
80—	90—	-	2	2
		87	70	157

sees, at Sygdommen ikke sparede nogen Alder, idet den angreb baade spæde Börn og höit bedagede Oldinger. Börn under 10 Aar udgjorde 39, Oldinger over 60 11, hvorimod 85 eller over det halve Antal falde paa Tiaarene imellem 20 og 50.

Om de Angrebnes Stand og borgerlige Stilling
giver følgende Tabel Oplysning:

	Angrebne.	Døde.
Choleralæge	1	-
Sygevogtere (2), Sygevogtersker (2), Por- teurer (4) ved Lazaretherne med Familie	11	5
Arbejdsfolk med Familie	80	44
Tjenestetyende	2	2
Vægter	1	-
Hökere med Familier	2	1
Blikkenslagere med Familie	2	1
Bogbinder	1	1
Bödkerkone	1	-
Dreier	1	1
Feier med Familie	3	3
Fiskere med Familie	2	2
Gjörtlere med Familie	7	2
Kobberslager	1	-
Kurvkone	1	1
Matroser med Familie	3	2
Murer	1	-
Skomagere med Familie	4	4
Skrædere og Sypige	3	1
Slagtere med Familie	4	1
Smede med Familie	5	2
Snedkere med Familie	3	3
Vognmænd med Familie	4	3
Enker	8	5
Fattiglemmer	3	2
Offentlige Piger	2	1
Huusmandskone	1	-
	157	87

Sygdommen rammede altsaa hovedsagelig Arbejdsclas-
sen (80), Haandværksclassen (41) og de ved Lazaretherne
Ansatte (12),* hvorimod af de övrige Classer kun Enkelte
eller Ingen bleve angrebne. At Saamange af de ved La-
zaretherne Ansatte bleve angrebne, vakte en ubehagelig
Opsigt, men lader sig godt forklare. Det var Enerhougens

*) Aldeles modsatte Erfaringer har man under foregaaende Epidemier
havt ved flere Choleralazarether baade her og i andre Lande,
ved hvilke ikke en eneste der ansat Læge eller Betjent er bleven
angreben (Orenburg, Moskwa, Warschau, Paris, Ægypten, Dram-
men). Under Epidemierne i Norge i 1832, 1833 og 1834 blev
ingen Læge angreben; i hver af Epidemierne her i Riget i 1848—
49 og iaar angrebes blot een Læge.

Lazareth, som maatte friste denne Skjæbne. En af de derved ansatte assisterende Choleralæger havde i flere Dage lidt af Diarrhoe, som han havde forsömt. Sygevogtere, Sygevogtersker, Porteurer bekostede sig i Begyndelsen selv deres Forpleining og havde for anstrengende Arbeide. Efterat Oekonomen ogsaa havde overtaget deres Bespiisning, som derved blev kraftigere, end den, de selv havde anskaffet sig, og de derhos vare blevne hyppigere aflöste, blev ikke Nogen af dem senere angreben.

I Staden og Forstæder döde 87; hvilket i Forhold til Folkemængden er $1:423,56 = 0,236\%$ og i Forhold til Angrebne (153) er $1:1,76 = 56,86\%$.

Af Mandkjön döde $47 = 53\%$, af Qvindekjön $40 = 57\%$, altsaa flere af dette, end af hiint. I Epidemiens förste fire Uger paafulgte Döden meget hurtigere og vare Dödsfaldene hyppigere, end i de sidste fire. I den förste Periode angrebes nemlig 82, döde $50 =$ altsaa $61\frac{0}{100}$, men i den sidste Periode angrebes 75 og döde blot $37 = 49,33\%$. Ogsaa var Dödelighedsforholdet forskjelligt i og udenfor Lazaretherne, da af

56	Syge, behandlede i Enerhougens Lazareth, döde	38	$= 67,86\%$
12	— — — Lakkegadens — —	4	$= 33,33 -$
12	— — — Hammersborgs — —	7	$= 58,33 -$
5	— — — Pipervigens — —	4	$= 80,00 -$
85	— — — Lazaretherne — —	53	$= 62,36 -$
72	— — — udenfor Lazaretherne — —	34	$= 47,22 -$

Dödeligheden var altsaa meget (over $15\frac{0}{100}$) ringere iblandt dem, som bleve behandlede i deres Hjem, end iblandt dem, som bleve henbragte i Lazaretherne; en Erfaring, der ogsaa er gjort paa de fleste Steder*), ligeledes her i

*) I den sidste Epidemie i Glasgow og Liverpool var Dödeligheden iblandt Cholerasyge, som bleve behandlede i Sygehuse, $53,8\%$, men iblandt de i deres Hjem Behandlede kun $36,9\%$; altsaa en Forskjel af $16,9\%$. Den viste sig derhos större iblandt de

Epidemien i 1833, (see min Beretning derom i Eyr, 1834, S. 252), hvortil fornemmelig især maa have bidraget, at hine havde levet under bedre hygieniske Forholde og derfor besadde mere Styrke til at gennemgaae Sygdommen, som hos dem ofte tillige havde en mildere Charakter, imedens de sidste ved modsatte Forholde vare svækkede og derhos ofte lede af heftigere Tilfælde og ved Transporten til Lazaretherne. At Dödeligheden var meget større i Enerhougens, Hammerborgs og Pipervigens Lazarether (i Gjennemsnit 67,12 %), end i Lakkegadens (33,33 %), kan maaskee især tilskrives den Omstændighed, at hine virkede i Epidemiens Begyndelse og Midte, imedens dette blev aabnet først henimod dens Slutning, da dens Intensitet var formindsket.

For at undersøge, om og i hvilket Forhold Dödeligheden af Cholera kan antages at have forøget Dödeligheden i det Hele i Christianias Stiftsprovstie, har jeg af Ministerialbögerne erholdt Udskrivter om Antallet af Döde i Vor Frelser, Garnisonens, Akers og Oslos Menigheder i Maanederne October og November i de 6 Aar 1845—1850. Fölgende derpaa byggede Tabel, paa hvilken Middeldödeligheden for Femaaret 1845—49 er angivet særskilt fra Dödeligheden i 1850, viser Forholdet i denne Hensende.

Maaneder.	Vor Frelser.		Garnisonens.		Akers.		Oslos.	
	1845-49.	1850.	1845-49.	1850.	1845-49.	1850.	1845-49.	1850.
October	34,8	51	4,6	7	23,2	81	6,4	10
November	37,2	58	4,6	4	40,6	56	5,2	7
	72,0	109	9,2	11	47,8	137	11,6	17

Syge, som havde havt en lang Transport til Sygehusene, end iblandt dem, som havde havt en kortere. Report of the Gl. Board of Health on the epidemic cholera of 1848—49. Appendix A. London 1850. S. 127—130.

Det viser sig heraf, at Antallet af Døde i anførte 2 Maaneder har

			i 1845-49.	i 1850.
i Vor Frelzers Menighed været			72	109
- Garnisonens	—	—	9,2	11
- Akers	—	—	47,8	137
- Oslos	—	—	11,6	17
			<u>140,6</u>	<u>274</u>

Dödeligheden har altsaa i enhver af Provstiets Menigheder i de samme Maaneder i 1850 oversteget Middeldödeligheden i det forgaaende Femaar, i hele Provstiet med $133,4 = 95,7$ %, meest i Vor Frelzers og Akers Menigheder, nemlig med 126, = næsten 105 %. Til denne større Dödelighed har Cholera bidraget med 87, der, paa 1 nær af Garnisonens, alle tilhørte de sidstnævnte Menigheder, hvorimod de övrige 46,4 maae tilskrives andre Dödsarsager, som samtidig maae have været hyppigere, end ellers.

For at komme til Kundskab, om den i andre choleraangrebne Stæder, ogsaa her i Staden under forrige Epidemie, gjorde Erfaring, at Ugens første Dage i Regelen bragte de fleste Syge, og de övrige Dage de fleste Døde, ligeledes i den heromhandlede har bekræftet sig, er dannet følgende Tabel.

Uge.	Fredag.			Løverdag.			Søndag.			Mandag.			Tirsdag.			Onsdag.			Thorsdag.																			
	Döde.			Döde.			Döde.			Döde.			Döde.			Döde.			Döde.																			
	Angrebne.	Mdk.	Qvk.	Angrebne.	Mdk.	Qvk.	Angrebne.	Mdk.	Qvk.	Angrebne.	Mdk.	Qvk.	Angrebne.	Mdk.	Qvk.	Angrebne.	Mdk.	Qvk.	Angrebne.	Mdk.	Qvk.																	
Octbr. 4—10	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	3	3	3	1	1	1	2																	
— 11—17	3	4	2	4	1	1	5	1	1	2	3	1	1	3	2	2	2	4	6	1	1																	
— 18—24	1	4	1	3	2	4	1	1	1	2	5	1	2	3	3	3	3	3	6	-	2																	
— 25—31	2	2	1	3	1	-	3	1	-	2	4	1	2	2	5	1	1	1	2	-	1																	
Novbr. 1—7	1	2	1	1	1	2	3	1	3	2	4	1	3	1	3	2	3	1	6	1	2																	
— 8—14	2	4	-	2	3	1	4	2	1	3	6	1	2	3	4	4	1	5	7	1	2																	
— 15—21	3	2	1	1	3	1	4	1	4	1	3	4	1	3	1	3	4	1	5	3	2																	
— 22—28	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	3	4	1	1	3	3	-	1	1	1	2																	
	11	12	23	8	9	17	10	4	14	4	7	11	8	13	21	4	2	6	15	11	26	5	3	8	9	7	16	10	27	10	9	19	17	13	30	5	5	10

Heraf sees, at paa samtlige

Søndage angrebnes 21 og døde 6 Syge
 Mandage — 26 — 8 —
 Tirsdage — 16 — 15 —
 Onsdage — 27 — 19 —
 Thorsdage — 30 — 10 —
 Fredage — 23 — 17 —
 Løverdage — 14 — 11 —

Ugens sidste Halvdeel har altsaa leveret de fleste Syge og Döde. Aarsagen til dette forandrede Forhold med Hensyn til Angrebne turde maaskee for en Deel forklares af den forandrede Lönningdag for Dagarbeidere, som tilforn var Löverdag, men i de sidste 5—6 Aar hos Fleerheden af vore Driftsherrer har været Onsdag, da man derved har troet at kunne bidrage til en bedre Anvendelse af Söndagene.

Med Hensyn til Spörqsmålet, om Cholera har viist sig som en contagiös Sygdom, skal jeg, for ikke at give Anledning til Gjentagelser, henholde mig til de i Prof. *Fayes* Afhandling meddeelte Bemærkninger. Her skal jeg kun anföre, at ingen Frygt hindrede Samqvemmet eller den daglige frie Færden. De daglige Forretninger udförtes, som sædvanligt; Kirker, Skoler, Theatret, Boutiqver vare aabne, som ellers; ogsaa holdtes Forelæsninger ved Universitetet ligefuldt. Vel forespurgte Akers Sundhedscommission i Skrivelser af 25 og 30 October og Pastor *Fangen* i Skrivelse af sidstnævnte Datum Central-Commissionen, om det kunde ansees hensigtsmæssigt, under Epidemien indtil Videre, enten at indskrænke Underviisningstiden i de i de angrebne Forstæder anlagte Asylter og Almueskoler, eller endog ganske at lukke dem; men Central-Commissionen fraraadede i Skrivelser af respective 26 og 31 s. M. begge Alternativer, fordi Börn utvivlsomt befinde sig under bedre hygieniske Forholde i Asylter og Skoler, hvor de have et sundere Locale, nyde bedre Kost og derfor ere under bedre Bevogtning, end i deres Hjem. Der yttrede sig hverken iblandt anförte Börn, af hvilke Flere vare fra Huse, hvor Cholera havde viist sig, eller derved ansatte Personer noget mistænkeligt Sygdomstilfælde. Derimod vare ved Politiets Foranstaltning de offentlige Dandseboder lukkede under den

hele Epidemie; ei heller holdtes i den Tid Baller i Selska-ber eller hos Private.

Med Hensyn til Sygdommens Opkomst lader sig, som vel overalt, tænke en af følgende tre Maader: Hidførelse fra Landsiden, Hidførelse fra Sösidan, eller spontan Udvik-ling paa Stedet.

Cholera havde allerede i længere Tid hersket i Malmöe og i flere af Sveriges sydlige Lehn; den var ganske nylig udbrudt i Götheborg; og uagtet man i Sverige sögte ved Spærringer at hindre dens Udbredelse i selve Landet, var dog Landværtssamqvemmet imellem de forenede Riger aldeles uhindret. Man skulde altsaa kunne antage, at den kunde være bleven hidført ved Landværtsreisende; men ligesom man, som nedenfor vises, ei har kunnet opdage, at Nogen af de Förstangrebne eller deres Omgivelser have været i Berörelse med nogen saadan Reisende, saaledes er ei heller kommet til Nogens Kundskab, at mistænkelige Syg-domstilfælde have yttret sig iblandt de paa den Tid hid-komne Reisende.

I Skrivelse af 20 October til Stadens Politimester fore-spurgte Central-Commissionen, om noget Forhör var op-taget angaaende Epidemiens Opkomst, navnlig hvorvidt No-get var oplyst, om den först angrebne Person eller andre i samme Gaard boende Personer havde staaet i Forbindelse med Personer fra cholerasmittede Steder. Af den, efter Politimesterens Ordre, anstillede Undersögelse og derover til ham afgivne og til Central-Commissionen oversendte Rap-port af 21 s. M. erfares, at den först angrebne Person (Blik-kenslageren, angreben den 4 October, S. 3), formedelst svagelig Helbred i den sidste Maaned kun enkelte Gange havde været ude i Byen, at han Dagen för sin Sygdom og

Död havde om Formiddagen besøgt Torvet og et Huus i Möllergaden og om Eftermiddagen et Huus i Nordbygaden, og paa begge Steder talt med En af Husets Folk; men at man ei har kunnet opdage, at han paa nogen af disse Vandringer har været i Berörelse med Personer eller Gjenstande, der kunne antages at have paafört ham Sygdommen. — Om den anden Angrebne (Skomagerkonen i Skjæggerudgaarden, angreben den 7 October, S. 3) oplyser Rapporten, at hun i flere Aar havde solgt Bliktöi for Blikkenslageren og i den Anledning daglig været i hans Bolig; at dette og havde fundet Sted under hans Sygdom, dog uden at hun besøgte Sygeværelset, endnu mindre opvartede ham, men at hun Dagen, för hun selv blev angreben, havde reengjort hans Kjøkken, som laae i en anden Bygning. Ei heller har man kunnet erholde Oplysning om, at Nogen af Blikkenslagerens eller andre i samme Huus boende Folk have havt Forbindelser, som kunne antages at have foranlediget Udbredelse af Smitte. Med Hensyn til de senere Angrebne ansaaes det ufornödent at anstille Politieundersögelse. — Ved dette Forhör er attsaa ikke tilveiebragt nogetsomhelst Beviis for Sygdommens Indförelse.

For at bedömme, om et saadant kunde tilveiebringes for Indförelse fra Sösidan, navnlig ved qvarantainepligtige Fartöier, har jeg erholdt Afskrift af Qvarantainecommissionens Journal over hertil ankomne qvarantainepligtige Fartöier fra cholerasmittede Steder i Tidsrummet fra 1 September til 11 October. — Ifölge denne Journal have i dette Tidsrum efternævnte Fartöier her udholdt Qvarantaine:

Fartøiernes Navne.	Føreines Navne.	fra	Afseilet	naar	Hidkommel.
Dampskibet Christiania .	Lieutenant <i>Falsen</i> .	Travemünde.	Sptbr. 4, Kl. 9 Form.	Sptbr. 6, Kl. 10 Form.	—
—	—	—	11, —	13, —	9½
—	—	—	18, —	20, —	9½
—	—	—	25, —	27, —	9½
—	—	—	Octbr. 2, —	Octbr. 4, —	9½
Courier	<i>Rayner</i> .	Hull.	Sptbr. 7, —	Sptbr. 10, —	6 Eftm.
—	—	—	21, —	24, —	10½ Aft.
Skonnert Trækfuglen . . .	<i>A. Wettre</i> .	Altona.	7.	18, —	4 Eftm.
Jagt Adonis	<i>A. F. Petersen</i> .	Kiel.	24, —	29, —	4½
Brig Commerce	<i>Muus</i> .	Maldon.	1.	19, —	6
Skonnert Christine Marie .	<i>L. Jensen</i> .	Hamburg.	11.	28, —	8
Skib David Faye	<i>C. W. Knudsen</i> .	London.	21.	28, —	6
Skonnert Ingeborg Anna .	<i>L. J. Jensen</i> .	Altona.	21.	28, —	6½
Skonnert Elisabeth	<i>Olsen</i> .	London.	20.	28, —	8

Dampskibet Christiania kom hertil fem Gange fra Travemünde, som var erklæret smittet og afgav strax efter Hidkomsten sine Passagerer til Dampskibet Carl Johan, som var leiet til Logisfartøi for dem, imedens de der udholdt en Observationsqvarantaine af 3 Dage, som tilligemed de paa Reisen tilbragte 2 Dage udgjorde de bestemte 5 Dage.

Dampskibet Christiania laae og selv hver Gang i Observationsqvarantaine og afgik under denne Dagen efter Ankomsten igjen til Travemünde. — Dampskibet Courier kom hertil to Gange fra Hull, som paa dets første Tour var erklæret smittet; det blev ilagt en Observationsqvarantaine indtil den 12 Septbr. Kl. 8 Aften, da 5 Dage vare forløbne siden dets Afgang fra Hull. Paa dets anden Tour var det forsynet med reent Sundhedspas fra Hull, hvor intet Cholera-tilfælde havde viist sig siden den 29 August, men blev, dels fordi det medbragte en Passageer, som den 19 September havde forladt London, der var erklæret smittet, dels fordi endnu ved dets Hidkomst den 24 September Hull stod opført som smittet, ilagt Observationsqvarantaine, fra hvilken det blev lösladt den fölgende Dag Kl. 12 Middag, paa hvilken Hull af Marine-Departementet blev erklæret fri for Cholera. Men da vare 6 Dage forløbne efter Passagerens Afreise fra London. — Jagten Adonis kom fra Kiel, som var erklæret smittet, og blev ilagt Observationsqvarantaine, fra hvilken det löslodes den 30 September Kl. 9 Formiddag, 5 $\frac{1}{2}$ Dage efter dets Afseiling fra Kiel. — De övrige 6 Fartöier havde tilbragt saa lang Tid paa Hidreisen fra cholerasmittede Stæder, at de ikke kunde lægges i Qvarantaine.

Anförte Fartöier ere blevne nöiagtigen behandlede, saaledes som Lov om Qvarantainevæsenet af 12 Juli 1848 og dertil hörende Reglement af 10 Februar 1849 foreskrive; og der kan altsaa ikke være Tanke om nogen Mislighed i denne Henseende. Passagerer og Mandskaber nöde saavel paa Reisen, som ved og efter deres Hidkomst, den bedste Sundhedstilstand, — eller de lede ialfald ikke af Tilfælde, som kunde vække Mistanke om Cholera; og det er ovenfor anmærket, at det ei har kunnet oplyses, at de Förstangrebne have havt Samqvem med noget i Havnen liggende Fartöi

eller sammes Folk. Det kan derfor heller ikke antages, at Sygdommen er hidført söväerts.

Da altsaa Beviser for Hidförelse ligesaalidt ved denne Epidemie, som ved saa mange ældre og yngre baade her i Riget og i Udlandet, ogsaa i vore Nabostater, have kunnet tilveiebringes, staaer nu blot tilbage at efterforske, om her omhandlede Epidemie kan ansees opkommen ved spontan Udvikling paa Stedet.

Jeg kommer herved först til at undersöge Veirliget baade i de 3 Maaneder, som nærmest forudgik Epidemien, og i dem, i hvilke den herskede; og jeg skal hertil benytte de paa Christianias Observatorium anstillede og mig villigen meddeelte meteorologiske Iagttagelser.

Middelstand.

Barometer.			Thermometer. R.			Regnmængde i Decimal-Kubik- tommer paa □ Foden.		
Juli.	August.	Septbr.	Juli.	August.	Septbr.	Juli.	August.	Septbr.
1848 27.9,92	27.9,07	27.11,94	+11.5915	+10.3537	+ 8.7660	310.8	383.1	220.8
1849 27.10,20	27.10,13	28.13,60	+12.4259	+12.1458	+ 8.5932	276.7	249.5	170.3
1850 27.11,21	27.11,35	28.1,62	+13.6858	+11.9767	+ 8.4681	97.8	274.6	24.8

I anførte Maaneder vare altsaa Barometer- og Thermometer-Middelstanden omtrent den samme i 1848, 49 og 50, hvorimod Regnmængden var betydeligt ringere i 1850, end i de 2 foregaaende Aar, især i Juli og September. Der lader sig desuagtet ikke i disse Forholde paavise nogen saadan Forandring, at man deraf skulde kunne forklare Sygdommens Oprindelse, eller som skulde have været istandtil at forbedre eller bevirke dens Udbrud iaar mere, end i andre Aar, i hvilke den ikke har hersket.

Nærmere Oplysning om Veirforholdene i de epidemiske Maaneder indeholdes i nedenstaaende, af Observatoriets Dagböger dannede, Tabeller, til hvis bedre Forstaaelse meddeles følgende Forklaringer.

I Tabellen over Himmels Bedækning betegner Cumulus tykke Skymasser i Form af afsondrede Partier, som Bjerge eller deslige; Cumulostratus lignende tykke Skymasser, jevnt fordeelte; Cirrus lette, fine, traadlignende Skyer; Cirrostratus samme Typus jevnt fordeelt udover Himmelen; Cirrocumulus Hvad der ligger imellem Cumulus og Cirrus, for grovt til Cirrus og for fiint til Cumulus; 0 reen Himmel; 1, at en Fjerdedeel; 2, at den halve; 3, at $\frac{3}{4}$; 4 at den hele Himmel er bedækket; Variationer derimellem betegnes tildeels ved Decimalbröcker.

I Tabellen over Vindenes Styrke betegner 0 Vindstille, 5 Orkan og de mellemliggende Tal 1, 2, 3 og 4 Variationer imellem disse to Extremer.

Naar den horizontale magnetiske Intensitet har sin Middelstörrelse, staaer Magnetometeret omtrent paa Tallet 500 paa Scalaen. For hver Scaladeel, Magnetometret viser over 500, er Intensiteten $\frac{1}{15970}$ af sin hele Störrelse stærkere, og for hver Scaladeel, det staaer under 500, ligesaa meget svagere, end Middelværdien. Da det her alene kom-

mer an paa Variationerne fra Dag til Dag, saa er i nedenstaaende Tabel alene anført Magnetometerstandens Forandring over eller under 500, saaledes at en positiv Værdie af n Scaladele betegner en Tilvæxt af $\frac{n}{18970}$, og en negativ Værdie en Aftagelse under Middelværdien.

Barometer.

October.

Dage.	7 Form.	9 Form.	2 Efterm.	4 Efterm.	10 Efterm.
1	27. 6,75	27. 8,24	27. 9,02	27. 9,28	27. 10,48
2	27. 10,45	27. 10,77	27. 10,32	27. 10,18	27. 10,20
3	27. 10,21	27. 10,40	27. 10,73	27. 10,87	27. 11,47
4	27. 11,93	28. 0,11	28. 0,27	28. 0,21	28. 0,37
5	28. 0,01	28. 0,03	27. 11,63	27. 11,47	27. 11,12
6	27. 9,92	27. 9,50	27. 8,82	27. 8,54	27. 7,70
7	27. 8,25	27. 9,87	27. 9,41	27. 8,97	27. 6,91
8	27. 4,94	27. 4,83	27. 4,31	27. 3,93	27. 3,00
9	27. 4,45	27. 5,19	27. 6,37	27. 6,74	27. 8,13
10	27. 8,61	27. 8,82	27. 8,35	27. 8,40	27. 9,47
11	27. 11,31	27. 11,93	28. 0,93	28. 1,35	28. 2,88
12	28. 3,31	28. 3,36	28. 2,86	28. 2,62	28. 2,52
13	28. 1,66	28. 1,41	28. 0,50	28. 0,16	27. 10,87
14	27. 8,78	27. 8,22	27. 6,74	27. 6,21	27. 4,82
15	27. 3,60	27. 3,97	27. 5,26	27. 5,57	27. 7,25
16	27. 8,54	27. 8,53	27. 8,08	27. 7,84	27. 7,38
17	27. 8,87	27. 9,12	27. 9,11	27. 9,00	27. 8,93
18	27. 9,51	27. 10,07	27. 10,22	27. 10,34	27. 10,53
19	27. 9,92	27. 10,05	27. 9,58	27. 9,60	27. 10,10
20	27. 10,78	27. 10,91	27. 11,32	27. 11,70	28. 0,60
21	28. 2,08	28. 2,47	28. 3,02	28. 3,19	28. 3,67
22	28. 2,57	28. 2,08	28. 0,27	27. 11,46	27. 9,94
23	27. 8,84	27. 9,16	27. 9,63	27. 9,71	27. 10,51
24	27. 11,15	27. 11,51	27. 11,36	27. 11,42	27. 11,83
25	27. 11,75	28. 0,00	27. 11,53	27. 11,60	27. 11,73
26	28. 0,01	27. 11,84	27. 11,80	27. 11,77	28. 0,39
27	28. 0,31	28. 0,30	27. 11,81	27. 11,62	27. 10,88
28	27. 8,97	27. 8,77	27. 8,20	27. 8,24	27. 8,13
29	27. 7,38	27. 7,64	27. 8,45	27. 8,82	27. 9,39
30	27. 8,87	27. 8,97	27. 8,49	27. 8,36	27. 7,62
31	27. 6,35	27. 6,52	27. 6,98	27. 7,35	27. 8,49
Middel	27. 9,80	27. 10,02	27. 9,91	27. 9,89	27. 9,98

Middel for Maanedn = 27. "9,92".

Barometer.
November.

Dage.	7 Form.	9 Form.	2 Efterm.	4 Efterm.	10 Efterm.
1	27. 10,22	27. 10,64	27. 10,84	27. 10,70	27. 10,28
2	27. 8,47	27. 7,99	27. 7,26	27. 6,80	27. 6,94
3	27. 6,59	27. 7,23	27. 8,32	27. 8,59	27. 9,44
4	27. 6,69	27. 5,95	27. 2,52	26. 11,96	26. 10,84
5	27. 0,38	27. 0,79	27. 1,19	27. 1,35	27. 1,64
6	27. 1,83	27. 1,95	27. 2,61	27. 2,97	27. 4,62
7	27. 7,69	27. 8,17	27. 8,77	27. 8,41	27. 5,26
8	27. 1,18	27. 0,90	26. 11,37	26. 11,21	27. 1,51
9	27. 7,06	27. 8,12	27. 10,41	27. 11,25	28. 0,94
10	27. 10,79	27. 9,84	27. 7,12	27. 6,52	27. 4,48
11	27. 6,43	27. 7,33	27. 8,14	27. 8,28	27. 7,95
12	27. 8,98	27. 9,48	27. 10,06	27. 10,10	27. 9,66
13	27. 6,69	27. 7,42	27. 6,64	27. 7,21	27. 8,54
14	27. 10,63	27. 11,24	27. 11,92	28. 0,19	28. 0,85
15	28. 1,56	28. 1,85	28. 2,31	28. 2,49	28. 3,28
16	28. 3,29	28. 3,15	28. 2,46	28. 2,24	28. 1,51
17	28. 0,42	28. 0,33	27. 11,98	28. 0,13	28. 0,22
18	27. 11,62	27. 11,61	27. 11,20	27. 11,00	27. 10,91
19	27. 9,87	27. 9,63	27. 9,05	27. 8,85	27. 8,73
20	27. 8,60	27. 8,66	27. 8,40	27. 8,43	27. 8,60
21	27. 8,73	27. 9,42	27. 9,39	27. 9,59	27. 9,85
22	27. 10,13	27. 10,35	27. 10,39	27. 10,58	27. 11,03
23	27. 10,95	27. 11,68	27. 9,35	27. 8,67	27. 6,35
24	27. 4,81	27. 4,86	27. 4,10	27. 3,42	26. 11,49
25	26. 9,48	26. 9,67	26. 9,22	26. 9,07	26. 9,48
26	26. 11,92	27. 0,63	27. 0,35	27. 2,93	27. 5,07
27	27. 7,04	27. 7,76	27. 8,38	27. 8,99	27. 9,88
28	28. 0,31	28. 1,30	28. 2,83	28. 3,63	28. 5,22
29	28. 5,66	28. 5,84	28. 5,45	28. 5,32	28. 4,67
30	28. 9,88	28. 4,06	28. 3,61	28. 3,53	28. 3,81
Middel	27. 8,33	27. 8,59	27. 8,39	27. 8,42	27. 8,44

Middel for Maanedn = 27". 3,63'''.

Thermometer. R.

October.

Dage.	7 Form.	9 Form.	2 Efterm.	4 Efterm.	10 Efterm.
1	+ 6.85	+ 8.05	+ 10.14	+ 9.74	+ 6.75
2	+ 7.85	+ 7.85	+ 8.44	+ 7.95	+ 7.85
3	+ 8.54	+ 8.15	+ 10.74	+ 10.14	+ 5.26
4	+ 6.65	+ 7.15	+ 9.34	+ 7.85	+ 7.45
5	+ 7.05	+ 8.25	+ 8.54	+ 8.74	+ 5.16
6	+ 6.65	+ 6.15	+ 7.55	+ 7.35	+ 6.05
7	+ 4.76	+ 5.85	+ 8.74	+ 7.85	+ 5.95
8	+ 7.25	+ 7.35	+ 7.65	+ 7.55	+ 7.70
9	+ 6.95	+ 7.85	+ 10.14	+ 8.94	+ 4.46
10	+ 3.96	+ 5.90	+ 6.95	+ 6.15	+ 3.66
11	+ 3.86	+ 4.96	+ 5.26	+ 4.96	+ 1.67
12	- 0.43	+ 1.77	+ 2.56	+ 2.27	- 1.90
13	- 3.56	+ 0.07	+ 2.66	+ 2.27	- 0.94
14	- 1.14	- 0.94	+ 1.17	+ 1.27	+ 1.27
15	+ 1.82	+ 4.66	+ 2.17	+ 2.76	- 0.13
16	- 1.66	+ 0.27	+ 2.86	+ 2.76	+ 1.27
17	- 2.35	+ 0.17	+ 4.70	+ 3.26	+ 1.57
18	+ 1.77	+ 2.86	+ 4.76	+ 4.26	- 1.24
19	- 1.14	+ 0.97	+ 5.26	+ 3.77	+ 2.27
20	+ 1.92	+ 3.26	+ 4.86	+ 3.06	+ 1.07
21	+ 0.47	+ 1.07	+ 1.57	+ 1.02	- 1.85
22	- 5.18	- 2.25	+ 1.87	+ 1.07	+ 2.17
23	+ 1.97	+ 1.77	+ 3.81	+ 2.86	+ 1.77
24	- 1.04	+ 0.37	+ 2.76	+ 1.67	- 1.85
25	+ 0.97	+ 1.47	+ 1.97	+ 1.67	+ 0.27
26	- 0.94	- 0.43	+ 0.27	+ 0.37	- 0.03
27	- 0.53	- 0.23	+ 0.37	+ 0.17	- 0.33
28	- 0.23	+ 0.17	+ 0.27	- 0.74	- 0.74
29	+ 1.87	+ 3.16	+ 3.76	+ 3.71	+ 3.16
30	+ 3.21	+ 3.46	+ 3.76	+ 3.36	+ 3.66
31	+ 4.06	+ 4.21	+ 4.96	+ 4.66	+ 1.07
Middel	+ 2.27	+ 3.34	+ 4.83	+ 4.28	+ 2.33

Middel for Maanedn = + 3.15°.

Thermometer. R.

November.

Dage.	7 Form.	9 Form.	2 Efterm.	4 Efterm.	10 Efterm.
1	— 0.48	— 0.08	+ 2.56	+ 2.36	+ 1.97
2	+ 2.66	+ 3.26	+ 3.76	+ 3.36	+ 3.26
3	+ 1.07	+ 2.86	+ 2.66	+ 2.36	— 0.23
4	+ 6.65	+ 6.70	+ 5.65	+ 5.25	+ 5.45
5	+ 3.81	+ 4.76	+ 5.85	+ 3.36	+ 3.86
6	+ 3.96	+ 4.66	+ 6.55	+ 5.85	+ 3.36
7	+ 0.57	+ 1.57	+ 4.16	+ 2.27	+ 1.87
8	+ 3.36	+ 3.66	+ 4.86	+ 4.06	+ 2.36
9	+ 3.41	+ 3.26	+ 4.56	+ 2.96	— 0.53
10	+ 0.07	— 0.03	+ 0.77	+ 0.77	+ 0.57
11	+ 0.37	+ 1.27	+ 1.47	— 0.33	— 4.88
12	— 6.49	— 5.58	— 2.05	— 3.46	— 6.69
13	— 3.26	— 3.56	— 1.24	— 0.18	— 0.13
14	— 0.98	— 0.53	+ 1.77	— 0.03	— 0.38
15	— 0.13	— 1.24	+ 0.97	— 0.84	— 6.39
16	— 7.60	— 7.81	— 7.00	— 6.59	— 7.10
17	— 7.25	— 5.38	— 4.07	— 4.27	— 4.27
18	— 2.55	— 2.25	— 1.19	— 1.04	— 1.54
19	— 2.35	— 2.35	— 1.34	— 2.25	— 2.96
20	— 3.87	— 3.56	— 3.16	— 3.16	— 2.15
21	— 2.45	— 2.45	— 1.95	— 2.25	— 4.67
22	— 8.81	— 8.86	— 6.14	— 7.10	— 4.57
23	— 5.69	— 4.57	— 3.92	— 2.50	+ 0.00
24	— 1.24	— 2.05	+ 0.67	+ 0.57	— 2.10
25	+ 4.16	+ 4.86	+ 4.46	+ 4.06	+ 4.86
26	+ 2.76	+ 1.87	+ 2.37	+ 0.87	— 0.84
27	— 2.35	— 2.05	— 0.13	— 0.75	— 4.68
28	— 5.38	— 4.78	— 1.75	— 2.55	— 6.90
29	— 7.30	— 7.60	— 4.27	— 5.18	— 3.36
30	— 0.33	— 1.34	+ 0.87	— 1.24	— 2.96
Middel	— 1.19	— 0.92	+ 0.53	— 0.22	— 1.32

Middel for Maaneden = — 0.1545.

Veirligt og Himmelens Bedækning.

Vinde. October.

October.						Vinde. October.								
Dage.	7 Form.		2 Efterm.		10 Efterm.	7 Form.		9 Form.		2 Efterm.		4 Efterm.		
	Retning.	Sstyrke.	Retning.	Sstyrke.	Retning.	Sstyrke.	Retning.	Sstyrke.	Retning.	Sstyrke.	Retning.	Sstyrke.		
1	Regn	4	Cum.str.	4	Nordl.,kl.	0	NO	2.5	NO	2.5	NO	2	NO	1
2	—	4	Regn	4	Regn	4	NO	2	NO	2	N	2	N	2
3	Cumulostratus	4	—	4	Cum.str.	0.5	N	0	NNV	1	NNV	0	VNV	0
4	—	4	Cum.str.	3.5	—	4	O	0	SO	0	SO	0	SO	0
5	—	3	—	3	—	1	NO	1	N	1	SO	1.2	SO	0
6	Lidt Regn	4	Tykt	4	Regn	—	NO	1	NNO	1	N	1.5	N	0
7	Cum.str.	3.5	Rgn Cum.	4	Cirr.cum.	4	SO	1	SSO	1	OSO	0	N	0.5
8	Regn	4	—	4	Regn	4	SSO	2	SSO	2	SO	2	SO	2.5
9	Cum.str.	3.5	—	3.5	—	0.5	VNV	1	V	0	SSV	0	VNV	0
10	—	3	—	2	Cum.str.	1	NO	0	V	0	V	1	NO	0.5
11	—	3.5	—	3	—	0	NNV	2	NNO	3	NNO	2.3	N	2.5
12	—	1	—	1	—	0	NV	1	N	1.2	N	2	NNV	1
13	—	0	—	0	—	0	N	0	N	0	S	0	S	0
14	Tykt og Taage	4	—	3	—	4	NO	0	N	0	ONO	0	NO	0
15	Regn	4	Tykt	4	Ndl.Cum.	1.5	S	0	S	0	VNV	1	V	0.5
16	Cirrocumulus	1	Cirrocumulus	1	Snee(første Gang)	4	VNV	0	N	0	V	0	V	0
17	Cum.str.	1	—	3	Cum.str.	3	N	0	N	0	S	0	NO	0.5
18	—	3.5	Cumulus	0.5	—	0	NNO	1	N	0	SSV	1	V	0
19	—	0.5	Cum.str.	2	—	3	NV	0	NNV	0	NV	2	NV	0.5
20	—	3.5	—	3.5	—	3.5	NV	1.2	NV	1	NV	2	NV	2
21	—	4	—	4	—	1	NV	2	VNV	3	N	2	NNV	1
22	—	0.5	Cirrus	1	—	4	N	0	N	0	S	2	S	2
23	—	4	Slud	—	—	4	SO	2	SSO	3	SSO	2	OSO	1
24	—	3	—	0	—	0	NV	0	NO	0.5	SO	0	O	0
25	—	4	—	2	—	4	N	2	N	1.2	N	2	N	2.3
26	—	4	Snee	4	Snee	—	N	3	N	2.3	N	2.3	N	2.5
27	Snee	4	—	4	—	4	N	2.3	N	2.3	N	2	N	1
28	—	4	—	3	—	4	NV	0	NNV	0	O	1	SO	1
29	Slud	4	Regn	4	Cumulus	0.5	SO	1.2	SO	2.3	SO	2	SO	1
30	Cum.str.	4	—	3	Cum.str.	3.5	NO	2	NNO	0	NNO	0	NNO	0
31	Regn	4	—	4	Regn	0.5	SO	1	SO	1.2	SO	0	O	0

Veirligt og Himmelbedækning.

Vinde. November.

November.						Vinde. November.								
Dage.	7 Form.		2 Efterm.		10 Efterm.	7 Form.		9 Form.		2 Efterm.		4 Efterm.		
	Retning.	Sstyrke.	Retning.	Sstyrke.	Retning.	Sstyrke.	Retning.	Sstyrke.	Retning.	Sstyrke.	Retning.	Sstyrke.		
1	Tyk Taage	4	Cumulostratus	3	Regn	4	N	0	NNV	0.5	SSO	0	SSO	0
2	Cumulus, Taage	4	Regn, Tykt	4	Taage, Tykt	4	NO	0	NO	0	NO	0	NO	0
3	—	3.5	Taage	4	—	1	NV	0	NNV	0	SSO	0	SO	0
4	Cumulostratus	4	Regn	4	Cumulostratus	4	SSO	2.5	SSO	4	S	2	O	2
5	Cirrostratus,	1	Cirrus	1	—	3.5	SSV	1	SSV	1.2	V	2	SV	0
6	Cum.str.	4	Cum.str.	3	—	2	SV	1	SSV	2	VSV	1	V	1
7	—	3.5	Cirr.str.	1	Regn	4	N	0	NNV	0	S	1	S	0
8	—	3	Cum.str.	2	—	0	SSO	2	SO	1	S	2	SSO	0.5
9	—	3.5	—	1	Klart	0	NNV	1	N	0	NV	2.3	NV	1
10	Snee	4	Snee	4	Cum.str.	3.5	S	0	SO	1	S	2	S	0
11	Cum.str.	1	Cum.str.	3.5	—	0	N	1	NO	1	N	0.5	NV	0
12	Klart	0	Lidt Cirrus	0.5	—	0	NNO	0	VSV	0	O	0	NNV	0
13	Cirr.str.	1.5	Cum.str.	2	—	3.8	SV	0	SV	0	NNV	2	NNV	1.2
14	—	0	—	0	—	0	N	2	NNV	0.5	NNV	1	NV	0
15	Lidt Cumulostr.	0.5	—	0	—	0	NV	1.2	NV	0	N	0	N	0
16	—	4	Taage	4	—	2	NNO	0	N	0.5	N	1	NNO	1
17	—	3.5	Cum.str.	3.5	—, Snee	4	NNO	0	NNO	1	NO	1	NO	0.5
18	—	4	—	4	—, lidt	4	NO	0	NO	0	ONO	1	ONO	0.5
19	—	4	—	4	—	4	SO	0	SO	0	SO	0	ONO	0
20	—	4	—	4	—	4	NNO	2	N	2	N	2	N	2
21	—	4	—	3.8	Cirrocululus	2	NNO	2	NNO	2	NNO	1	N	1
22	—	0	—	2	Cum.str.	4	N	0	N	0	NO	1	NNO	0.5
23	Tykt	4	Snee	4	—	4	N	1	N	2	NO	2	NNO	2
24	Cum.str.	3	Tykt	4	Regn	4	N	0	NO	0	NNO	0	N	0
25	—	3.5	Cumul.	4	Cum.str.	4	SO	3	SSO	3.5	S	2	SO	0.5
26	—	4	—	4	—	3.5	N	0	N	1	NV	1	NV	0
27	—	0	Lidt Cirrostr.	1	—	0	SV	0	V	0	SSV	1	SO	0.5
28	—	0	—	0	—	0	O	0	O	0	S	0	V	0
29	Tykt	4	Cum.str.	3	—	2	N	0	N	0	N	0	NV	0
30	Cum.str.	2	Cirrostr.	1	—	1	NV	0	NNV	0	S	1	SSV	0.5

Magnetisk Intensitet.

Dage.	October.		November.	
	9 Form.	2 Efterm.	9 Form.	2 Efterm.
1	— 8.28	— 6.44	+ 52.53	+ 65.55
2	— 15.74	+ 30.16	+ 56.44	+ 66.69
3	+ 30.27	+ 56.40	+ 51.79	+ 59.48
4	+ 30.07	+ 64.49	+ 62.05	+ 76.47
5	+ 39.31	+ 61.15	+ 59.89	+ 73.99
6	+ 32.41	+ 51.21	+ 64.57	+ 76.56
7	+ 25.64	+ 46.31	+ 58.43	+ 53.39
8	+ 29.98	+ 53.51	+ 55.59	+ 60.44
9	+ 20.98	+ 56.85	+ 76.97	+ 69.68
10	+ 47.69	+ 51.59	+ 73.26	+ 72.06
11	+ 46.67	+ 49.19	+ 60.76	+ 55.70
12	+ 43.86	+ 56.71	+ 69.73	+ 82.43
13	+ 39.88	+ 49.38	+ 65.81	+ 75.41
14	+ 48.90	+ 64.06	+ 63.83	+ 73.74
15	+ 59.08	+ 67.87	+ 66.20	+ 69.57
16	+ 55.26	+ 59.30	+ 62.83	+ 68.32
17	+ 41.53	+ 73.94	+ 61.89	+ 68.68
18	+ 41.95	+ 57.75	+ 66.45	+ 67.18
19	+ 49.06	+ 59.04	+ 71.48	+ 72.83
20	+ 45.26	+ 62.15	+ 81.20	+ 79.57
21	+ 44.71	+ 63.85	+ 78.47	+ 76.65
22	+ 41.14	+ 72.82	+ 70.10	+ 85.90
23	+ 53.39	+ 65.57	+ 71.94	+ 82.32
24	+ 52.17	+ 68.18	+ 71.83	+ 82.09
25	+ 51.41	+ 45.99	+ 79.11	+ 82.48
26	+ 40.98	+ 57.05	+ 71.55	+ 81.19
27	+ 50.27	+ 54.21	+ 74.06	+ 78.11
28	+ 47.33	+ 54.47	+ 81.27	+ 84.34
29	+ 60.78	+ 70.97	+ 80.26	+ 93.48
30	+ 47.81	+ 49.25	+ 78.07	+ 91.09
31	+ 40.98	+ 62.92	—	—

Ei heller i disse Maaneder viste sig Barometer- og Thermometer-Standen, Himmels Bedækninger og Vindforholdene væsentlig forskjellige fra dem i de samme Maaneder i cholerafrie Aar; ikke heller opdage vi i dem saadanne Sprang eller andre Afvigelser fra det Sædvanlige, at deraf lader sig slutte Noget med Hensyn til deres Indflydelse paa Sygdommen.

Derimod viste den magnetiske Intensitet mærkelige Variationer, baade i den Maaned, som nærmest forudgik Epidemiens Udbrud, i de tvende epidemiske Maaneder, sam-

menlignede med hinanden, og i de Dage, som leverede de fleste Angrebne eller forudgik disses Angreb. Saaledes var Intensiteten næsten i hele September og i de første Dage af October under Middelstørrelse (den 1 Octbr. K. 9 Form. — 8,²⁸, 2 Octbr. Kl. 9 Form. — 15,⁷⁴), og i October i det Hele meget svagere, end i November, i hvilken den var i temmelig jevn Stigning og ved hvis Udgang den endog naaede + 93,⁴⁸ (29 Novbr. Kl. 2 Eft.). I hele December, altsaa efter Epidemiens Ophör, har Intensiteten viist sig endnu stærkere, end i November, enkelte Dage endog særdeles stærk;

saaledes den	2	Decbr.	Kl. 2	Eftm.	+	96	} foruden en Brök.
-	8	—	-	9	Form.	+ 104	
-	11	—	-	2	Eftm.	+ 100	
-	26	—	-	9	Form.	+ 130	
-	31	—	-	2	Eftm.	+ 95	

Paa de foran Udbruddet nærmest gaaende Dage varierede den höist ulige; saaledes den 1 Octbr. blot 1,⁸⁴, den 2 derimod 45,⁹⁰ og den 3, 26,¹³, og den havde paa disse Dage i 53 Timer en Variation af 64,⁶⁸. Paa Udbruddets første Dag, den 4 Octbr., varierede den imellem + 30,⁰⁷ og + 64,⁴⁹ = 34,⁴²; den 22 Octbr., som forudgik to Dage, der leverede 14 Cholerasyge, det største Antal i Epidemien, og imellem hvilke (nemlig Natten imellem den 23 og 24) 60 Syge i Rigshospitalet bleve angrebne af Cholerine og Diarrhoe (S. 30), imellem + 41,¹⁴ og + 72,⁸² = 31,⁶⁸; og den 5 Novbr., som forudgik to Dage, der skaffede 13 Cholerasyge, imellem + 59,⁸⁹ og + 73,⁹⁹ = 24,¹⁰. Sammenstilles for den Tid, Epidemien varede, Intensiteten ugeviis, da blive Gjennemsnitsforholdene fölgende.

Uge.	Kl. 9 Form.	Kl. 2 Eftm.	Variation.
1	+ 32,80	+ 55,02	+ 22,72
2	+ 47,88	+ 60,06	+ 12,18
3	+ 46,81	+ 64,19	+ 17,38
4	+ 48,60	+ 56,41	+ 7,90
5	+ 57,96	+ 67,46	+ 9,49
6	+ 66,66	+ 69,92	+ 3,36
7	+ 69,73	+ 71,83	+ 2,04
8	+ 74,26	+ 82,35	+ 8,09

Middelvariation i de første 4 Uger = 15,04
 — — — sidste — — = 5,74

Variationen har altsaa i hine været henved 3 Gange større, end i disse.

Hertil kan endnu föies, at Intensiteten har i October og November i andre Aar, hvori ingen Cholera her har hersket, f. Ex. 1846, oversteget Middelstørrelsen langt mere, end iaar.

Den magnetiske Intensitets Forhold til Sygdomme er endnu for lidt undersøgt til, at man af de hidtil opstillede Facta kan uddrage bestemte Slutninger. Alligevel synes dens ovenfor paaviste mærkelige Forandringer baade i Styrke og Variation nylig för Epidemiens Udbrud, i dens forskjellige Perioder, og paa visse Dage i samme neppe at kunne betragtes som Tilfældigheder og at burde opfordre til fortsat Undersøgelse.

Men uagtet Epidemiens spontane Udvikling ei lader sig forklare ved de ovenfor meddeelte meteorologiske Iagttagelser, gjøres en saadan dog i høi Grad sandsynlig ved følgende Betragtninger.

Sygdommen varslede iaar, ligesom i 1833, sin Nærmelse og snarlige Optræden ved enkelte fordægtige Angreb (see S. 2—3). Det første tydelige Tilfælde bemærkedes iaar den 4 October, i 1833 den 1 October, i 1834, i hvilket i September, October og November yttrede sig 7 Tilfælde, endog med dødelig Udgang, viste sig det første Tilfælde ved Midten af September, altsaa blot nogle Uger

tidligere, end i de førstnævnte Aar. Det første Tilfælde indfandt sig iaar paa Grönland, de næstpaafølgende paa Leret, i 1833 paa den til Leret umiddelbar stødende Enerhougen. Sygdommen angreb, skjönt i forskjellig Udbredning og Grad, i begge Aar hovedsagelig de samme Steder og de samme Folkeclasser, der syntes fortrinligen skikkede, hine til at avle Sygestoffe, disse til at fænges af dem. Men naar den samme Sygdom oftere optræder ei blot i samme Aarstid, men endog i samme Maaned, ja næsten paa de samme Dage*), med de samme Kyndere, paa samme Steder, iblandt de samme Classer, pleier man at tillægge den en spontan Opkomst - en miasmatiske-tellurisk-atmosphærisk Oprindelse. I det Mindste nödes man til at holde sig til denne Forklaring, naar Indførelse andetstedsfra ei kan paavises. — Den först angrebne Cholerasyge i Verden kan dog ikke have paadraget sig Sygdommen ved Smitte; og hvorfor kan den da ikke ogsaa hos Andre opstaae uden Smitte?

Sammenligning imellem flere Epidemier af samme Sygdom, som til forskjellige Tider have angrebet samme Sted, kan stundom bringe til interessante, endog vigtige, Resultater.

*) At Cholera ved et senere Besög paa samme Sted er udbrudt i samme Maaned, endog paa samme Dag, som ved et tidligere, har man baade her og i andre Lande oftere bemærket. Saaledes udbrød den i

Tiflis	i 1830 den 13 Juni,	i 1847 den 2 Juni.
Kazan	- - - 21 Sptbr.,	- - - 17 Sptbr.
Moskwa	- - - 30	- - - 30
Hamburg	- 1831 - 14	- 1848 - 1
Drammen	- 1832 - 16	- 1833 - 19

(Report of the General Board of Health on the epidemic cholera of 1848—49. Appendix B by Mr. Grainger. London 1850. S. 29. — Eyr. 1833, S. 58. 1834, S. 89.)

tater. Jeg skal anstille en saadan imellem Choleraepidemi-erne her i Staden i 1833 og 1850. Jfr. Tabellerne S. 5, 6, 7, 10 og 32.

I 1833 indtraf det første Tilfælde den 1 Octbr., det sidste den 14 Decbr.
- 1850 — — — — — 4 — — — — 28 Novbr.

Imellem første og sidste Tilfælde forløbe altsaa i 1833 — 74 Dage
i 1850 — 56 —.

Det sidste Dödsfald indtraf i 1833 — den 17 December
— — — — — i 1850 — — 28 November.

Epidemien optraadte i begge Aar i de to første Uger med omtrent samme Extensitet (i 1833 — 28, i 1850 — 36 Angrebne), men i hiint Aar med en meget ringere Intensitet, end i dette (Dödelighed respective 14 af 28 og 23 af 36). Der syntes saaledes at være nogen Grund til at befrygte, at den i 1850 vilde hjemsöge os paa samme Maa-
de, som i 1833; men vi bleve ikke ubehageligt skuffede. I 1833 steg de Angrebnes Antal med hver Uge, indtil det i femte Uge (29 Octbr. til 4 Novbr.) havde naaet 553; siden aftog det stadig, indtil den ellefte Uge bragte blot 5. I 1850 var hverken nogen stadig Stigning eller Faldning; Antallet af Angrebne steg i de første tre Uger, — naaede i tredie Uge 32, faldt i fjerde ned til 14, steg atter i femte og sjette til 30, men aftog derpaa i syvende og ottende, hvilken sidste bragte blot 3 Syge. Antallet af de dagligen Angrebne steg i 1833 til 88, 90, 94 (respective 29 Octbr., 1 og 3 Novbr.), i 1850 blot til 7 og 8 (respective 7 Novbr. og 23 Octbr.). Totalantallet af Angrebne udgjorde i 1833 $1430 = 1$ af $15,6 = 6,4$ %, i 1850 $153 = 1$ af $240,84 = 0,415$ % af Folkemængden. I 1833 steg Antallet af Döde med hver Uge, indtil det i femte Uge (29 Octbr. til 4 Novbr.) havde naaet 299, efter hvilken Tid det ugentlig aftog, indtil det i den tolvte Uge udgjorde blot 1. Antallet af de daglig under Behandling liggende Syge steg i 1833 til 442 (5 November), i 1850 blot til 24 (18 No-

vember). I 1850 steg Antallet af Dödsfald i de første to Uger, naaede i den anden Uge sit Maximum, 20, faldt i de følgende tre Uger ned til 9, steg atter i sjette til 18, men faldt i de to følgende. Antallet af de dagligen Döde naaede blot een Dag (16 October) 8. Totalantallet af Döde udgjorde i 1833 817 = 57,13 %, i 1850 87 = 56,86 %. Epidemien i 1833 havde altsaa en langt større Extensitet og tillige en noget større Intensitet, end den i 1850.

I 1833 skaanede Epidemien fast ingen Deel af Staden og Forstæder, af hvilke sidste Fjerdings, Vaterland og Pipervigen vare iblandt de meest hjemsögte, idet de leverede respective 132, 216 og 183 Angrebne, eller i Forhold til disse Forstæders Folkemængde 1:6,6, 1:11,6 og 1:5,5, eller tilsammen 531 Syge, over Trediedelen af samtlige Angrebne; ogsaa til Fæstningen og Skibene i Havnen fandt den Vei. I 1850 skaanede den aldeles Oslo, Alunværket, Fjerdings, Vaterland, Bjergfjerdings, Ruselökken, Tugthuset, Fæstningen og Fartöierne i Havnen; Stadens Qvarterer, den egentlige Stad, leverede i 1833 66, i 1850 blot 3, uagtet sammes Folkemængde i de forløbne 17 Aar var foröget til mere, end det Dobbelte.

Akers Sogns Landdistrict (Akers Hovedsogn) leverede i 1833 33, i 1850 blot 3 Syge.

Ogsaa med Hensyn til Stænder og borgerlige Stillinger, som angrebes, frembyde begge Epidemier en betydelig Forskjel; thi imedens den i 1833 ikke skaanede nogen Stand eller Stilling, men angreb baade Civile og Militaire (50), Indvaanere i bedre Stilling (25), ogsaa vore Straffeanstalter (75), angrebes i 1850 blot Een af den conditionerede Classe, men af Garnisonen og Straffeanstalternes Befolkning Ingen.

Men Epidemien i Christiania i 1850 har ikke blot været mildere, end den i samme Stad i 1833; den har og været mildere, end de, som hidtil have overgaaet andre Stæder i Riget. Følgende Tabel, paa hvilken Folkemængdens Stigning er beregnet efter den ovenfor, S. 29, angivne Regel, viser dette.

Stæder.	Folkemængde.	Angrebne.	Døde.	Forhold af	
				Angrebne til Folkemængden.	Døde til Angrebne.
Drammen, 1832, . .	7150	95	59	1,33 %	62,1 %
— 1833, . .	7180	304	180	4,26 -	59,21 -
Holmestrand, 1833, .	1550	34	21	2,2 -	61,8 -
Moss, 1833, ...	3200	56	36	1,75 -	64,3 -
— 1834, ...	3200	78	50	2,44 -	64,1 -
Frederikstad, 1834, .	2650	557	277	21,0 -	49,76 -
Frederikshald, 1834,	4860	318	190	6,54 -	60,00 -
Farsund, 1834, . . .	900	51	24	5,66 -	47,06 -
Bergen, 1848—49, .	23950	1024	605	4,28 -	59,08 -
Stavanger, 1849, . .	10000	90	42	0,9 -	46,66 -
Christiania, 1833, .	22300	1430	817	6,4 -	57,13 -
— 1850, .	36850	153	87	0,416 -	56,86 -

Her falde naturligviis Ydergrændserne meest i Öinene, nemlig Stavanger og Christiania (1850) paa den ene Side, og Frederikstad paa den anden; thi imedens Antallet af Angrebne i de förstnævnte Byer har udgjort respective ikke engang 1 og $\frac{1}{2}$ Procent af Folkemængden, har det i den sidste endog naaet det forbausende Forhold af 21 Procent. Aarsagerne hertil maae formodentlig især söges i Frederikstads lave, fugtige Beliggenhed ved Udlöbet af Rigets störste Elv og daarligt Drikkevand.

Da Epidemien imod Slutningen af November syntes at röbe Tegn til at være i stadigt Aftagende, bleve de imod den trufne Foranstaltninger efterhaanden indskrænkede. Derfor opsagde Central-Commissionen den 25 November 10, den 2, 3 og 7 Decbr. de övrige 3 Choleralæger, — saa at Lazarethlægen ved Lakkegadens Lazareth blev den sidste —, Enhver med 14 Dages Varsel fra Opsigelsesdagen

og med Forbehold, forsaavidt det maatte behöves, senere at kunne fornye Ansættelsen, om de selv maatte ønske en saadan. Ligeledes opsagde Stadens Sundhedscommission de af den ansatte ambulerende Choleralæger til at fratræde deres Poster ved December Maanedes Udgang; og den for Tugthuset udnævnte midlertidige Choleralæge fratraadte, efter Opsigelse af Tugthuscommissionen, sin Post den 9 s. M. Pipervigens Lazareth har været frit for Syge siden den 20, Enerhougens siden den 22 November, Hammerborgs siden den 2 og Lakkegadens siden den 6 December. Dog bleve de to sidstnævnte Lazarether holdte i Beredskab endnu i nogen Tid for muligen kommende Tilfælde. Central-Commissionen, der, som forhen anført, under Epidemiens Stigning sædvanlig holdt daglige Møder, indskrænkede disse under dens Faldning til nogle Gange ugentlig; med den 9 December ophørte den med sine daglige Choleraanmeldelser i de offentlige Blade; og med den 13 s. M. ophørte den med sine Ugeberetninger til Indre-Departementet, af hvilke den i det Hele afgav ni. — Sin sidste daglige Choleraanmeldelse sluttede Central-Commissionen med følgende Bemærkninger:

„Idet de daglige Choleraanmeldelser hermed ende, finder Central-Commissionen det rigtigt, med Hensyn paa muligen kommende Epidemier, gjentagende at henvende Opmærksomheden paa den store Nytte, hensigtsmæssige hygieniske Foranstaltninger stifte; i hvilken Henseende den ogsaa skylder at yde alle her virkende Auctoriteters, saavel som Opsynsmænds og Lægers, Bestræbelser fuld Anerkjendelse. Overalt, hvor Cholera har hersket, have forsømte Diarrhoer og lettere Choleraanfald med vedvarende Maveuordener givet Stoffet til de fleste ondartede Tilfælde. Anførte Forløbere, der væsentlig maae ansees som en Følge af en epidemisk

Constitution, sjeldnere af nogen Smitte, og som i høi Grad næres af Frygt, ere her ved i betimelig Tid truffne Foranstaltninger blevne bekæmpede; og denne Omstændighed, i Forbindelse med en denne Gang formeentlig mildere epidemisk Constitution, tør det vel især tilskrives, at Sygdommen er gaaen saa let over den angrebne By og tilgrændsende Landdistrict. Som det er vitterligt for Alle, har Communicationen imellem Befolkningen i de angrebne og de sunde Dele af By og Land i enhver Henseende været fri, og, saavidt vides, har heller ikke Samfærdselen været ringere nu, end sædvanligt; ikke destomindre er Sygdommen forbleven begrændset. Dette giver, efter Central-Commissionens Formening, et Beviis mere for, at Sygdommens Smitteevne er ialfald svag og væsentlig kun udöver nogen Magt, hvor Luften er skikket til at nære et Smitte-stof, saasom i usunde Egne og Localer, hvor Trang, Overfyldning, Ureenhed og Fugtighed foröge en tilstedeværende epidemisk Constitutions Indflydelse. I den Mening, at Sygdommen ikke lader sig bekæmpe ved Spærring, men at dette kan haabes ved gode hygieniske Foranstaltninger, er Central-Commissionen, under nuværende Epidemie, bleven yderligere bestyrket; og lægges derhos Mærke til, at Spærring medförer Frygt, Arbeidslöshed og Trang, samt koster mange Penge, er det neppe formeget sagt, at saadanne Forholdsregler hellere foröge Ondet.“

Ifölge Kgl. R. af 26 Mai 1849 kunde et Sted, hvor Cholera havde hersket, ikke erklæres frit for Sygdommen, förend officiel Indberetning var indlöben om, at intet nyt Tilfælde under Löbet af 20 Dage var indtruffet sammesteds og i tilgrændsende Landdistricter. Dette Tidsrum var dobbelt saa langt, som det, Central-Commissionen i Betænkninger af 24 Decbr. 1848 og 2 Mai 1849 havde foreslaet; og

at det selv i Sverige er anseet at være ufornödent langt, sees deraf, at Malmöe er ved Kundgjörelse af 5 f. M. blevet erklæret frit, efterat intet nyt Tilfælde eller Dödsfald af Cholera havde viist sig der i 16 Dage. Da Qvarantaine med Hensyn til cholerasmittede Steder er i Sverige bestemt til 10, men i Norge ordentligviis til 5 og i enkelte Tilfælde til 8 Dage; og da Tidsrummet for Overgangen fra smittet til frit Sted bör rette sig efter den Incubationstid, som er lagt til Grund for Qvarantainetiden, forekom det Central-Commissionen, at det for Norge burde forkortes, for at ikke Communicationerne skulde paaföres unödvendige Byrder. Central-Commissionen, som fremdeles ansaae 10 Dage for tilstrækkelig betryggende for den offentlige Sundhed, foreslog derfor i Forestilling af 4 December, i Henhold til ovenanföerte Betænkninger, for Marine-Departementet at bevirke en hermed stemmende Forandring i K. R. af 26 Mai f. A. — Ved H. R. af 7 December blev derimod Marine-Departementet bemyndiget til at bestemme, at cholerasmittede Steder skulde ansees som usmittede, naar officiel Indberetning er indlöben om, at i Löbet af 16 Dage intet nyt Tilfælde er indtruffet sammesteds og i de tilgrændsende Landdistricter. Herved vandtes en Forkortelse af blot 4 Dage, der nu kom Christiania tilgode. — Efterat Central-Commissionen havde i Skrivelse af 14 s. M. underrettet Marine-Departementet om, at ikke Nogen var anmeldt angreben af Cholera, hverken i Staden, Forstæder eller Akers Sogns Landdistrict, siden den 28 Novbr. og at saaledes det ved H. R. af 7 Decbr. fastsatte Tidsrum var forløbet, udfærdigede Marine-Departementet endnu samme Dag en Bekjendtgjörelse om, at Christiania skulde ansees som usmittet af Cholera, at, som Fölge heraf, de bestemte Qvarantaine-Forholdsregler imod Cholera fra Udlandet herefter

overalt i Riget skulde iagttages og at Qvarantaine imellem indenrigske Steder skulde ophøre.

Uagtet den her beskrevne Choleraepidemie, i Forhold til den Folkemængde, i hvilken den optraadte, maa henregnes til de smaae, afgiver den dog fornyede og tilstrækkelige Beviser for Rigtigheden af hvad Erfaring under foregaaende Epidemier baade her og i andre Lande har lært, at Cholera søger sine Offere især paa fugtige, sumpige, ureenlige Steder og iblandt Folkeclasser, som leve i Armod, Ureenlighed og Uorden. Men derved ere og Raadene givne til de Foranstaltninger, ved hvilke fremtidige Udbrud kunne haabes forebyggede eller dog formildede. Raadene bestaae naturligviis i, saavidt muligt, at hæve eller formindske anførte Aarsager. Om Midlerne, hvorved dette opnaaes, er det ikke her Stedet at gaae i Detaille; jeg skal blot kortelig meddele enkelte Vink, hvortil denne Epidemie særlig giver Anledning.

At Fjerdingen og Vaterland, der bleve saa haardt angrebne i 1833 (S. 55), forbleve aldeles skaanede iaar, kan formeentlig for en stor Deel tilskrives den for nogle Aar siden igjennem Youngsgaden, over Storgaden og Brogaden til Elven ved Vaterlands Bro anlagte store Kloakrende; thi denne maa utvivlsomt bidrage meget til fra anførte og tilstødende Dele af Staden, altsaa tillige fra de lavest liggende Vaterland og Fjerdingen, at bortlede Grundvandet, derved til at gjøre Grunden tør eller dog mindre fugtig, og Opholdet sammesteds sundere; og at Pipervigen, som ligeledes led meget i 1833 (S. 55), leverede blot nogle faa Syge iaar, kan uden tvivl især forklares ved den murede Qvai og Bugtens Opfyldning. Men man standse ikke hermed. Man bör ikke blot i Staden og Forstæder under dens Jurisdiction

stadigen fortsætte og fuldstændiggjøre disse begyndte Arbejder; men man bör tillige drage Omsorg for, at ogsaa Forstæderne under Landets Jurisdiction, fornemmelig de lavere liggende, hvor denne Green af den offentlige Sundhedspleie er i høi Grad forsömt, kunne snart deelagtiggjøres i de samme Goder. — Der bör sörges for, at Vandet i Lortbækken, som adskiller Grönland fra Leret, til alle Aarets Tider erholder frit Aflöb. — Et vigtigt Skridt til at forbedre den lavere Almueclasses physiske Velvære er nyligen gjort ved Indbydelse til Opførelse af en Arbejderbolig i Staden; men en lignende Foranstaltning vilde sikkerlig blive end mere gavnlig for Forstæderne paa Stadens Östside, hvor Trangen til sunde Boliger for den der boende talrige Arbejderklasse er langt större. Man paasee nöie Overholdelse af den offentlige Reenlighed, arbeide paa at udbrede Sands for den huuslige og personlige, og lette den Fattige og Ubemidlede sammes Iagttagelse ved at aabne Bade- og Vadske-Anstalter, som de kunne benytte for Intet eller en Ubetydelighed.

Endelig tjener den i vor Epidemie gjorte Erfaring til höiligen at anbefale de efter engelsk Mönster udförte daglige Huusbesög, som en virksom Foranstaltning saavel til tidligen at opspore og behandle Choleras Forlöbere, som til at fremme Reenlighed og Orden iblandt den lavere Almueklasse, og derved til at formindske en Epidemies baade Udbredning, Styrke og Varighed.

December 1850.

Cholera i Christiania i 1850,
dens Symptomer og Behandling.

(Ved Candidatus medicinæ C. L. R. Hörbye.)

Som den af Byens Choleralæger, der i den nys endte lille Epidemie ligefra Begyndelsen har været meest beskjæftiget, er det, jeg — især for Magazinet's udenbyes Læsere — fremkommer med en kort Beretning om Epidemien.

Jeg maa forudskikke et Par Forord. I Maanederne Juli og August herskede i Christiania en epidemisk Diarrhoe og Cholérine, der vel fornemmelig angreb Børn, af hvilke flere bleve bortrevne, men ogsaa Voxne, iblandt hvilke der forekom ikke ganske faa Tilfælde, der under en Cholera-epidemie vilde være blevne ansete for virkelig Cholera, ihvorvel dog intet endte dødeligt. — En saadan Sommercholérine forekommer almindeligviis hvert Aar her i Byen; men denne Gang var den maaskee heftigere, end sædvanligt, og Troen paa en virkelig Choleras Udbrud var engang meget levende iblandt Christianias Publicum. Ikke sjelden hörtes i Løbet af Sommeren Tale om pludselige — under mistænkelige Symptomer indtraadte — Dödsfald, hvilke imidlertid ved Undersøgelse oplystes samtlige at være forarsagede ved ikkecholeriske Tilfælde, som oftest inflammatoriske Underlivssygdomme. — Som bekjendt, herskede fra Foraaet af i Christiania og nærmeste Omegn en meget ondartet Puerperalperitonit, ligesom ogsaa reen Peritonit hos Usvangre med hurtig Gang, inflammatorisk Kolik og Underlivstilfælde samt erysipelatöse og phlegmonöse Betændelser i det Hele vare temmelig hyppige.

I September Maaned var imidlertid denne gastriske Sygdomsconstitution i betydeligt Aftagende, da der den 4

October pludselig viste sig et Choleratilfælde paa Grönland i et Huus nærved Vaterlands Bro, hvor en 29aarig Blikkenslager blev angreben og döde efter 9 Timers Sygdom. Tre Dage derefter indtraf det andet Tilfælde, idet en Kone, som havde reengjort den Afdödes Kjökken, blev angreben den 7 October i sin Bolig paa Grönlandsleret, omtrent 400 Skridt fra Blikkenslagerens Huus. Denne Kone blev fölgende Dag, da det algide Stadium var forbi og hendes Tilstand omtrent lignede en typhoid Feber, indlagt i Rigshospitalet, hvor hun imidlertid döde 3 Dage efter. Man var nemlig endnu i Tvivl, om det virkelig var den asiatiske Cholera, der havde viist sig; men denne Tvivl blev snart hævet, da der allerede den 9 viste sig et tredie og meget karakteristisk Tilfælde og om Natten endnu et fjerde og femte, samtlige fra bemeldte Kones Bolig, — den saakaldte Skjæggerudgaard, — et Huus, der iblandt alle usle, usunde og overbefolkede Huse paa Grönlandsleret isærdeleshed udmærkede sig, og som derfor i Epidemien vandt en sörgelig Navnkundighed, idet der iblandt 15 Individuer — henhörende til 3 Familier, af hvilke först de to havde boet sammen i een og samme Stue og den tredie efter dem indflyttet i den samme — bleve angrebne 10, som samtlige döde. Det er ellers at lægge Mærke til, at af Husets övrige mange Beboere blev Ingen angreben, endskjönt Flere af dem — især i Underetagen — levede i næsten ligesaa kummerlige Kaar og forresten under samme ugunstige Forholde, som de Angrebne. — Da det tredie Tilfælde viste sig, blev den usunde Stue evacueret; den Angrebne, en Feier, blev med Kone og 4 Börn indlagt paa det indrettede Lazareth, hvor da om Natten de 2 Börn angrebes; de 2 andre Familier, indbefattende 9 Mennesker, flyttede ind (dog först et Par Dage efter) i et Huus paa Enerhougen, hvorfra al-

lerede inden den 13 October de sex indbragtes syge paa Lazarethet. Nu angrebes tillige de oprindelige Beboere af ovennævnte Huus, hvorefter Sygdommen udbrød i de nærliggende Huse. — Paa Grönlandsleret vare imidlertid allerede den 10 indtrufne flere nye Choleratilfælde, nemlig to Huse, beliggende over Hundrede Skridt paa hver sin Side af Skjæggerudgaarden, med hvis Beboere man ikke kunde opdage, at nogen directe Communication havde fundet Sted. I det ene af disse to Huse indtraf blot eet Tilfælde og först 3 Uger senere kom et til; men i det andet Huus, Södringgaarden, hvor Patienten döde hjemme, udbrød der snart flere Tilfælde, — under hele Epidemien 10, hvoraf 7 endte dödeligt. De to fölgende Dage udbrød Sygdommen samtidig paa flere tildeels langt fra hverandre beliggende Punkter af Grönlandsleret, samt i flere nye Huse paa Enerhougen, men som alle laae temmelig nær hverandre. Ved den nöiagtigste Undersögelse viste det sig, at der paa nogle Steder kunde paavises directe Communication, idet Personer bleve angrebne, som 1—2 Dage i Forveien havde besögt eller pleiet Cholerasyge; paa andre Steder kunde i denne Henseende Intet oplyses, men paa atter andre Steder bragtes det til fuldkommen Evidents, at slet intet Samqvem med smittede Huse havde fundet Sted, idet Beboerne af Frygt for Smitte paa det Nöiagtigste havde isoleret sig fra alle Fremmede. Det var fremdeles de fattigste, usundeste og i alle Henseender usleste Huse, der bleve angrebne, imedens de bedre — med et Par Undtagelser — alle skaanedes for virkelig Cholera. Man gjorde ogsaa under hele Epidemien den Erfaring, at, naar Sygdommen först var udbrudt i et Huus, blev det kun meget sjelden ved eet Tilfælde, men som alleroftest fik man snart flere Patienter i samme Huus.

Imedens Cholera saaledes udbredte sig paa Enerhougen og Grönland, vare Diarrhoe og Cholerine begyndte meget udbredt at herske over hele Christiania, samtlige Forstæder og nærmeste Omegn. Som et Curiosum berettes fra Righospitalet, at 60 der indlagte Syge bleve paa een Nat angrebne af Diarrhoe eller Cholerine. Faa Dage efter Midten af October fik 2 paa Afdelingen for Hudsyge liggende Patienter Cholera; den Ene døde inden kort Tid, den Anden indlagdes i det nu aabnede Lazareth for Byen. Det anmærkes, at disse 2 Choleratilfælde indtraf 8 Dage efter den fra Grönlandsleret indlagte Cholerapatientes Död, men at de, som anført, forekom paa en anden Afdeling og i en anden Bygning.

Sidst i October blev den ved Saugene ansatte Læge angreben af Cholera; han havde i nogle Dage lidt af Diarrhoe og imidlertid gjort et Par Nattevagter paa Enerhougens Lazareth.

I Slutningen af October viste sig et Choleratilfælde paa Holmen ved Pipervigen. Huset blev strax evacueret, den angrebne Mand førtes paa Lazarethet og hans Familie til et fritliggende Huus ved Pilestrædeveien; men her angrebes snart hans Kone af Cholera og et Barn af Cholerine; et Par Uger senere, da atter nogle Familier fra et choleraangrebet Huus paa Tyveholmen vare flyttede til samme Huus ved Pilestrædeveien, angrebes en Mand og dennes Sön, der ligeledes vare opflyttede fra Holmen. Endvidere kom en fra Righospitalet nylig udskreven Pige til samme Huus og efter et Par Dages Ophold der fik hun Cholera. Samtlige indlagdes i et Lazareth og flere Tilfælde viste sig ikke paa denne Kant, skjönt flere Familier levede sammen i Huset. — Men fra Holmen udbragtes Sygdommen endnu til 2 andre Steder, idet nemlig et Fruentimmer fra bemeldte Sted, som blev indsat i

Raadhuusarresten, fik Cholera her, uden at dog flere angrebes; ligeledes blev en fra Tyveholmen kommende Mand, der begav sig til Maridalen, $\frac{1}{2}$ Miil fra Byen, angreben af Cholera, og samme Dag angrebes Konen i det Huus, hvor han var bleven liggende. Begge helbrededes og flere Tilfælde viste sig ikke her. Noget Lignende hændte imod Epidemiens Ende paa den anden Kant af Byen, hvor en Mand, der havde tilbragt nogle Dage paa Galgeberg — i Nærheden af Grönland og Enerhougen — og der lidt af Diarrhoe, imod dennes Tiltagende vilde begive sig til sit $\frac{1}{4}$ Miil derfra liggende Hjem, men paa Veien fik et heftigt Choleraanfald og maatte kjøres hjem, hvor han senere helbrededes. I hans Bolig befandt sig foruden ham 8 Personer, af hvilke 1 fik Diarrhoe, men ingen Cholera.

Kort efter det første Choleratilfælde paa Holmen viste sig ogsaa nogle Tilfælde i Pipervigen, hvor derfor den 26 October aabnedes et Lazareth, der imidlertid kun fik 5 Patienter. I selve Byen viste sig, med Undtagelse af et Tilfælde paa Byens chroniske Sygehuus, der udbrød hos en Mand, lidende af Diarrhoe, som havde ligget $1\frac{1}{2}$ Aar paa Sygehuset, ingen flere Tilfælde, og i Hammersborgs og Pipervigens Lazarether indlagdes i det Hele kun 15 Patienter, imedens der i private Huse under Byens Jurisdiction behandledes 3.

I Forstaden udenfor Vaterlandsbro havde Cholera indtil Slutningen af October næsten udelukkende holdt sig paa Enerhougen og den Deel af Grönland, der kaldes Leret og har en meget lav og sumpig Beliggenhed lige nedenfor Enerhougen, fra hvilken det maa modtage en Mængde nedflydende Kloakvand og anden Ureenlighed. At Sygdommen ikke udbredte sig til Oslo, var ikke paafaldende, da dette Sted har en höiere og sundere Beliggenhed, reenligere Huse

og en mere velstaaende Befolkning; men mærkeligt var det, at den ikke angreb Töiengaden og Nordbygaden, der med Hensyn til Beliggenhed og övrige for Sygdommens Udbredelse gunstige Forholde aldeles kunne sættes ved Siden af Leret. I Nordbygaden havde man kun en eneste Angreben, en Porteurs Kone, som blev syg to Dage, efterat Manden, der af og til var hjemme, ligeledes var bleven angreben af Cholera, og indlagt i Lazarethet. Nu begyndte Diarrhoe- og Cholérine-Tilfælde at tiltage i Freqvents og Intensitet paa det egentlige Grönland med tilliggende Lakkegade, hvilket saaledes syntes at være et Forbud paa, at Epidemien nu vilde trække sig ind over disse Strög. Der viste sig ogsaa snart et Par Choleratilfælde paa Grönland, nærmest ved Leret, hvorpaa Sygdommen gjorde et dygtigt Spring, nemlig ind i Smalgangen, et usundt imellem Lakkegaden og Vaterlandselv lavt liggende Stræde. Den her Angrebne var en Sjouer, der blev syg under sit Arbeide paa Bryggerne, og som ikke kunde opdages at have haft Samqvem med Cholerasyge. Han döde hjemme efter 10—11 Timers Sygdom og i hans Huus blev der snart 4 Patienter til. — Som en Fölge af Sygdommens Udbredelse aabnedes nu et Lazareth i Lakkegaden, hvilket hidtil havde staaet ubenyttet. — Samtidig med denne Epidemiens Optræden paa et nyt Strög begyndte den at aftage paa Enerhougen og ophörte snart aldeles paa dette Sted, hvorimod den paa Leret fik ligesom et raskere Opsving og trak sig tillige nærmere ud imod Oslo. Her stadfæstedes den Erfaring, man tidligere havde gjort, at Sygdommen paa nyt Gebeet altid er voldsommere i Begyndelsen. Grönlandsleret vedblev dog lige til Epidemiens Ende at være Hovedstation for Cholera.

Den tredie Uge af November begyndte Sygdommen paa

alle Punkter temmelig hurtigt at aftage; det sidste Tilfælde viste sig den 28 November i Lakkegaden, og den sidste Cholerapatient udskreves helbredet 8 December, efter hvilken Tid der kun viste sig faa Tilfælde af Diarrhoe og ingen af Cholerine.

Uger.	Dage.	An- greb- ne.	Døde.	Barometer.	Veirligt.
1ste	October. Fra 4 til 10	6	3	Varierede imellem 27"9''' og 27"3'''	Slutningen af September og Begyndelsen af Oc- tober tildeels regnfuldt Höstveir.
2den	- 11 - 17	30	20	28"3''' - 27"3'''	} Smukt, mildt, tørt Veir } med nogen Vind.
3die	- 18 - 24	32	19	28"3''' - 27"9'''	
4de	- 25 - 31	14	8	28"0 - 27"6'''	
5te	Novbr. - 1 - 7	24	9	27"10''' - 26"10'''	Fra $\frac{2}{10}$ til $\frac{5}{11}$ Regn, Taa- ge og Vindstille. Fra 5 atter tørt, klart Veir.
6te	- 8 - 14	30	18	28"0 - 27"0	Den 11 Sne og siden stadig Kulde, indtil 7°.
7de	- 15 - 21	18	6	28"3''' - 27"8'''	Den 24 November be- gyndte Regn og Vind- stille.
8de	- 22 - 28	3	4	28"0 - 27"6'''	
		157	87		

Med Hensyn til Veirligets Indflydelse paa Sygdommen, da var en Tiltagen baade i Freqvents og Intensitet af Choleratilfældene altid umiskjendelig efter ondt Veir. Men denne Virkning indtraadte ikke strax, og derfor hændte det flere Gange, at man, naar Veiret imidlertid havde forbedret sig, just fik de fleste Tilfælde i godt Veir, hvoraf da Publi- cum som oftest drog falske Slutninger.

I den hele Epidemie udgjorde Antallet af

Angrebne	157	Mandkjøn	87	Qvindekjøn	70
Helbredede	70	—	40	—	30
Døde	87	—	47	—	40

Iblandt de Angrebne vare 1 Læge, 4 Porteurer, 2 Sygeopvartere, 2 Gangkoner, 7 Ægtefæller og Börn af Lazareth-Betjente, 2 Høkere, 29 af Haandværksstanden; de Övrige vare alle af Arbeiderclassen. Det var i anden og tredie Uge af Epidemien, at 8 af de 12 Betjente ved Enerhougens

Lazareth i Löbet af 8 Dage bleve angrebne og de 4 döde. Sagen vakte megen Sensation, da samtidig hermed alle Lægerne paa Grönland, saavel som de nye Betjente, i større eller mindre Grad lede af Diarrhoe eller Cholérine. Det var ogsaa paa samme Tid, at den ved Saugene ansatte Læge fik Cholera, efterat han havde gjort et Par Nattevagter paa Lazarethet. Forresten herskede jo Diarrhoe og Cholérine meget udbredt iblandt Publicum; men hiint Sammenstöd var dog for mærkeligt til ikke at vække Opsigt.

Saavidt om Sygdommens Gang og Udbredning. Til rigtig at fatte den udfordres rigtignok en Deel Localkundskab, men som jeg antager, at — i det Mindste Fleertallet af — de udenbyes Læger ogsaa er i Besiddelse af.

Om Choleras Pathologie vil jeg fatte mig i Korthed. Sygdommen optraadte med de samme Symptomer, som nu fra flere Epidemier og talrige Beskrivelser ere noksom bekendte; og navnlig lignede den saa aldeles Epidemien i Bergen i 1849, at jeg for dem, der maatte önske en fuldstændig og detailleret Beskrivelse, vil henvise til *Löbergs* og *Kierulfs* Beretninger om Cholera i Bergen. (See Norsk Mag. for Lægevidsk. III Bind, 4--7 og 8de Hefte.)

Som oftest gik Diarrhoe i $\frac{1}{2}$ til 1 Dögn foran Udbruddet af Cholera; ikke sjelden gik den flere Dögn iforveien; men selv i saadanne Tilfælde indtraadte Anfaldet som oftest meget hastigt, saa at Patienten, der hidtil havde gaaet oppe med sin Sygdom, nu ved den pludselige Forværrelse maatte söge Sengen. I Regelen var da Brækning det Symptom, der var kommet til, efter hvilket Krampe og Collaps ikke udebleve længe. I sjeldnere Tilfælde kunde Brækning i mild Grad være tilstede næsten fra Diarrhoeens Begyndelse, og Sygdommen udviklede sig da mere langsomt ved begge Symptomers successive Tiltagen. Kun yderst sjelden var

Brækning det første Symptom. Exempler paa, at en fuldkommen Cholera uden foregaaende Diarrhoe udviklede sig i Löbet af 3—4 Timer, vare i de første Dage af Epidemien og ligeledes i Begyndelsen af November Maaned, da Sygdommen fik et nyt Opsving, slet ikke sjeldne. Saadanne acute Tilfælde medførte i Regelen Döden inden 20 Timer, ofte inden 12—16, ja man havde Exempler paa, at voxne Personer döde 9 Timer efter det første voldsomme Udbrud af Diarrhoe eller Brækning; et 2 Aar gammelt Barn, som jeg selv tilsaae ved det første Symptom af Sygdom, döde 7 Timer derefter. I Begyndelsen af et Tilfælde var Diarrhoeen altid rigelig, ofte saa profus, at det strömmede igjennem Sengematradserne, altid karakteristisk vandtynd eller af riisvandagtig Beskaffenhed; som oftest ved Ophöret af det algide Stadium blev den i mange Tilfælde mere eller mindre grönlig. Blodig Diarrhoe observeredes sjelden hos Individier under 20 Aar, men hos Ældre var den temmelig hyppig; paa Enerhougens Lazareth iagttog jeg den saaledes omtrent hos hver 5te Patient over hiin Alder. Dette Symptom afgav altid den sletteste Prognose og Ingen overlevede det, alene med Undtagelse af et Barn, der havde haft blodig Diarrhoe een Gang. Hvis Diarrhoeen standsede snart, var det ligeledes et slet Tegn; som Eftersygdom, der udfordrede en særskilt Behandling, var Diarrhoeen sjelden. Brækning manglede i intet Tilfælde; den foregik oftest med megen Lethed, og var i det algide Stadium vandtynd, tildeels formedelst den Mængde Vand, Patienten drak; grönlig var den oftere, end Diarrhoeen, og tillige i en tidligere Periode af Sygdommen. Blodig Brækning observeredes kun eengang, Diarrhoeen var ikke blodig, Patienten döde*). Jo

*) Saavidt jeg veed, iagttoges ikke dette Phænomen i Bergen af Andre, end mig, nemlig eengang i Sunds Præstegjeld.

rigeligere og lettere Brækningen foregik i Begyndelsen af et Tilfælde, desto bedre ansaacs Prognosen; jo tidligere den standsede, desto slettere; sjeldnere vedvarede den langt ind i Reactionsstadiet, var da gjerne mere besværlig, og det Udtömte mere consistent og sparsomt. Standset Urinsecretion var altid tilstede, naar Tilfældet var nogenlunde udviklet; Patienterne lagde ofte med Frygt Mærke til samme. At Excretionen ikke foregik, naar Secretionen atter var begyndt, hændte meget sjelden; een eneste Catheterisation var imidlertid altid tilstrækkelig. Kramper manglede ikke sjelden hos svage, spæde og unge Individuer; hos Börn under 10 Aar var der næsten aldrig Krampe i Extremiteterne; men hos ældre og især musculöse Personer var den oftest meget voldsom. Den aftog gjerne efter et varmt Bad, men ophörte först imod den tiltagende Collaps eller indtrædende Reaction og Hudvarme. Paa Enerhougens Lazareth iagttoges eengang hos en Mand $\frac{1}{2}$ Time efter Döden en stærk krampagtig Trækning i det ene Been, der blev böiet op og staaende i Flexion.

Heftig, brændende Törst, bred, slap og kold Tunge, Pulslöshed og betydelig Kulde i hele Legemet vare constante Phænomener; Cyanose, staaende Hudfold og chole-risk Stemme forekom mindre constant, selv i Tilfælde, der snart endte dödeligt. En betydelig Collaberen af hele Legemet, der gav det Udseende af höi Grad af Magerhed, indtraadte gjerne meget hurtigt og gav Ansigtet et aldeles karakteristisk Præg; ved indtrædende Reaction og Hudvarme svandt Collapsen temmelig snart. Sorte Pletter i Sclerotica forekom meget sjelden; hyppigere var en næsten total Blindhed, meget hyppig Tunghörighed. Hos Börn vare i det Hele taget alle Symptomer, med Undtagelse af Brækning og Diarrhoe, mindre udtalte.

I de 3 første Uger af Epidemien indtraf næsten alle Dödsfald i det algide Stadium af Sygdommen, og hos de Patienter, der i denne Periode helbrededes, gik Sygdommen i Regelen umiddelbart over i en kortvarig Reconvalescents, naar det algide Stadium var forbi. Men ved det nævnte Tidspunkt forandrede Cholera sin Charakteer, og senere vare Dödsfald i det første Stadium sjeldne, idet Patienten — uanseet om Sygdommen havde udviklet sig hurtigt eller langsomt — dog i Regelen oplevede Reactionsstadiet; og, overstodes dette, saa indfandt sig oftest en typhuslignende Tilstand, der, hvis den ikke medbragte Döden, forlængede Reconvalescentsen forholdsviis betydeligt. Et kortvarende Tilbagefald til den forrige Tilstand med hurtigt Forløb fik Cholera i anden Uge af November, da den udbredte sig over et nyt Gebeet og i det Hele tiltog i Styrke.

I Reactionsstadiet var Congestion til Hjernen det farligste Symptom, som derfor nöie maatte passes paa; men det indfandt sig ofte saa lumskt og haardnakket, at alle anvendte Midler bleve frugtesløse. Der indfandt sig stærk Hede og Smerte i Hovedet, uden at altid den övrige Deel af Legemet blev synderlig hed eller Pulsen inciteret; lykkedes det ikke snart at bekjæmpe denne Congestion, saa udviklede sig Delirier, Convulsioner, Bevidstlöshed, Sopor. Tilstanden lignede snart en heftig Cerebraltypus, snart mere en reen Meningit; hos en Biberius iagttog jeg engang en Tilstand fuldkommen lig Delirium tremens. Hos Börn indfandt sig ofte Tegn paa Effusion i Hjernen, og et Par Gange lignede Tilfældene ganske en Hydrocephalus acutus. — Congestion til Lungerne var langt sjeldnere og af mindre Betydenhed; Bronchit med Sliimrallen, Hoste og nogen Expectoration forekom nogle Gange, men Pneumonie aldrig, ligesaalidt som nogen anden egentlig Eftersygdom,

naar undtages i et Tilfælde Salivation, efter Brugen af Kalomel, samt i tre andre Tilfælde et Exanthem, der lignede Morbilli eller Scarlatina og endte med en let Desquamation af Huden.

Iblandt de Angrebne vare, saavidt jeg veed, ingen Phthisici. Af gravide Qvinder angrebes fem; en aborterede i omtrent tredie Maaned og døde, en aborterede i syvende og helbrededes, en helbrededes uden at abortere og 2 døde uden at abortere. Af diegivende Qvinder behandlede flere med forskjelligt Resultat.

Behandling.

Hvad jeg her skal gjøre Rede for gjælder kun om Lazaretherne paa Enerhougen og i Lakkegaden samt om- liggende Districter, ved og i hvilke jeg var ansat; hvad angaaer Hammersborgs og Pipervigens Lazarether samt Byens Districter, saa brugte Lægerne der tildeels andre Methoder for deres Behandling.

Den udvendige Behandling i det algide Stadium bestod i: et varmt Bad af 28—30° R, der undertiden repeteredes; Indgnidning af Lemmerne og Underlivet med en Blanding af Ol. terebinth. pptt.jv og Liqvor. ammon. caustici pt.j, flittig og vedholdende Gnidning med en Uldklud eller den blotte Haand, opvarmede Sandposer og Teglstene paa Underlivet og ved Födderne, Sinapiser paa Underlivet, oftere repeterede. Ved Badene lindredes Krampen meget og ved flittig Gnidning kunde Hudvarmen tilbagekaldes i et Lem, men forsvandt gjerne strax ved hiins Ophör. For Sinapiser vare Patienterne sjelden ömfindtlige, men derimod taalte de mindre godt Sandposerne, om de vare noget hede.

Med Hensyn til den indvendige Behandling, saa fulgtes i Epidemiens Begyndelse den Methode, der under Cholera i Bergen var meest anseet, nemlig at befordre Udtömmel-

serne, især Brækningen, ved rigelige Indgifter af en Kop temmelig stærk Saltopløsning, undertiden understøttet ved en svag Sæbeopløsning eller Pulv. rad. ipecacuanhæ i Doser af $\frac{\text{D}}{\beta}$ - $\frac{\text{D}}{\text{j}}$. Saltvandet modtoges rigtignok ikke gjerne af Patienterne, men svarede godt til Öiemedet, rigeligen at underholde Brækningen; det forögede naturligviis Törsten noget og som Fölge heraf drak Patienterne mere reent Vand, hvilket altsammen hurtigt blev opkastet igjen. Hvor ikke Saltvandet alene var tilstrækkeligt, gjorde undertiden Sæbevandet god Virkning; men hjalp heller ikke dette, saa gavne Ipecacuanha kun meget sjelden; Brækningen kom da ikke tilbage. — Naar Reactionen begyndte at indfinde sig, Hudvarmen at vende tilbage og Pulsen at blive fölbar, seponeredes Saltvandet og man vedblev nogen Tid blot med den udvendige Behandling. Blev Reactionen svag og Patientten var overmaade udmattet af Udtömmelserne, saa gaves Liqvor anodynus eller nervinus med Opium i smaa Doser; tegnede derimod Reactionen til at blive kraftig, hvilket ofte inden kort Tid viste sig, saa var man blot betænkt paa at imödegaae en indtrædende Congestion til Hovedet. Kolde Fotus og Iisblærer paa Hovedet anvendtes ved förste Spor af Hede eller Hovedpine, senere stærk local Blodudtömmelse: 10—14 Iglar i Tindingen og bag Öret maatte ofte repeteres efter 12 Timers Forlöp. Udviklede der sig desuagtet en virkelig inflammatorisk Tilstand i Hjernen, saa forsögtes nogle Gange Aareladning, og i et Par Tilfælde ogsaa med Held, men i Regelen gavne den ikke, hvortil kom, at man ofte ikke kunde faa Blodet udtömt paa Grund af dets bekjendte tjæreagtige Tilstand i Cholera. Kalomel anvendtes desuden ogsaa, hvor Tilstanden lignede mere en inflammatorisk, end en typhoid, men uden synderligt Held. — Congestion til Brystet bekjæmpedes lettere ved Hjælp af Blodkopper.

Kogsaltopløsningen, som jeg anseer idetmindste lige-
saa god, som noget andet Middel i det algide Stadium,
brugtes, som sagt, under den uheldigste Periode, imedens
Sygdommen var meest dræbende, og derfor blev Resultatet
ogsaa kun slet: 20 pCt. helbrededes.

Senere anvendtes et andet Salt, *Natrum bicarbonicum*,
der, givet i Forbindelse med Opium, har vundet Renommée i
Behandlingen af Cholera og er anpriist af en fransk Læge,
Lafourie, efter ostindiske Lægers Opgivende. Hos os blev
endnu tilføiet *Liquor nervinus*. Først gaves *Laudanum li-*
quid. Sydh. 15 à 20 Draaber samt *Liquor nervinus* 30—40
Draaber hveranden Time; efter den anden Dosis begyndte
man tillige at give *Solut. natri bicarbonici*, ʒij-ʒviij , 1 Spise-
skee hvert 3die eller 4de Qvarteer. Kastedes Draaberne
op inden 5 Minuter, saa gaves strax en ny Dosis. Naar
Reactionen begyndte, hvilket i Almindelighed skete efter
femte, sjette Dosis af Draaberne, saa seponeredes disse; men
med *Natrum bicarbonicum* continueredes i Regelen igjennem
hele Reactionsstadiet, idet Dosis efterhaanden gaves sjeld-
nere. Kun i Tilfælde af, at heftige Cerebraltilfælde indi-
cerede Kalomel, blev *Natrum bicarbonicum* midlertidig se-
poneret. — Med disse Midler lededes Behandlingen i den
længste og rigtignok ogsaa gunstigste Periode af Epidemien;
Resultatet var ogsaa taalelig godt: saaledes for Lazaretherne
under min Bestyrelse 49 pCt Helbredede.

Kalomel som Hovedmiddel blev kun anvendt hos 5 Pa-
tienter, af hvilke 2 helbrededes; men Tilfældene ere her
for faa til at lade slutte noget om Midlets Værd i Cholera.
Det gaves i Dosis af et halvt Gran hvert Qvarteer, indtil
Tegn paa begyndende Reaction viste sig; da gaves det kun
hver halve Time og hermed continueredes, indtil Reactionen
var kommen i god Gang. Hos den ene Helbredede indfandt

sig i Reconvalescensperioden stærk Salivation og der dannede sig i Svælget et Mercurialsaar, som længe tilbageholdt Patienten i Lazarethet.

Endnu maa jeg nævne et Middel, der blev bragt i Anvendelse, men kun hos en Eneste, da Epidemiens hurtige Ophör ikke gav Anledning til flere Forsög. Det er Svovl og Kul, anpriist af Dr. *Bird*. (See Norsk Mag. for Lægev. IV Bind. 6te Hefte. S. 392.) En Blanding af Flor. sulphuris ptt.jv og Carbon. tiliæ pt.j blev given Theskeeviis hvert Qvarteer; der kom ganske god Reaction i Gang, men Döden indtraadte under typhoid Tilstand.

Et Phænomen, der omtales som meget almindeligt og tillige besværligt for Cholerapatienter, nemlig en heftig brændende Smerte i Kardia, lig Fornemmelsen af et glödende Kul, observeredes ikke i denne Epidemie, idetmindste ikke i saa höi Grad, som beskrives. Nogen Kardialgie, undertiden ledsaget af Hikke, indfandt sig gjerne paa den Tid, Brækningen ophörte; god Virkning gjorde da en Sina-pisme og i betydeligere Tilfælde et Vesicatorium med Morphi-um aceticum endermatisk, hvilket Middel ogsaa et Par Gange brugtes med god Virkning ved en langvarig Brækning under Reconvalescensens Begyndelse. I langvarig Diarrhoe, der forövrigt var sjelden, brugtes Infusum saleb med Extr. cardui benedicti, $\text{℥viiij}-\text{℥ij}$, et Middel, der fandt hyppigst Anvendelse ved Choleringe og simpel Diarrhoe, hvor det viste sig meget virksomt.

Angaaende Virkningen af Natrum bicarbonicum paa Udtömmelserne i Cholera, da er den ikke meget udtalt. Om dets Virkning paa Diarrhoeen tör jeg ikke sige at have erfaret noget Bestemt. Langvarig Brækning under Reactions- og Reconvalescens-Stadiet, har jeg ikke sjelden seet standse ved Brugen af Natrum bicarbonicum; dette saae jeg f. Ex. i

Tilfælde, hvor Midlet tilforn ikke var brugt. I Choleric, hvor Brækningen kunde være meget besværlig og langvarig, standsede denne ligeledes undertiden ved Natrum bicarbonicum, imedens Midlet til andre Tider slet ikke virkede. Men i det algide Stadium af Cholera troer jeg ikke, at det virkede hverken befordrende eller standsende Brækningen. I Tilfælde, hvor denne allerede var ophört, hvilket undertiden kan skee temmelig snart, saae jeg aldrig, at Natrum bicarbonicum kaldte den tilbage igjen, eller vedligeholdte den, om man ved Ipecacuanha havde bragt den tilveie. Hos Patienter derimod, hvor Brækningen var rigelig fra Sygdommens Begyndelse, vedblev den i Almindelighed ogsaa at være det fremdeles efter Brugen af Natrum bicarbonicum, især om Patienten drak meget Vand eller Bygsuppe; selv Opium beholdtes ikke længe i saadanne Tilfælde. Sagen er vel den, at den irritable Ventriculus søger at befrie sig fra hvad som helst der kommer ned i den. Derfor er det vanskeligt at troe, at Midler, der ikke skulle bevirke Brækning, men som man vil skulle beholdes nogen Tid, for at yttre en anden Virkning, f. Ex. Opium, ere istand til at gjøre nogen Nytte, saalænge Brækningen er saa hyppig og rigelig, som man ofte seer den i det algide Stadiums første Halvdeel, ikke at tale om, at Ventriculus i denne Periode neppe er istand til at resorbere noget Medicament. Brækningen er jo desuden i høieste Grad salutair; giver man nu et Middel, der skal beholdes, saa geraader man unegtelig i et Dilemma, idet man enten maa give Slip paa Virkningen af Midlet, eller paa den salutare Brækning. Hermed være det imidlertid ikke sagt, at Natrum bicarbonicum i Cholera er uden Nytte; jeg mener kun, at i den første Periode af Sygdommen er ethvert indvendigt anvendt Medicament saa godt som bortkastet, alene undtagen de, der befordre eller vedligeholde

Udtømmelserne og især Brækningen. Og saalænge disse ere rigelige nok, skulde maaskee ethvert andet indvendigt Middel, end Vand og anden Drik, være overflødig.

At en kraftig udvendig Behandling, der har til Hensigt, at bekjæmpe Krampen, opvarme Legemet, retablere Nervevirksomheden og Blodcirculationen, spiller en stor, om ikke Hovedrollen, i Behandlingen af Cholera, troer jeg er almindelig antaget. Naar man derfor seer de meest forskjellige indvendige Medicamenter anpriste, men derhos Behandlingen overalt at give omtrent det samme Resultat, saa lægge man Mærke til, at den udvendige Behandling næsten overalt ledes efter samme Princip.

Sectionsfund.

Særdeles betydelig Ligstivhed i alle Ledemode, Hud og Nægle mere eller mindre livide, hvor der havde været Cyanose tilstede. Hos Personer, døde i det algide Stadium, fandt man stærk Overfyldning af mørkt tjæreagtigt Blod i Hjernens Blodkar. Hjernemassen normal af Consistents, men injiceret, Ventriklerne oftest tomme, i det høieste indeholdende et Par Drachmer blodigt Serum, Hinderne uden Opacitet eller Fortykkelse. Lungernes överste og forreste Partier af en paafaldende Blodtomhed, hvidgraae af Farve samt deigagtige for Fölelsen; de bagerste og underste Partier mere eller mindre opfyldte af tykt mørkt Blod uden egentlig Overfyldning. Hjertet godt contraheret og indeholdende store Fibrin- og Blod-Coagula. De store Blodkar i Bryst og Underliv opfyldte af det samme tyktflydende, tjæreagtige Blod, Arteria radialis og andre Blodkar af samme Størrelse ofte aldeles blodtomme. Peritonæalbeklædningen af alle Underlivets Viscera besmurte med en meget klæbrig serös Vædske, der lod sig trække i lange Traade. Milten oftest under Normalstørrelse, ofte særdeles

liden og contraheret samt rynket paa Overfladen og fast af Consistents; sjelden var den i dette Stadium over den normale Størrelse, men da tillige noget mør og overfyldt. Leveren fandtes altid af normal Størrelse, sjelden lidt blodoverfyldt. Galdeblæren altid ganske fuld og udspændt af tyk, mørk Galde, der kun med Möie lod sig trykke ud i Tarmen. Nyrerne syntes ofte at være af abnorm Størrelse (?), Tubulærsubstansen ofte betydelig fortrængt af Corticalsubstansen. Nyrebægerne tomme, deres Sliimhinde belagt med en hvid gelatinös Mucus. Urinblæren som oftest ganske tom og contraheret; paa Overgangen til andet Stadium fandtes gjerne lidt mørk Urin. Urinblærens Sliimhinde rynket og med et hvidt gelatinöst Belæg. Mesenterialkjærtlerne ofte opsvulmede som smaa Hasselnödder, undertiden slet ikke opsvulmede. — Havde Udtømmelserne været rigelige, saa vare Ventriculus og Tyktarmene tomme; Ventriculus var sjelden meget contraheret; men oftere udvidet, imedens Tyktarmen derimod gjerne var contraheret og enkelte Gange i den Grad, at Tarmsaxen kun med Möie kunde indbringes. Efter mindre rigelige Udtømmelser kort för Döden indeholdt Ventriculus og Tyktarmen af det samme karakteristiske hvidfnokkede Fluidum, som fandtes rigeligen i den övrige Deel af Tarmcanalen. Havde blodig Diarrhoe været tilstede, saa fandtes blodige, chocoladefarvede Contenta samt blodig Udgydning pletviis hist og her i Sliimhinden, især af Colon og Ileon. Sliimhinden i hele Tarmcanalen belagt med en graalig, gelatinös Mucus, der, klæbende stærkt til Hinderne, var vanskelig at afskrabe og enkelte Gange saaes saa fast, som en Pseudomembran; i Ventriculus var den ofte pletviis afstödt. Tarmhindernes Injection varierede meget; som oftest, var dog Ileons Hinder, især Mucosa, af en betydelig Injection, der, aftagende i Jejunum og Coe-

cum, var svag eller manglende i Duodenum og Colon. Imens Ventriculens seröse Hinde som oftest var hvid, saaes Sliimhinden lyseröd, tyk, opflosset og lod sig meget let afflaae i store Stykker, hvilken Beskaffenhed aftog og ophörte i Duodenum. Et ganske constant Phænomen var en Mængde hvide opsvulmede Glandler (?), af Störrelse som Hirsekorn og siddende i Sliimhinden af Tarmene. I Ileons nederste Deel vare de altid talrigst, aftog opad og ophörte omtrent i midterste Deel af Jejunum; i Coecum og paa dens Valvel vare de sjelden tilstede, men sjeldnest i Colons överste Partie, hvor de dog eengang fandtes uden at være tilstede i Coecum. Altid fandtes midt iblandt dem opsvulmede peyerske Glandelgrupper.

Var Döden indtraadt i Reactionsstadiet, saa fandtes Blodet i Hjernen og de andre Caviteter mindre tykt og mörkt. Havde Cerebraltilfælde været tilstede, saa var Blodoverfyldningen i Hjernen större, Hinderne ofte opake og undertiden fortykkede, Ventriklerne indeholdt mere Fluidum. I to Tilfælde fandtes tillige faste Exsudater imellem Hjernens Gyri. Lungerne vare i dette Stadium oftest overfyldte, det forreste Partie mindst og dette havde oftest beholdt den för omtalte deigagtige Beskaffenhed. I Hjertet fandtes kun smaa Coagula, sjelden fibrinöse. Milten var gjerne noget overfyldt og mör; dog fandtes den ogsaa i dette Stadium enkelte Gange liden og contraheret. Leveren mere overfyldt, Urinblæren indeholdt mere eller mindre Urin. Tarmenes Contentum mere eller mindre galdetingeret og consistent, Hindernes Injection omtrent, som i det algide Stadium.

Bemærkninger om Choleras Maade at opstaae og
forplante sig paa med særligt Hensyn til Epide-
mien i Christiania i 1850.

(Ved Prof. Dr. F. C. Faye.)

Den epidemiske Cholera har nu igjennem en Række af Aar hjemsøgt mange Lande i og udenfor Europa og saaledes været Gjenstand for Opmærksomhed og Studium fra Lægernes Side, uden at man til denne Tid er kommen til et bestemt Resultat med Hensyn paa dens Fremkomst og Forplantelse. At denne Sygdom i enkelte Dele af Asien er endemisk og af en ondartet Charakter, er en afgjort Sag; ligesom det er ligesaa sikkert, at en godartet eller let helbredelig Cholera til visse Aarstider hersker i alle Lande; men det er først siden 1817, at man med nogen Sikkerhed har kunnet efterspore Sygdommens Indtrængen som ondartet Epidemie i Europa. Den kom da som saa mange andre epidemiske Sygdomme fra Östen, gjennemfoer Rusland og udbredte sig efterhaanden til de övrige europæiske Lande. Efterat Cholera har faaet et Slags Hjemstavnsret ogsaa i vor Verdensdeel, er den neppe nogensinde aldeles ophört, idet hist og her, ofte i langt fra hverandre fjernede Lande, Sygdomstilfælde af karakteristisk Charakter have viist sig i større og mindre Udbredning. — Den Omstændighed, at Cholera i sin ondartede Form maa ansees oprindeligt for en österlandsk Sygdom, har tidligt avlet den Mening, at den ved Spærring maatte kunne holdes borte fra de Jordegne, hvis Naturforholde ikke paa samme Viis, som i dens egentlige Hjem, medgave en spontan Oprindelse, idet man i dens Gang fra Östen imod Vesten, fölgende Menneskenes travle Færdsel, troede at see et gyldigt Beviis for, at Sygdommen

forplantede sig ved Samqvem, uden at der til dens Næring behövedes noget Andet eller Mere. Denne Betragtningmaade gav naturligviis strax Anledning til mangeartede Spærrings- og Qvarantaine-Foranstaltninger i alle Lande, inden en dyrekjøbt Erfaring bragte en Reaction og et Omslag tilveie paa mange Hold i de fra Begyndelsen af som hensigtssvarende antagne Forholdsregler. — Efterat Sygdommen nemlig gjentagne Gange havde angrebet og hjemfæstet sig i saavel sydligt som nordligt beliggende Lande, syntes flere Kjendsgjæringer at tale for, at den kan udbryde, uden at nogen Meddelelse af et Smittestof ved Mennesker eller Varer hertil beviislig kan antages at have givet Anledning; imedens det paa den anden Side ogsaa har Erfaringen for sig, at den oftere er udbrudt, efterat et eller andet Slags mistænkelig Communication paaviselig har fundet Sted, hvilket fornemmelig maa antages at være Tilfældet, hvor Udbruddet daterer sig fra den Tid, en af Cholera angreben Person er ankommen til et Sted. Paa denne sidste Maade antog man, at Sygdommen i forrige Epidemie for 17 Aar siden blev bragt til Christiania fra den da angrebne nærliggende Bye Drammen, hvor Sygdommen var begyndt, uden at nogen bestemt Meddelelse kunde paavises. Den nys endte Epidemie derimod, der begyndte i en af Christianias Forstæder hos en Haandværker, der ikke havde været udenfor sin Hjemstavn i lang Tid, har ingen Undersøgelse, optagen saavel af Læger som ved Politiforhör, kunnet efterspore Oprindelsen til, forsaavidt denne skulde söges i nogen Overførelse hertil fra Personer eller Varer. Det nærmest liggende choleraangrebne Sted var Gothenborg, hvormed ingen Communication fandt Sted uden maaskee landværts igjennem flere Districter paa svensk og norsk Side, hvorom dog intet Factisk er oplyst; dernæst omtaltes

det senere, at Hull, hvorfra Dampskibet „Courier“ gjorde regelmæssige Farter hid, var cholerasmittet, uden at nogen Kundgjørelse herom var udkommen, hvorfor det ansaaes muligt, at Sygdommen var kommen til os paa denne Vei. Men efter alle Undersøgelser er der ikke den ringeste Sandsynlighed for, at nogen Meddelelse paa denne Maade har fundet Sted, da ingen Sygdom herskede ombord og flere af Passagererne spredte sig til forskjellige Kandter uden nogen Følge, imedens den først Angrebne i Forstaden Grönland, ifølge sin Levevei, levede isoleret fra al Indflydelse, der kunde tænkes kommen fra Byens Söhavn, hvor ikke heller under hele Epidemiens Varighed et eneste Cholera-tilfælde har viist sig, hverken iblandt Söfolk eller Arbeidere, skjönt disse Sidste neppe kunne, ifølge deres Levemaade, regnes til de mindst Modtagelige for Cholerasmitte. Vi have altsaa Grund til her, som paa saa mange andre Steder, at antage en spontan Oprindelse under Luftforholde, som favorisere Sygdommens Udbrud. Det maa ved første Betragtning synes underligt, at en, idetmindste i sin ondartede epidemiske Form, under ganske forskellige klimatiske Forholde, fra først af fremavlet Sygdom skal hos os kunne fremstaae spontant; men erindres det, hvad Medicinens Historie tilfulde godtgjør, at Europa paa en lignende Maade har faaet österlandske Sygdomme, der meget godt senere have fundet sig i det forskjellige Klima og gjort sig hjemme i det, falder det Forunderlige heri bort. Der gives Sygdomme, som ikke kunne trives udenfor en vis Bredegrad, f. Ex. guul Feber, men Europa har i sin Barndomstid, da de terrestriske Forholde i höiere Grad medgave Udviklingen og Ernæringen af ondartede Epidemier, end nu er Tilfældet, maattet erfare, at Pestilentser til forskjellige Tider have kunnet opstaae og forplante sig med en

Voldsomhed, som maatte have sin Grund i noget Andet, end en blot og bar Meddelelse igjennem Personer og Effecter.

Jeg skal ikke ved disse Bemærkninger, som egentlig kun skulle knytte sig til vore egne seneste Erfaringer, söge vidtlöftigen at begrunde Antagelsen af en vis epidemisk Constitution som en Hovedbetingelse for, at en Epidemie af en Sygdom, som Cholera, skal kunne gribe om sig; thi med faa Undtagelser troer jeg, at Lægerne lægge Vægt paa dette Moment; i hvilken Henseende jeg ogsaa skal tillade mig at henvise til en Discussion herom i vort medicinske Selskab *). Men hvad der især fortjener at lægges Mærke til er, at den epidemiske Constitution, der begunstiger Choleras Fremtræden, foraarsager, foruden en Deel lettere Choleratilfælde, en Mængde Diarrhoeer, hvilke sidste synes overalt at have givet det fornemste Fundament for nye ondartede Choleratilfælde, om de ikke itide ere blevne helbredede. I denne Henseende skjelner den epidemiske Cholera sig paa en ikke uvæsentlig Maade fra andre epidemiske Sygdomme, som i Tidernes Löb have hjemsögt Landene; thi vel er det altid saaledes, at til Ex. Pest, Kopper, Skarlagensfeber o. s. v. under deres epidemiske Optræden have anfaldt Individerne med forskjellig Heflighed, eftersom den personlige Disposition og de ydre hygieniske Forholde mere eller mindre modificere Sygdommens Intensitet; men Sygdomsbilledet bliver dog saa temmelig det samme, hvilket altsaa forholder sig noget anderledes med Cholera, idet Diarrhoeerne danne et mere selvstændigt Sygdomsprodrom, som med forholdsviis større Lethed lader sig bekjæmpe, og med det tillige Anlægget til et virkeligt Udbrud

---

*) See de nedenfor gjengivne Forhandlinger.

af selve Cholerasygdommen. Efterat man under de forskellige Epidemier er bleven opmærksom herpaa, har man heller ikke forsømt at imødegaae, saavidt muligt, en stærkere Udbredelse af Sygdommen, ved at helbrede indtræffende Diarrhoeer; og en virksom Indgriben paa denne Maade, i Forbindelse med andre kraftige Foranstaltninger i hygienisk Henseende, tør det vel for en Deel tilskrives, at Sygdommen under dens seneste Optræden her ikke fik det Opsving, som uden dette sandsynligviis vilde blevet Tilfældet. Imidlertid er det ikke rimeligt, at de trufne preventive Foranstaltninger alene have bevirket, at Sygdommen blev saa begrændset; hvorimod det har stor Sandsynlighed for sig, at den epidemiske Genius denne Gang i mindre Grad, end under forrige Epidemie, har begunstiget Sygdommens Udbredning. Sammenligne vi nemlig de nu tilstedeværende individuelle og ydre Forholde med dem, der fandt Sted for 17 Aar siden i Christiania og Omegn, bliver Resultatet, at Folkemængden er ikke ubetydelig forøget og at Livsvilkaarene i det Hele neppe ere synderligt forandrede til det Bedre, hvorhos man vil have bemærket, at Misbrugen af Spirituosa under Epidemien denne Gang endog har været stor. De ved de trykte Veiledninger givne Advarsler imod Brændeviinsdrik have saaledes lidet frugtet, og Sygdommen skaanede en stor Deel erklærede Drukkenbolte.

Hvorvidt den asiatiske Cholera er en contagiös Sygdom, er endnu til denne Dag en Tvistens Gjenstand i alle Lande, idet en Deel Læger ville fraskrive den al Smitteevne, en Deel indrømme Smitsomheden, men under en vis Begrændsning, og underordnet den epidemiske Indflydelse; imedens Enkelte ansee Contagiositeten som det Væsentlige til Forklaring af Sygdommens Forplantelse og Udbredning, imedens de lægge lidet eller ingen Vægt paa en særegen

epidemisk Constitution som Aarsag. — De strenge Ikke-contagionister bebreide deres Modstandere, at de som Beviser for deres Troe paa Contagiositeten anföre en Mængde löse Facta, der vistnok vise, at Sygdommen er udbrudt efter Samqvem af forskjelligt Slags med choleraangrebne Personer, efter Brugen af deres Klæder, eller efter Omgang med friske Personer, der, uden selv at blive syge, have været i mistænkelig Berörelse; men uden at de have kunnet godtgjøre den causale Forbindelse paa en for den strenge Naturforsker saa fyldestgjørende Maade, som det skeer ved at antage en epidemisk Indflydelse som den nærmeste Aarsag. I samme Lande, ja i de samme Byer, hvor Cholera har hersket, see vi saaledes Lægerne optræde skarpt imod hverandre, fægtende fra begge Sider med Facta, der tjene lige godt som Argumenter saavel for, som imod Contagiositeten. Dette var til Exempel Tilfældet under den seneste i 1849 herskende Epidemie i Plymouth og flere Steder i England, ligesom der paa samme Maade strides i Frankrige*).

For noget grundigere at belyse dette Æmne og ikke forvexle Begreber, som det i Spörgsmaal af forviklet Natur kan have nogen Nytte, saavidt muligt, at skjelne imellem, skal jeg gjöre opmærksom paa den her ikke uvæsentlige Distinction imellem Infection og Contagium i strengere Betydning. Flere Sygdomme synes saaledes at besidde den Egenskab at udvikle et Stof, der ved at inficere Luften i et Rum, eller potentsere en allerede tilstedeværende usund

---

*) Man see om denne Sag en meget grundig Beretning af den franske Læge *Bonamy* i *L'Union médicale* af 14, 17, 21 og 26 Septbr. og 1 Octbr. 1850. Denne Mand er efter en streng Analyse af Facta forbleven Anticontagionist, og flere russiske Læger, der tidligere vare Contagionister, sees ogsaa at have skiftet Mening, hvorvel ogsaa det Modsatte tør have fundet Sted.

Luftbeskaffenhed formaaer igjennem Lungeindaandingen at virke sygdomsvækkende paa andre tilsyneladende sunde Individuer, og at dette finder sin Anvendelse paa Cholera-sygdommen, er en Mening, som hyldes af mange Læger — maaskee af de fleste i vort Land, der have nærmere iagttaget Sygdommen. Om derimod dette Slags Contagiositet, der nærmest betegnes ved Benævnelsen „Infection“ strækker sig saavidt, at det udviklede Smittestof som saadant — isoleret og selvstændigt, — kan hæfte sig ved en forövrigt sund Person og hans Klæder eller ved Varer, og igjennem disse ved Berörelse forplante sig til og frembringe Sygdom (Contagium i strengere Forstand), staaer mere tvivlsomt, skjönt ogsaa dette antages af en Deel Læger. — Alle de Forsög, man har gjort med at nyde Blod og Excreta af syge Personer og indpode dem paa Sunde, ere faldne negativt ud; og naar man anförer enkelte Exempler paa, at Sygdom er opstaaet, efterat en Person har baaret en Cholerasygts Klæder, som Beviis paa virkelig Contagiositet, da viser dette blot, hvor let Contagionisterne tage det med Beviisförelsen, idet de ganske glemme, at post hoc er ikke propter hoc, og dette mindst, naar Personerne have levet under de samme Luftforholde. — Det er klart, at af de nævnte Spörgsmaals Afgjörelse maa en fornuftig Bestemmelse med Hensyn til Qvarantaine og Spærring blive en nödvendig Fölge, og især afhænger Qvarantainens Nytte, fra et reent theoretisk Standpunkt betragtet, af Contagiositetens Tilstedeværelse i streng Forstand, da der uden en saadan aldrig kan fornuftigviis blive Tale om Smitte ved Varer, men alene ved syge Personer og maaskee deres Lig. Naar jeg har nævnt den theoretiske Side af denne Sag, er dette skeet for at lade den strenge Naturforskning beholde sin Ret, om den har nogen; thi i Virkeligheden

har Erfaring fast overalt lært, at ingen Qvarantaine eller Afspærring har formaaet at holde Cholera ude; og naar man desuagtet paa enkelte Steder lever i Troen paa Muligheden, tør vi visselig med vore mangeartede Erfaringer nu udtale den Dom om Virkningen, at den har været en Illusion, fordi en hermetisk Afspærring, — især naar Sygdommen er i Ens eget Land, — er umulig for Menneskers, Dyrs *) og Varers Vedkommende.

Forebyggelsesmiddelet imod Choleras Indtrængen og videre Udbredning tør vel hovedsagelig ligge i Mangel paa en vis Luftdisposition, gunstig for Germinationen af Miasmaet, da i saa Tilfælde Sygdommen, om den end bringes ind i en By eller et District directe med Patienter, synes at vantrives og snart at uddøe.

Vi skulle efter disse almindelige Bemærkninger om Contagieqvæstionen finde Interesse ved at betragte vor seneste lille Epidemies Forplantelsesmaade, eftersom vore Forholde ere saaledes, at vi med en paa Gjenstandene tidlig vendt Opmærksomhed saa temmelig nøie have været istand til at kontrollere Sygdommens Gang.

Som ovenfor anført, udbrød Sygdommen hos en Mand, der ikke paa nogen bekjendt eller beviislig Maade havde staaet i Forbindelse med Personer eller Varer fra cholera-smittet Sted, hvorimod den anden Angrebne var en Kone, der havde arbeidet i Huset hos den Første, og de følgende tvende Tilfælde indtraf i den samme Gaard og samme Stue, som den til Rigshospitalet førte Kone beboede. Senere angrebes endnu 7 Personer i samme Stue —, ialt 10 Patienter,

---

*) For at forklare de ofte uforklarlige Sprang af Tilfælde ved Koppe-epidemier, har man tyet til at beskyldte Fluerne for at udbrede Smitten fra Syge til Sunde, under den Forudsætning, at deres Fødder og Sugerør vare inficerede af Koppegiftet.

hörende til 3 forskjellige Familier, som i tvende Omskiftninger indflyttede i dette Locale. Her synes saaledes en Forplantelse ved et Smittestofs Udvikling ikke tvivlsom; men vedholde vi en Distinction imellem „Infection“ og „Smitte i den snævrere Betydning,“ er denne Følgerække af Tilfælde let forklarlig paa den Maade, at samtlige Angrebne have i en mere concentreret Tilstand indaandet en Luft, der allerede paa Grund af en abnorm (cholerisk) Constitution maatte ansees inficerende, og dette i forøget Grad, fordi samtlige angrebne Personer levede i usle ydre Kaar og tildeels paa Grund af individuelle Omstændigheder (Tilböielighed til Nydelse af Spirituosa) vare særligt disponerede for Sygdommen. At et af det syge og maaskee döde Legeme udviklet Stof, naar det træffer paa en for dets Multiplication gunstig Luftbeskaffenhed, kan potentierte Luften i begrændsede Rum, er, som ovenfor antydet, et vel kjendt Factum fra flere andre Sygdomme, der kunne rodfæste sig for lang Tid i enkelte Værelser, imedens andre tilstødende Rum ofte ikke vise den samme skadelige Indflydelse paa de deri levende Individuer. Noget ganske Analogt fandt Sted ved det her nævnte Huus, den saakaldte Skjæggerudgaard paa Leret, idet samtlige Familier, der beboede dette samme Værelse i underste Etage, bleve angrebne, hvorimod et Par Familier ved Siden i samme Etage og 4 Familier i anden Etage forbleve friske under hele Epidemien, uagtet de under Husets Sygdomsperiode ikke skyede at besøge de i det inficerede Værelse liggende Syge; ja det fortaltes ogsaa, at nogle af de Syges Klædningsstykker bleve senere afhændede, uden at dette havde nogen Sygdom til Følge. Denne Kjendsgjerning fra Skjæggerudgaarden beviser saaledes noget mere til Evidents, at en Infection kan finde Sted ifølge en Ophobning af Cho-

leraluft, men den taler heller imod Antagelsen af noget Smittestofs Overførelse paa anden Maade. Vistnok opholdt enkelte af Husets övrige Beboere sig kun som Besögere kort Tid hos de Syge i det choleraificerede Værelse, og dette har altsaa ikke været tilstrækkeligt til at paavirke Nervesystem og Blodsystem paa en Maade, der hos dem bevirkede Sygdom; men var Cholera smitsom ved Berörelse enten af de Syge, eller deres Klæder, skulde neppe de övrige Familiens mange Led i samme Huus gaaet fri for Angreb.

Sygdommen spredte sig snart videre i Forstæderne Grönland og Leret, og, som det vil erfares af de foregaaende Beretninger, angrebes oftere Flere i samme Huus; men ogsaa ved denne Udbredelse er det at mærke, at der for en Deel af de Angrebne kunde ved nöiagtig Examination paavises nogen Communication med Cholerapatienter. Fra den anden Side nærede Indvaanerne i dette District ingen synderlig Frygt for at besøge de cholerasmittede Huse, og jeg havde selv ved personlige Besög Anledning til at overbevise mig om, hvor hyppige saadanne Besög aflagdes, uden at dette for den störste Deel af de Besögende havde nogen Sygdom til Fölge. Blev blot de forudløbende Diarrhoeer, hvoraf der forekom mange, bekjæmpede, — og dette lærte efterhaanden Indvaanerne Vigtigheden af, — syntes Dispositionen for en væsentlig Deel at være borttagen. — I en enkelt trang og smudsig Gade, den saakaldte Smalgang, forekom blot enkelte Tilfælde, uagtet det skulde synes, som om et Smittestof, engang der indkommet, maatte blæse over fra det ene Huus til det andet. I et Par andre ligeledes trange og usunde tilgrændsende Stræder, hvori man neppe kunde haabet sig fri for Angreb, forefaldt endog intet Tilfælde.

I Choleralazarethet angrebes, som det sees af Beretningerne, flere Sygeopvartere og Porteurer, og denne Omstændighed er anført som særligt talende for Sygdommens Smitsomhed; men atter maa det her erindres om, at Infection bliver den mere stringente Benævnelse, da disse Personer fortrinsviis kom mere stadigt til at indaande en concentreret Choleraluft, og dette faaer en større Gyldighed ved den Kjendsgjerning, at saavel disse Betjente, som alle Lægerne, jevnlig lede af Diarrhoe eller Cholerinetilfælde. I Begyndelsen levede de nævnte underordnede Betjente paa en mindre kraftig Kost, hvilken de selv besørgede; men senere blev dette forandret derhen, at de imod en vis Godtgjøreelse bleve kraftigere bespiste af Lazarethets Oekonom, hvorved ogsaa den individuelle Disposition til let at angribes af Underlivstilfælde mærkelig formindskedes. — En af de ansatte Læger fik virkelig Cholera, skjönt han var ansat i et District (Saugene), der laae langt fjernet saavel fra det först angrebne Grönland, som ogsaa fra de senere angrebne Districter; men da denne Læge tourviis gjorde Vagt paa Lazarethet paa Enerhougen, bliver det antageligt, at han ogsaa der er bleven inficeret. Denne Patient laae syg i sit Logis i det nysnævnte fjernere District ved Saugene, hvor ogsaa flere Diarrhoer og Choleriner vare forekomne; han pleiedes for en stor Deel af Husets Indvaanere og besøgtes af mange Venner og Bekjendte, men hverken i Districtet, eller iblandt de Besögende indtraf et eneste Choleraatilfælde, og Sygdommen uddöde saaledes med ham, der selv helbrededes.

Efterat Sygdommen havde hersket en Tid i Forstæderne Grönland og Leret viste sig pludseligt et Tilfælde i en aldeles modsat Retning imod Sydsiden af Byen i Forstaden Pipervigens yderste Ende „Holmen,“ (man conferere hermed medföl-

gende Grundtegnings), hos en Mand, der meget hurtigt døde. Om denne Patient hed det først, at han boede i Huus med en Mand, der havde besøgt en paa Rigshospitalet af Cholera død Kone, og antoges det saaledes muligt, at Sygdommen var opstaaet ved Smitte fra sidstnævnte Mand, der, selv frisk, skulde have tjent som Mellemlid for Smittens Forplantelse. Hvorvel en saadan Communication Intet i Virkeligheden kunde bevise for et Smittestofs Overførelse, meddeelt ved Klæder af friske Personer, medmindre det til samme Tid antages, at Sygdommen kun udbreder sig ved Smitte, med Benægtelse af al spontan Fremkomst, endog ifølge en ved allerede udbrudt Sygdom tilstedeværende Luftindflydelse, havde det dog sin Interesse, for om muligt at imødegaae en saakaldt Troe paa Contagiositetens Eneherredømme, nøie at undersøge det sande Forhold. Ved nøiagtig Examination faldt dette formeentlige middelbare Samqvem ud til et Intet; idet den angrebne Mand og hans Kone, som senere angrebes, forklarede, at de ikke kjendte det mindste til den formeentlige Mellemand, og at han heller ikke levede i Huus sammen med dem, hvorhos de lagde til, at de havde hørt tale om, at en Mand af det opgivne Navn senere agtede at flytte ind i Huset. — I dette første paa Holmen indtrufne Tilfælde var saaledes ingen Meddelelse fra Syge umiddelbart eller middelbart at opspore, og det maa saaledes antages opstaaet ifølge en almindelig epidemisk Indflydelse, der fik en ødelæggende Magt derved, at Manden havde, som saa hyppigt har været Tilfældet i Choleraepidemier, forsømt en tilstedeværende Diarrhoe. — Da det Huus, hvori denne Mand boede, var overfyldt med Mennesker og yderst slet i hygienisk Henseende, blev det ved Politiets Foranstaltning evacueret og dets Beboere flyttede til et isoleret Huus ved en anden af

Byens Forstæder, „Pilestrædeveien,“ beliggende paa dens vestre Kant. Her angrebes Konen til den oftere nævnte Mand og blev bragt paa Byens Lazareth paa Hammersborg, hvor Manden strax var henbragt. Tvende af disse Ægtefolks Børn angrebes, det Ene af Cholerine, det Andet af heftig Diarrhoe, og helbrededes; imedens alle de övrige til Huset ved Pilestrædeveien indflyttede Familier forbleve den Tid friske. Atter altsaa Infection af een enkelt Families Lemmer, der havde boet i samme Stue, paa samme Tid, som mange og usle Mennesker i samme Huus för og efter Udflytningen bleve uangrebne. Senere efter en ny Tilflytning til Huset ved Pilestrædeveien af visse Familier fra Holmen, i hvis Midte Cholera havde viist sig, fik en Mand og hans Sön samt en offentlig Pige, der fra Rigshospitalet var udskreven og havde faaet Bolig der, Sygdommen. De sendtes til Lazarethet, hvor Pigen döde, men begge de Övrige, der havde lidt af Diarrhoe, inden de flyttede fra Holmen, bleve helbredede. At Pigen ved at indtræde i et Huus, hvor Cholera allerede var udbrudt, er bleven inficeret ved den potentierte Luft, synes rimeligt at antage. Hermed standsede Sygdommen ganske i dette Huus, som blev det eneste angrebne paa den Kant af Byen. — Af Personer, der maatte ansees inficerede paa Tyveholmen, fortjener endnu at omtales den i *Hörbyes* Beretning nævnte Pige, der fik Sygdommen, efter at være bragt fra sit Hjem paa Byens Raadstue, hvor hun skulde udholde en idömt Straf. Hun medförte et spædt Barn, der laae ved Brystet. Begge bragtes op paa Lazarethet paa Hammersborg, og Barnet, der var raskt, blev taget fra Moderen og udsat til Forpleining. Moderen döde paa Lazarethet, hvorimod Barnet senere forblev friskt, saavel som de Personer, der havde modtaget det. Paa Raadstuen indtraf senere intet Tilfælde.

Nogen Forplantelse ved Smitte igjennem de Personer, der kom i Berörelse med denne Patient og hendes Barn, fandt saaledes ikke Sted. — Endelig maae vi, ved at omtale Holmen som Infectionsfocus, erindre, at en Mand, der formodentlig der var inficeret, under Incubationstiden begav sig op til Maridalen $\frac{1}{2}$ Miil fra Byen, hvor Sygdommen udbröd hos ham og senere hos Konen i Huset, der indaadede Atmosphæren om den Syge. Den fornödne Lægehjælp og Pleie fra Byen blev hurtigt skaffet tilveie, hvorefter Begge helbrededes og Sygdommen standsede hermed. Dette var det fra Byen længst bortliggende Punkt, hvor noget Choleratilfælde indtraf, uagtet en Mængde Mennesker fra alle omliggende Landdistricter færdedes i Byen og for en stor Deel passerede de stærkest angrebne Forstæder Grönland og Leret, efterat ikke faa tillige ifölge deres Trafik havde besøgt cholerasmittede Huse. Paa et modsat Punkt af Landdistrictet, nemlig paa Egebergbakken, der nærmest grændser til Oslo og de inficerede Forstæder Grönland og Leret, angrebes en Mand, der havde besøgt disse Steder, pludseligt af Sygdommen. Han forpleiedes i et lille Huus imellem en talrig Familie, af hvilken ikke et eneste Led blev angrebet.

Den epidemiske Constitution, der i Christiania og Forstæder stadig yttrede sig ved Diarrhoeer og Choleriner, har saaledes neppe været stærk eller strakt sig ud i nogen vid Kreds, og Smitteevnen igjennem friske Personers Klæder og Varer kan visselig heller ikke antages at have været intens, om den ellers virkelig finder Sted.

I de den egentlige By nærmest liggende Dele af Forstæderne saavel som i Byens Quarterer indtraf meget faa Tilfælde. Som en Mærkelighed maa det anföres, at i en af de trangeste, fugtigste og skidenfærdigste Gader imod By-

ens nordöstlige Side „Telthausgaden“ af hvis Beboere i forrige Epidemie omtrent det halve Antal blev angrebet, indtraf denne Gang blot et eneste Tilfælde. Da man erfarede, at Sygdommen der var udbrudt, blev der fra Lægernes Side prognosticeret en større Udbredning; men ved agtpaa-givent at opsøge og imødegaae alle stedfindende Diarrhoeer og anden Iagttagelse af andre hygieniske Forholdsregler slap man imod Formodning let fra Ondet ogsaa paa denne Kant. — Af Beretningerne erfares det, at der, efter en stor Deel Diarrhoeer som Forbud, pludseligt viste sig tvende Tilfælde paa Rigshospitalets Afdeling for Hudsyge, hvilket indtraf en Uge, efterat den fra Leret til Rigshospitalets medicinske Afdeling indbragte syge Kvinde der var død. Nogen Communication imellem disse Afdelinger finder i Regelen ikke Sted; men vel havde En af Hudsygeafdelingens Læger nogle Gange besøgt Choleralazarethet paa Grönland. At antage, at Lægen her har været et Contagiums Bærer, skjönt han selv var og forblev frisk, er i høi Grad usandsynligt, da Lægerne i saa Henseende ingen Forholdsregler iagttog, men uden Betænkelighed Alle mere eller mindre hyppigt besøgte Cholerasyge og Choleralazareth, uden at et eneste Tilfælde paa denne middelbare Maade — ved Contagiemeddelelse i streng Forstand — beviislig er opstaaet. Hvis man ikke her, i en stærk Troe paa et intenst Contagium, argumenterer saaledes, at post hoc er ogsaa propter hoc, hvilket vi som Naturforskere ingensomhelst Ret have til, medmindre vi tillige kunne bortargumentere al anden Forplantningsmaade, bliver den negative Beviiskraft af disse Kjendsgjerninger temmelig stærkt i Disfaveur af en hyppig eller intens Contagieoverførelse ved Klæder eller Varer. Det gaaer heller ikke an som et Modargument at anføre, at formodentlig har den individuelle Disposition denne Gang været

svag; thi er et Contagium stærkt, behöver det ingen stærk Disposition for at fænge; og lægge vi Mærke til, at Brændeviinsdrikning under selve Epidemien formeentlig ikke var ringere, end forrige Gang, at Befolkningen betydeligt er tiltagen, og at Trang og Usselhed hos de lavere Classer neppe heller kunne siges at være synderligt formindskede, bliver en Forklaring af Epidemiens begrændsede Udbredning ikke med Rimelighed at söge i en svagere individuel Disposition.

Det sidste Choleratilfælde i den nys endte Epidemie indtraf under Omstændigheder, der i höi Grad tale for en epidemisk Constitutions Indflydelse, naar Organismen er mere end almindelig tilböielig til at modtage og böie sig under den. Allerede i trede Dögn var nemlig intet Tilfælde anmeldt fra nogen Kandt, da pludselig en aldrende Mand angrebes paa Byens chroniske Sygehuus og döde efter faa Timers udtalt Sygdom. Da Manden havde ligget paa Sygehuset i lang Tid og ingen Communication med Cholerapatienter lod sig paavise, maatte dette Tilfælde forsaavidt ansees spontant opstaaet. Patienten havde lidt af Diarrhoe i flere Dage og var forresten brystsyg. Den sidste Nat havde han for at tilfredsstille Trangen til Stolgang, i den tyndeste Paaklædning, begivet sig ud i den kolde Luft, og umiddelbart herefter udbröd Sygdommen med Voldsomhed. — En lignende Erfaring om Farligheden af med Diarrhoe at begive sig tyndt paaklædt i kold Luft gjorde man i denne Epidemie paa Leret, hvor en Mand i bedre Kaar, der vel var vant til at tage et Glas Grog om Aftenen, men forresten var stærk, pludseligt fik Sygdommen efter flere Besög paa Privetet i en kold Nat. Han havde overseet sin Diarrhoe og væggret sig ved at modtage Medicin for dette Onde, som han ansaae for en Ubetydelighed. — Efter nærmere Undersögelse af de paa förstnævnte Sygehuus liggende

chroniske Patienters Tilstand erfarede det, at flere lede af simpel Diarrhoe, hvorfor de strax efter det indtrufne Tilfælde toges i Behandling, og hermed endte Cholera baade der og i Christiania for denne Gang.

Efter denne korte Fremstilling og Bedømmelse troer jeg, at vi maae komme til det Resultat, at Cholera i al Fald ikke har viist sig som en stærkt smittende Sygdom, og maa-skee slet ikke, om man med Contagiositet nærmest forbinder Begrebet om et Stof, der hænger sig ved Klæder og Varer. Men neppe vil Nogen af os benegte Betydningen af Overførelse ved Infection under en tilstedeværende epidemisk Constitution. Det kunde synes, som om denne Distinction i Virkeligheden er mindre væsentlig; men erindres det, hvad jeg ogsaa i det Foregaaende har antydnet, at vi kunne svække Infectionens Virkninger ved gode hygieniske Forholdsregler og ved at imødegaae de forudløbende Tilfælde, der karakterisere en Choleraepidemie, imedens et heftigt Contagiums Overførelse ikke i samme Grad kan modarbejdes, om vi ikke skulle blive barbariske i vore Foranstaltninger og i vor Handlemaade, maa jeg med Andre være enig i at tillægge Distinctionen Vægt. Skulde vi virkelig behøve i høi Grad at frygte for Berørelse med de Syge og troe stærkt paa Giftets Overførelse middelbart igjennem Klæder og Varer, da blive Spærring og Qvarantaine en naturlig Hjælp. Men da denne Hjælps Iværksættelse avler Frygt i høi Grad og dertil medfører Udgifter og Brödløshed, er den i Sandhed en bedrøvelig Hjælp. Kommer endnu hertil, at en consequent Spærring er umulig at overholde — især naar Sygdommen er i eget Land, Befolkningen tæt og Communicationstrangen levende, — have vi Grunde nok til at ønske saadanne Foranstaltninger ombyttede med andre, som stemme bedre med Samfundets Tarv.

Efterat disse Meddelelser allerede vare under Pressen, har jeg læst en dansk Læges, Hr. *Panums*, Beskrivelse over en lille Epidemie i Bandholm paa Lolland i Hospitalsmeddelelser. 3 Bd. 6 Hft. Kjöbenhavn, Novbr. 1850. — Det har virkelig sin store Interesse at sammenligne de paa Bandholm truffne Foranstaltninger med vore under seneste Epidemie. De ere fast i alle Punkter contrasterende. Der Afspærring, saavidt skee kunde, endog indtil at indelukke til Observation friske Individier, der havde levet i eller blot betraadt choleraangrebne Huse; — her den frieste Communication imellem Syge og Sunde, idet vi heller ikke tage i Betænkning ved Udflytning af Familier fra et smittet Huus at henlægge dem til et andet længere bortliggende Punkt af Byen, uden at spærre Huset, og tvertimod den der brugte Fremgangsmaade at lade til Ex. et Diebarn indsættes til friske Personer, efter at være taget fra den cholerasyge Moder. — Den Erfaring, Hr. *Panum* omtaler som almindelig, at Sygdommen angriber flere eller endog alle Individier af samme Familie og flere eller alle Familier i samme Huus, er her og paa flere andre Steder ikke stadfæstet; i hvilken Henseende jeg skal erindre om Forholdene ved den saa kaldte Skjæggerudgaard paa Leret, hvor Sygdommen holdt sig til samme Stue, men skaanede alle de övrige Familier i Huset, som heller ikke blev evacueret. — I en större By ville slige Foranstaltninger, som de af Hr. *Panum* brugte, være umulige og efter min Formening skadelige at forsöge paa, fordi de vilde föröge baade Frygten og Elendigheden. Vi have idetmindste her seet Sygdommen begrændse sig under en streng Iagttagelse af almindelige hygieniske Forholdsregler og Agtpaagivenhed paa tilligemed en tidlig Behandling af de forlöbende Tilfælde. Vi kunne vel saaledes endnu med fuld Ret spørge: ere ikke saadanne Afspærringsforanstalt-

ningers Nytte, som de paa Bandholm trufne, mere illusorisk, end virkelig? — Lægge vi Mærke til, at Sygdommen, ifølge alle Undersøgelser, ogsaa paa dette Sted maa antages spontant opstaaet, og end videre til de store Sprang, den gjorde, f. Ex. til Havnen, uden nogetsomhelst paaviseligt Samqvem med mistænkelige Huse eller Personer, synes denne af *Panum* med udmærket Nöiagtighed beskrevne lille Epidemies Gang til Evidents at godtgjøre, at Smitte i ethvert Fald blot for en Deel danner Meddelelsesmidlet; dog kan der ligesaa lidt fra denne saa godt controllede Epidemie, som fra saa mange andre, hentes noget gyldigt Beviis for, at Sygdommen har smittet ved friske Mellemlid, — men nærmest blot ved Infection i en Focus, — ikke ved Contagium i den snævrere Betydning eller igjennem Klæder og Varer. — Havde Hr. *Panum*, ifølge de paa egen Erfaring udviklede Anskuelse om Sygdommens miasmatiske-contagiöse Natur, indskrænket sig til Evacuation af de ved de Syge og andre skadelige Indflydelser inficerede Rum, hvilket kan udføres i en lille Commune, daglig Luftning samt Rensning af samtlige Huse, den trængende Befolknings Forsyning med nærende Spiser, tilligemed en methodisk Opsporen og tidlig Behandling af alle forløbende Maveuordener, som ret ofte med Villie skjules, vilde han efter al Sandsynlighed være kommen til et ligesaa gunstigt Resultat. Denne Mening kan hos mig ikke rokkes ved den af ham som Analogie opstillede Erfaring fra en Mæslinge-Epidemie paa Færøerne; thi Cholerens og Mæslingers Maade at forplante sig paa ved Smitte er sandsynligviis i ikke uvæsentlig Grad forskjellig, idet den sidste Sygdom, der localiserer sig i Hudsysteemet, maa-skee let forplanter sig ved de Personers Klæder, der have været under Paavirkning af Contagiet, skjönt flere Mellemlid af Mangel paa Disposition tør kunne gaae frie. —

Som en Mærkelighed fortjener det ogsaa at paapeges, at de af Hr. *Panum* i en Contumazanstalt indespærrede Børn fra cholerasmittede Huse forbleve friske, hvilket, — næst at vise, at de ikke havde faaet Cholera ved Infection af den indaandede Luft, — meget taler for, at ingen Smitte ved friske Personer eller ved Klæder som Mellemed finder Sted; thi besynderligt maa det synes, at der ikke skulde existere nogen Disposition iblandt saa mange usle Familiers usle Børn. Jeg tænker, at man ligesaa sikkert og med færre Anstalter kunde have udsat disse Børn paa forskjellige sunde Steder. Havde et Barn virkelig været inficeret og faaet Sygdommen, formener jeg, at den bedre vilde være bleven begrændset, om Børnene havde været spredte paa sunde Steder, end samlede i en afsluttet Anstalt, hvor Sygdommen meget lettere kan danne sig en ødelæggende Focus, der i saa Fald atter vilde af Humanitetshensyn have gjort nye Udflytninger nødvendige. — Ved disse Bemærkninger vil jeg dog ingenlunde have sagt, at Afspærring af inficerede eller mistænkelige Huse ikke i indskrænkede Forholde skulde kunne stifte nogen Nytte; jo vistnok, forsaavidt en Infection ved Besøg og Pleie af sunde Personer derved vanskeliggjøres; men da en miasmatiske Udbredelse af Cholera tillige er umiskjendelig og, som ovenfor anført, Afspærring i større Forholde, navnlig i Byer, — afseet fra Umuligheden i dens Overholdelse, — avler Ulykker af flere Slags, som give en Epidemie Næring, ja endog er skikket til at depravere Menneskenaturens bedre Sider, maa jeg af bedste Overbeviisning ansee saadanne Foranstaltninger, som de i Bandholms-epidemien trufne, for deelviis forfeilede, idet man formeentlig vilde være kommen til et ligesaa godt Resultat ved Udeladelsen af en Part af det brugte Spærringssystem. Positiv Skade troer jeg Exemplet kan gjøre derved, at man (*Publicum*)

maa blive ledet til at trække Slutninger af Enderesultatet, der ere falske i enkelte Henseender og i deres Anvendelse, om man, som naturligt er, gjør en saadan for større Byers Vedkommende, ville bringe Ulykke og ikke Gavn med sig.

Forhandlinger i det medicinske Selskab i Christiania angaaende Cholera i 1850.

Extraordinairt Möde den 16 October.

Prof. *Holst.* Efter at have indledet Discussion om den i Christiania nys udbrudte Choleraepidemie, der havde foranlediget Sammenkaldelse til dette Möde, ved at give en kort Fremstilling af dens Gang og de imod den truffne Foranstaltninger, — som det er overflödigt at gjengive her, da en saadan er udförligen meddeelt i det Foregaaende, — fortsætter han saaledes:

At disse Foranstaltninger ville i prophylaktisk Henseende virke gavnligt, er utvivlsomt; men de vilde sikkerlig have viist sig end mere gavnlige, hvis de tidligere havde været bragte i Udförelse. Cholera er en Sygdom, hvortil især Fattigdom, Armod, uordentligt Levnet berede Disposition; og det er noget seent at tænke paa at forebygge eller tilgavns formindske denne, naar Epidemien allerede er udbrudt. Intet Onde er uden gavnlige Virkninger; den forrige Choleraepidemie har og haft sine, idet den har lært Europa at paaskjønne Betydningen af sanitaire Foranstaltninger; — og det skyldes vel især Forbedringer i disse, at den i 1847 indvandrede Epidemie har viist sig langt mindre extensiv — angrebet langt Færre — i Europa, end den forrige. — Ogsaa i denne Henseende staaer, kanhænde,

Storbritannien överst. — Siden 1846 har dette Rige faaet flere til Forbedring af den offentlige Sundhedspleie sigtende Love, saasom angaaende Gadernes Brede og Brolægning, Vandforsyning, Kloakvæsenet, offentlig Reenlighed, Fattigpleie m. M.; og de Auctoriteter, til hvilke Omsorgen i denne Henseende er betroet, kunne endog drages til Ansvar og straffes, hvis opkomne Sygdomstilfælde kunne antages bevirkede ved en forsömt Omsorg. Men man er ei bleven staaende ved at foreskrive Love; ogsaa den private Goddædighed og Omsorg har viist sig virksom i samme Retning. Saaledes har man i mange större Stæder, især i Fabrik- og Manufactur-Stæderne, bygget store Vaaninger hvori Arbeidere og Ubemidlede kunne for billig Leie erholde en sund Bolig; man har aabnet store Rum, hvor Daglønnere og Fattige kunne i Hviletiden fra Arbeidet have et tört og varmt Tilhold; man har aabnet Badeanstalter, hvor Fattige kunne for en Ubetydelighed eller for Intet tage Bad; man har indrettet Vadskeanstalter, hvor Fattige kunne for en Bagatel eller Intet faae deres Klæder vadskede. Da disse Foranstaltninger der have været i Gang i flere Aar, har man og seet Frugter deraf under Choleras sparsomme Optræden iaar, hvilken de britiske Auctoriteter ei have villet erkjende uden som sporadisk, hvorfor de og have besværet sig over, at man i Norge og Sverige har erklæret britiske Havne smittede og behandler derfra kommende Fartöier qvarantainemæssigt. Alle anförte Foranstaltninger kræve naturligviis store Pengeudlæg og meget Arbeide; men man har gjort den rigtige Beregning, at ved Forbedring i den offentlige Sundhedspleie og i Befolkningens physiske Velvære reddes Menneskeliv, forebygges Sygdomme, formindskes Udgifterne til Syge- og Fattig-Pleie, forringes Antallet af Enker og Forældrelöse; og det turde

derfor vel blive et Spørgsmaal, om ei anførte Udlæg ville indvindes med Tiden, og om ikke anførte Slags Opoffrelser kunne betragtes som productive Depenser. En overveiende Pluralitet af Sagkyndige har længe anseet det afgjort, at den sande Immunitet imod Cholera ikke maa søges i Spærringer og Qvarantainer, men i Landenes og Folkenes forbedrede hygieniske Forholde.

Iblandt de af Christianias Sundhedscommission med megen Liberalitet truffne Foranstaltninger maa jeg til Slutning specielt omtale Stadens Inddeling i 12 Lægedistricter og Ansættelse af 12 medicinske Studerende, under Navn af ambulerende Læger, een i hvert District, lønnede af Staden med 1 Spd. daglig, iblandt Andet, med det Hverv daglig at erkyndige sig om Sundhedstilstanden iblandt Beboerne i deres respective Districter og at yde den første Behandling i Choleraforløbere, — Diarrhoe og Cholerine. I England blev i 1848 under Navn af „house-to-house visitation“ iværksat en lignende Foranstaltning, paa hvilken jeg i afvigte Aar i nogle Artikler i Christianiaposten har henledet mine Landsmænds Opmærksomhed, med den Forskjel, at man der har paa nogle Steder benyttet baade Læger og andre forstandige Mænd, paa andre Steder blot de sidste. Hensigten opnaaes unegtelig sikkrere, naar nogen Lægekyndighed tillige benyttes. I England ansees anførte Mænd hovedsagelig som Sanitetsinspecteurer; og nogen anden Betydning bör ei heller lægges i vort ambulerende Lægepersonale, efter dets nuværende Organisation, hverken fra dettes eller fra Publikums Side, i det Væsentlige. — Foranstaltningen blev, saavidt jeg erindrer, først forsøgt i Dumfries og blev, formedelst dens tydeligt iöinefaldende gavnlige Virkninger der, snart efterlignet i en Mængde andre Stæder i det forenede britiske Kongerige. Sygdommens Opdagelse og Be-

handling i Forlöberstadiet, eller egentlig Diarrhoeens og Cholerinens tidlige Standsning, hindrede Overgangen til udviklet Cholera, saa at, imedens en overordentlig Mængde Syge med Diarrhoe og Cholerine kom under Behandling, Antallet af Syge med udviklet Cholera var paafaldende ringe. Virkningen viste sig sædvanlig allerede i de første Dage, efterat Foranstaltningen paa hvert Sted var bleven indført. Det kan visselig ikke feile, at den, vel organiseret, ogsaa hos os vil bære samme gavnlige Frugter.

Efter denne Intimation skal jeg tillade mig at indbyde til Discussion i Anledning af den her udbrudte Epidemie.

Stadsphysikus *Döderlein* afgav en detailleret Beretning om de af Byens Sundhedscommission trufne Foranstaltninger, Cholera vedkommende; tillige meddeelte han, at „Selskabet for Christiania Byes Vel“ havde kjøbt og uddeelt en betydelig Mængde forskellige Klædningsstykker til de Fattige.

Derefter reiste sig en Discussion om Hensigtsmæssigheden af forskellige sanitaire Forholdsregler, hvori, foruden *Döderlein*, deeltog Professorerne *Heiberg*, *Holst*, Lector *Voss*, Brigadelæge *Hjort*, Escadronschirurg *Steffens* og Corpslæge *de Besche*.

Til Slutning afgav Candidat *Hörbye* en Meddelelse om sin hidindtil brugte Behandling af de Cholerasyge.

Møde den 23 October.

Prof. *Faye* fremhævede det Særegne ved nuværende Epidemie, nemlig at den, efter nu at have bestaaet i 3 Uger, fremdeles næsten udelukkende holdt sig paa de først angrebne Steder. Han omtalte Observationer fra Indien, der viste, at Sygdommen ogsaa der til enkelte Tider havde indskrænket sig til ganske begrændsede, mindre Territorier, uden at udbrede sig videre. Han tænkte sig Muligheden

af, at Epidemien her denne Gang vilde forholde sig paa samme Maade.

Lector *Boeck* bragte Spørgsmaalet om Sygdommens Contagiositet paa Bane. Han havde under den forrige Epidemie observeret, at Cholera var opstaaet derved, at en Person iførte sig Klæder, som En, der nylig var død af Cholera, havde baaret. Naar man antog, at Cholera paa Grønland kunde være opstaaet spontant, da kunde han ikke dele en saadan Mening. Han troede, at ligesaa lidt, som man paa Grønland fandt ostindiske Planter, ligesaa lidt vilde man der finde ostindiske Sygdomme, naar de ei vare indførte. Hvad der, efter hans Mening, især talte for, at den var indført, var Betragtningen af den hele Epidemies Gang. Cholera kommer til os nu, ligesom i sidste Epidemie, efterat den har naaet temmelig nærliggende Steder. Det forekom ham at være en romanagtig Tilfældighed, om den netop nu skulde være opstaaet spontant hos os. Med dens miasmatiske Oprindelse forekom det ham at stride, at Sygdommen kun var indskrænket til et saa ganske lidet Terrain, hvor man næsten uden Undtagelse kunde forfølge den fra Individ til Individ.

Candidat *Hörbye* paaviste enkelte Detailler ved Sygdommens Gang, der syntes at godtgjøre dens Contagiositet.

Møde den 6 November.

Prof. *Faye*. Jeg skal i Aften tillade mig at optage den i forrige Möde begyndte Discussion om Choleras Maade at opstaae og udbrede sig paa, hvortil jeg finder en særlig Grund i de af Lector *Boeck* fremførte Ytringer angaaende Sygdommens Contagiositet; thi den Betragtning, der herom gjør sig gjældende fra Lægernes Side, er af stor Vigtighed saavel ved Spørgsmaalet om Rigtigheden af Qvarantaine- og Spærrings-Systemet, som ogsaa med Hensyn til Sygdom-

mens Bekjæmpelse paa allerede angrebne Steder. — Lector *Boeck* har yttret den Mening, at Sygdommens Opkomst og Forplantelse ved Contagium er Hovedsagen, idet han benægter, at den paa Grönland er opstaaet eller kan opstaae spontant ved et Miasma, ligesaa lidt som et ostindisk Plante-frøe vil kunne komme til Grönland, uden der at være indført. — Jeg skal herom bemærke, at ligesom man hos os ikke paa nogen Maade har været istand til at efterspore nogen causal Forbindelse imellem Sygdommens Udbrud og dens Tilstedeværelse paa andre Steder, forsaavidt den skulde være overført ved Personer eller Varer, saaledes har man heller ikke kunnet paavise en saadan Forbindelse i Sverige eller i andre Lande, hvor den er optraadt. Meningen om dens miasmatiske-epidemiske Væsen synes nu ogsaa at være saa almindelig antagen, at en udelukkende eller hovedsagelig Udbredelse ved Smitte ikke engang hyldestes af Læger, der forøvrigt ikke benegte Sygdommens Contagiositet (jfr. *Roches* Breve. Norsk Mag. f. Lægev. 4 Bd. 1850. S. 305 &c.). Min Troesbekjendelse i saa Henseende er den, at Sygdommen kan opstaae ifølge en reen miasmatiske Indflydelse, men at den, engang opstaaet, formaaer i den levende Organisme at udvikle Stoffe, der kunne i et indskrænket Rum potentierte et tilstedeværende Miasma saaledes, at Personer, der indaandede denne Luft, lettere angribes; altsaa en moderat Contagionisme, idet jeg forresten anseer den miasmatiske-epidemiske Udbredelsesmaade for den væsentlige. Paa Smitstens Forplantelse ved Klæder har jeg en meget svag Troe, og for det Visse troer jeg ikke, at Contagiet hænger sig i Klæderne paa Personer, som, selv friske, kunne bære det om med sig og igjen smitte Andres Klæder og saa endelig hos et fjernere staaende Led fremkalde Sygdommen. Beviserne for og imod ere omtrent umulige at føre paa en

for den strenge Naturforsker tilfredsstillende Maade og derfor see vi ogsaa, at de samme Argumenter benyttes som Vaaben af baade Contagionister og Ikkecontagionister; men just fordi Argumenterne ere, som en Forfatter bemærker, som tveæggede Sværd, er det nødvendigt at prøve og veie alle Facta paa en streng Maade; thi med Hypotheser og individuel Troe kan naturhistorisk Beviisførelse ikke opgjøres. — Den af *B.* brugte Lignelse med en ostindisk Plante finder jeg, overensstemmende med en Yttring af Lector *Voss* i forrige Møde, ikke adæqvate, da en tropisk Plante aldeles ikke kan trives her, imedens vi see Cholera godt at trives. Det er gaaet paa samme Maade med andre epidemiske Sygdomme, der for lange Tider tilbage ere komne til Norden fra sydligere Lande og senere ere blevne hjemvante. Modsætningen hertil danne enkelte Sygdomme, til Ex. gul Feber, som aldeles ikke vil trives udenfor visse geographiske Grændser. Den Kjendsgjerning, at Sygdommen localiserer sig paa enkelte Punkter, hvilket nu har været Tilfældet her og efter Beretninger af Generalsundhedscollegiet i London ogsaa har været saaledes i England, maa jeg under den stedfindende frie Communication imellem de syge og sunde Individuer og Districter ansee som et Beviis paa, at Sygdommen ikke er meget contagiös, da den i modsat Fald maatte angribe endog mindre modtagelige Personer, saaledes som det altid viser sig ved de stærkere Smittestoffe. I en Beretning fra Prof. *Adams* i Glasgow, hvorefter et Uddrag er givet i „Hospitalsmeddelelser, Sept. 1850,“ fortælles, at Sygdommen i 1848—1849 holdt sig i et begrændset District af Staden en heel Maaned, uagtet Communicationen var aldeles uspærret, og heri seer ogsaa denne Læge et Beviis imod nogen stærk Contagiositet. Stedfindende Diarrhoeer udgjorde ogsaa der Syg-

dommens Recruiteringsmateriale og tilskreves en epidemisk Constitution, da disse Tilfælde ellers ikke herske om Vinteren i Glasgow. Det lykkedes ogsaa først at faae Bugt med Sygdommen, siger *Adams*, efterat flere medicinske Studerende vare engagerede til at gaae om i Husene og opspore og helbrede Diarrhoeer, hvoraf et stort Antal opdagedes. Resultatet af denne Læges nøiagtige Observationer er den Mening, at Sygdommen er mindre contagiös, end andre ham bekjendte contagiöse Sygdomme. Dr. *Weisse*, Directeur for et Börnehospital i St. Petersburg, fortæller, at han för var Contagionist; men, uagtet han saae Sygdommen i 3 forskjellige Repriser angribe flere Börn i Hospitalet i 1848, er han dog bleven af en anden Troe. Som det sees af Beretningen (Journ. f. Kinderkrankh. Mai 1850. S. 326), indkom Sygdommen i Hospitalet, svandt bort, efterat Flere vare angrebne, kom igjen anden Gang efter et Par Maaneders Forløb, blev igjen borte, for tredie Gang at angribe Enkelte efter et Mellemrum paanyt af flere Maaneder. — Paa samme Maade har Forholdet været paa flere af Udlandets Hospitaler, hvilket jeg ifjor havde Anledning til at see. Den Syge indbragtes uden Betænkelighed og Sygdommen angreb Nogle, men Contagiet var i al Fald ikke stærkt nok til at holde sig i længere Tid. — At Frygt for Cholera föröger Dispositionen, er visselig en Mening, som alle Læger hylde og som maa have en større Betydning for dem, der antage den contagiöse Forplantelsesmaade for den væsentligste; thi det er en klar Sag, at hvis Smitten er saa stærk, at den med stor Lethed kan meddele sig ved Klæder fra friske Personer igjennem flere Mellemed, og denne Mening promulgeres iblandt Publicum, vil dette ikke alene faae Frygt for Omgang med mistænkelige Personer og dets Modtagelighed i det Hele föröges; men ogsaa Lægerne

ville herved bringes i en forlegen Stilling, da de fortrinsviis maatte blive Smittens Udbredere. Deres Virksomhed kom til at blive betyngtet paa en Maade, hvormed alle Parter bleve ilde tjente; og Samqvemmet, Sygepleien o. s. v. vilde, hvad ogsaa fra Frankrige er udhævet, lettelig komme til at udarte til en barbarisk Tilstand, hvorpaa heller ikke Ex-empler mangle, skjönt de i vort Land til denne Tid ere faa eller ingen. Frygten for Smitte, selv om denne sidste i Virkeligheden antages at finde Sted, gjør man, efter min Formening, i Almindelighed bedst i som Læge at bekjæmpe, uden derfor at forsømme de specielle Sundhedsregler, da Contagieskrækken, som *Hufeland* ved en anden Leilghed har bemærket, i den Henseende ligner Frygten for Spögelser, at den omtaager den rolige Betragtningssmaade hos Publicum og, paa Grund af de under en Epidemie uovervindelige praktiske Vanskeligheder ved ganske at undgaae det personlige Samqvem, i sit Enderesultat gjør mere Ondt, end Godt. — Det er et Factum under den nuværende Chole-
raepidemie, som har vakt Opmærksomhed, at flere Porteurer og Sygeopvartere i Lazarethet paa Enerhougen ere blevne angrebne af Sygdommen; men da denne Hændelse her staaer i Modsigelse med Erfaringen fra andre Epidemier i flere Lande, har jeg for mit Vedkommende sögt Forklaringen deri, at de hygieniske Forholde ved det nævnte Lazareth ere mindre gode, og at saaledes den ved de Syges Uddunstninger potentserede miasmatiske Luft i höiere Grad har paavirket og smittet disse Personer, end under gode Forholde ellers er Tilfældet; hvortil endnu kommer, at i Begyndelsen Flere af disse Betjente af slet forstaaet Oekonomie levede usselt, hvilket senere er blevet forandret, da Opmærksomheden herfor var vakt. — Idet jeg som Formand tillader mig at henlede Opmærksomheden paa det

Önskelige i, at dette Selskabs Medlemmer — om ikke i Meningerne om Sygdommens Natur, saa dog i Meningen om den bedste Maade at tage Sagen paa overfor Publicum og Auctoriteterne, — kunde komme til et nogenlunde eensformigt Resultat, skal jeg ogsaa erindre om, at Läkare-Sällskapet i Stockholm i en Adresse til Almeenheden har, i Modsigelse med Auctoriteternes og Communernes forcerede Anstrengelser, udtalt sig for, at Sygdommen væsentlig er af miasmatiske-epidemisk Charakter.

Conradi. Det er mig umuligt at indsee, hvorledes Nogen kan falde paa at bruge den Omstændighed, at Cholera her væsentlig indskrænker sig til en enkelt Forstad, som et Argument for dens Udbredning ved Smitte, da den synes mig netop paa det Stærkeste at tale for det Modsatte. Lad os engang antage, at Cholera udbredes væsentlig paa contagiös Vei, paa hvad Maade vil man da forsøge at forklare det Factum, at den i 1833 i et lige stort Tidsrum angreb et mangedobbelt større Antal Individuer, end i 1850? Er det da rimeligt, at Smittestoffet nu er af mindre Intensitet? Visselig ikke; thi enkelte Tilfælde ere ligesaa heftige og Mortaliteten forholdsviis ligesaa stor nu, som i 1833, og det vilde altsaa være uden al Analogie at antage, at Contagiet skulde være svagere. Eller er Communicationen imellem Byens forskjellige Dele mindre, end i 1833? Heller ikke; thi ingen Spærring eller Isolering har fundet Sted, de Syge have modtaget Besøg af Slægtninge og Bekjendte fra alle Byens Kandter, og ved den forøgede Folkemængde maa altsaa Communicationen imellem de sunde og angrebne Dele af Staden snarere være større, end mindre. Er da maaskee Befolkningen nu mindre modtagelig for Sygdomsgiftet, paa Grund af bedre Levemaade, sundere Boliger, mindre Drikfældighed o. s. v.? I de Dele af Sta-

den, hvor Cholera udbrød og især har hersket, er der i disse Henseender slet ingen Forbedring. Kort sagt, man skulde forgjæves søge nogen Forklaringsgrund, hvorhen man end vender sig. Holder man sig derimod til Udbredningen paa miasmatiske Vei, bliver Sagen ganske simpel. Enhver veed, at de Sygdomspotentser, som vi kalde Miasmer, enten de nu opstaae af atmosfæriske, eller terrestri-ske eller hvilkesomhelst andre Aarsager, paa forskjellige Tider kunne være af meget forskjellig Intensitet, hvoraf følger, at de undertiden kun frembringe Sygdom hos enkelte for deres Paavirkning meget modtagelige Individuer, imedens de til andre Tider vise deres Virksomhed hos en ulige større Deel af Befolkningen. Det er ligeledes be-kjendt nok, at Individuer, der lide af Forstyrrelse i Dige-stionsorganerne, navnlig af Diarrhoe, fortrinsviis ere ud-satte for Cholerasygdommen, og at betimelig Behandling af saadanne Sygdomstilfælde kan forebygge den egentlige Choleras Udvikling. Her i Byen er i denne Hensigt ansat et Antal unge Læger, som have det Hverv strax at tage saadanne Tilfælde under Behandling. Er altsaa det mias-matiske Element af ringe Intensitet, og derhos Sygdom-mens Udvikling bliver forebygget hos et større Antal af de disponerede Individuer, er det ligefrem, at dens Ud-bredning maa blive meget indskrænket og væsentlig til de Dele af Byen, hvor den er udbrudt, og hvor de sanitaire Forholde ere mindre gunstige.

Contagionisterne paaberaabe sig i Almindelighed som et stærkt Argument for Choleras Udbredning ved Smitte den Omstændighed, at næsten overalt, hvor Sygdommen viser sig, kan man fremlægge, om ikke Beviser, saa dog Sand-synlighedsgrunde for, at den er indført, da der har været Reisende paa Stedet, som enten umiddelbart, eller middel-

bart have været i Berörelse med cholerasmittede Personer eller Steder. Dette maa vistnok indrömmes og kan ikke være anderledes; thi der gives kun faa Steder i denne Deel af Verden, hvortil der ikke i Löbet af saa mange Dage, der kunne antages som Choleras Incubationstid, ankommer en eller anden Reisende, som har havt Samqvem med andre Reisende, som atter paa förste, anden eller tredie Haand have havt at bestille med Folk, som ere komne fra cholerasmittet Sted. Vil man bruge saadan Argumentation, kan man med störste Lethed faae ogsaa vor egen godartede Cholera til en smitsom Sygdom. Men hvorledes forholder det sig nu i Virkeligheden med denne Paastand, anvendt paa vore egne Epidemier? I Drammen kunde man ikke paavise, at Epidemien var indfört ved Smitte, uagtet man vistnok nærede nogen Mistanke. I Bergen mistænktes et Skib der kom fra Vlaardingen med en död Mand, som, uvist om medrette, sagdes at være död af Cholera. Han blev begravet i Land, og det förste Sygdomstilfælde viste sig i Bergen 12 Dage efter Begravelsen, og, vel at mærke, ikke hos nogen af dem, der havde havt med Liget eller Begravelsen at bestille. Skal Sygdommen her desuagtet ansees importeret, er vort 5 Dages Qvarantainesystem aldeles örkeslöst. Ved den nuværende Epidemie her i Christiania, har man, saavidt jeg veed, ikke engang en Skygge af Sandsynlighed for Indbringelse ved Smitte.

Hvad angaaer Lector *Boecks* Sammenligning af Cholera med en ostindisk Plante, skal jeg ikke derved videre opholde mig, da jeg maa ansee det alene for en Yttring, der tilfældigviis er falden under Discussionens Löb, og hvorpaa ikke bör lægges Vægt. Lignelser af dette Slags kan man fremføre til Stötte for de meest modsatte Meninger,

men de indeholde intet Bevisende, ikke engang noget Oplysende.

Det er forövrigt ikke min Hensigt at negte, at Cholera kan udvikle et Smittestof; jeg vilde meget mere ansee det for forunderligt, om dette ikke var Tilfældet; men jeg negter, at Smitte er den almindelige Aarsag til Sygdommens Optrædelse og Udbredning som Epidemie, med andre Ord, jeg anseer den som en væsentlig miasmatiske Sygdom.

Jeg maa derhos tilföie, at jeg vilde anseet det for ønskeligt, at en saadan Mening, som den af Lector *Boeck* yttrede, ikke var bleven tilfört Forhandlingsprotocollen, da den er vel skikket til at skaffe det paa Alt, hvad der imellem Lægerne afhandles om Cholera, höist opmærksomme Publicum en Kilde til unödigg Ængstelse; men da den nu engang er indkommen, anseer jeg det nödvendigt bestemt at protestere imod dens Rigtighed.

Lector *Boeck* antog fremdeles, at Sygdommen hovedsagelig udbredte sig ved Contagium. Han vilde imidlertid ei yttre sig videre imod det, de foregaaende Talere havde anfört, da han vidste, at han ei vilde komme til Enighed med dem. Med Hensyn til hvad der var anfört angaaende Qvarantainen, ansaae han dens Bibeholdelse for unyttig, da man Intet vidste om Choleras Incubationstid, og han vilde her specielt udhæve, at han, da han var Medlem af Cholera-Central-Commissionen, var den Eneste, som i den ubetinget havde protesteret imod Bibeholdelsen af nogensomhelst Qvarantaine.

Prof. *Holst.* Der er ligesaa lidt ved den nuværende, som ved nogen af de foregaaende Choleraepidemier her i Riget, anfört et eneste factisk Beviis for, at Sygdommen er hidfört ved Smitte fra andet Sted. Det er derimod ved Politiförhör klarligen godtgjort, at ikke den Förstangrebne

kan have været i Berørelse med Personer eller Gjenstande, som kunne antages at have meddeelt ham Sygdommen. Choleras Optræden hos os denne Gang har megen Lighed med dens Optræden paa saa mange andre Steder, hvor man heller ikke har kunnet bevise dens Indførelse, og navnlig med dens Optræden her i 1833. — I 1833 bemærkedes nemlig de første Tilfælde paa Enerhougen, iaar paa Grønland og det tilstødende Enerhougen; i 1833 angreb Sygdommen hovedsagelig Forstæderne; det Samme er Tilfældet iaar; i 1833 bemærkedes det første Tilfælde den 1 October, iaar den 4 October; Sygdommen har i begge Aar næsten udelukkende holdt sig til de laveste, i stor Armod, Uorden og Ureenlighed levende Classer. Den har ei indfundet sig pludselig, men nogen Tid forud tilkjendegivet sit Komme ved Varsler. Saaledes vare Diarrhoeer, Choleriner og andre gastriske Uordener ikke sjeldne i August og September Maaneder; flere Choleriner vare endog af saadan Beskaffenhed, at de utvivlsomt vilde have været opførte paa Listerne over ondartet Cholera, om Epidemien dengang havde været erklæret udbrudt. Men Sygdommens Fremtræden i de samme Localiteter og i de samme Aarstider, iblandt de samme Folkeclasser og med samme Kyndere pleier man at ansee som Beviser for dens epidemisk-miasmatiske Oprindelse; og man gjør formeentlig rettest i at holde sig til en saadan, naar en anden ei lader sig ved Facta bevise. Den første Cholerasyge i Verden kan dog ei have paadraget sig Sygdommen ved Smitte; og hvorfor kan den da ikke ogsaa opstaae uden Smitte hos Andre?

Alligevel kan Sygdommen ingenlunde frakjendes al Smitsomhed; thi som alle epidemiske Sygdomme, kan den, under visse Forholde, saasom Sammenhobning af Syge, Mangel paa behørig Udluftning, Reenlighed m. M., visselig

udvikle Contagium. Dersom den var overmaade smitsom, maatte de Personer, der befinde sig i de Syges Nærhed og saaledes ere meest udsatte for at paavirkes, især blive angrebne. Men dette forholder sig ikke saa; thi paa mange Steder ere Personer, som have tilbragt en stor Deel af Døgnet paa Sygestuerne, her have ikke alene löseligen berört, men med blottede Hænder gnedet de Syge, badet, aareladt dem, været udsatte for Paavirkningen af deres Blod, Udtömmelser fra Mave og Tarmkanal, have vadsket deres Töi, endog med saarede Fingre obduceret de Döde, saasom Læger, Sygevogtere, Tvættersker, Ligbærere, Gravere m. Fl., i Regelen blevne angrebne forholdsviis endog i et ringere Antal, end Andre, som have levet afsondret fra de Syge; der gives adskillige, selv större, Sygehuse, ved hvilke samtlige Læger og Sygevogtere ere blevne aldeles skaa-nede; og dog have de Færreste anvendt Forebyggelsesmidler imod Smitte. Londoner General-Sundhedscollegium, hvis omhyggelige Undersögelser vi skyldte saa mange fortrinlige Oplysninger om Choleras Oprindelse, Forplantelsesmaade og Foranstaltninger til dens Forebyggelse, har stedse bekjæmpet Smittens Betydning og i sin i afvigte August Maaned Parliamentet forelagte seneste Rapport med Hensyn til Sygevogtersker og Vadskerkoner, der vare berettede at skulle have paadraget sig Sygdommen ved Berörelse af Syge, anmærket, at de enten havde, stundom endog i flere Dage, lidt af Diarrhoe, som de havde forsömt, eller begaaet Diætfeil, eller overanstrengt sig, eller boet i angrebne Dele af Staden, eller endog i Huse eller Værelser, hvori laae Cholerasyge.

Prof. *Faye*. Som yderligere Momenter til Bedömmelsen af Sygdommens Forplantelsesmaade kan tjene, at man i Rusland har anstillet Experimenter for at constatere, hvorvidt

den var smitsom og i den Hensigt drukket Cholerasyges Blod og Excreter, saavel foroven som forneden udtömte, at man har indpodet Blodet, lagt sig i Sengen med de Syge og baaret deres Klæder — Alt med negative Resultater. Med Hensyn paa flere af de seneste her i Byen Angrebne, da var det ikke til at oplyse, at nogen Communication havde fundet Sted med Cholera-patienter, og navnlig var dette ikke Tilfældet med den første paa Tyveholmen angrebne Mand, om hvem man feilagtigen havde formeent, at han paa anden Haand var smittet af den paa Rigshospitalets Hudsygeafdeling først angrebne Qvinde. — Som en Mærkelighed fortjener at omtales den, som det synes, med mindre Grund berygtet blevne Skjæggerudgaard paa Lerret, hvor Sygdommen tidligt yttrede sig i en Stue, og efterhaanden angreb 3 Familier, der efter hverandre beboede samme, imedens de övrige Familier i Huset ved Siden af og ovenover den samme Stue — i Tallet 7 — vare, uagtet Samqvemmet imellem dem og de Syge uhindret fandt Sted, forblevne aldeles forskaanede og endnu fremdeles igjennem flere Uger siden sidste Sygdomstilfælde ere friske. — Et Factum, der formeentlig heller ikke er uden Interesse, kan jeg anföre fra mine Jagttagelser som Qvarantaine- og Cholera-Læge i Finmarken i 1831 og 1832, da Sygdommen herskede i Havnene ved det hvide Hav. Epidemien var nemlig meget stærk i Archangel og Onega i Bunden af Havet og blev svagere i Kemi og dette end mere i Kola nær den norske Grændse. Hundrede russiske Fartöier ankom til Finmarken efter 2—3 Dages Reise og nogle havde havt baade Syge og Döde af Cholera ombord; men ikke et eneste Sygdomstilfælde indtraf i Finmarken, hvis Luftforholde syntes aldeles ugunstige for Sygdommens Udvikling.

Med Hensyn til Lector *Boecks* Yttring om, at ogsaa han havde stemt imod Qvarantaine for Cholera som unyttig, men af den Grund, at dens Incubation var ubestemt, synes mig, at denne Grund er mindre consequent, naar Contagiositeten ved Personer og Effecter ansees stor; thi næst at fremme et nøiagtigere Studium af Incubationstiden, skulde det herefter blive rigtigt at holde en længere Qvarantaine, hvilket det dog stod til at haabe, at de fleste handlende Nationer ville ansee unødvendigt imod en Sygdom som Cholera.

Brigadelæge *Hjort* troede at burde gjøre opmærksom paa Forskjellen imellem de fixe og flygtige Contagier. Ved de første, hvortil f. Ex. Variolæ maatte henføres, kunde Afspærring hindre Sygdommens videre Udbredning. Ved de sidste, der forplante sig ved Infection af Luften og hvortil, efter hans Formening, Cholera maatte henføres, vilde Forsøg paa at standse Sygdommens Udbredning ved Isolering, neppe føre til noget Resultat.

Efter Formandens Opfordring gik man derpaa over til at discutere Sygdommens Behandling.

Candidat *Hörbye* oplyste, at han hos de 16 først angrebne Patienter havde brugt en concentreret Opløsning af Kogsalt. Af disse døde 12, men Sygdommen var hos dem alle yderst heftig. — Senere havde han, efter Opfordring fra Prof. *Faye*, anvendt Natrum bicarbonicum i Opløsning af ʒij paa ʒviij Vand, en Spiseskee hver Time. Resultaterne efter denne Behandling vare vel noget gunstigere, men Tilfældene vare heller ikke saa heftige, som i Begyndelsen. Foruden disse Midler vare hos Alle anvendte gjentagne Indgifter af Laudanum fra 15 til 20 Draaber i Forbindelse med Liqvor nervinus, varme Bade samt Frotteringer med inciterende Linimenter. I Reactionsstadiet anvendte han, naar der var

Congestioner i Hovedet, gjentagne Gange 6—8 Igler i hver Tinding og kolde Omslag over Hovedet.

Candidat *Thoresen* havde havt 5 Tilfælde under Behandling. I 2 Tilfælde havde han anvendt Opløsning af Lapis infernalis, $\frac{1}{8}$ Gran hvert Qvarter, indtil Patienten havde forbrugt 4 Gran. Begge de Syge døde. Hos en Patient var, forinden samme blev indlagt, brugt $\frac{1}{2}$ Gran Ipecacuanha hver anden Time, hvormed han i Lazarethet lod fortsætte, og Patienten er nu i betydelig Bedring. — Desuden anvendte han Bade og de almindelige udvendige Frotteringer.

Candidat *Schroeter* havde havt 2 Tilfælde under Behandling. Den ene Patient døde efter 3 Timers Ophold i Lazarethet. — Hos den anden Patient, der led af et lettere Tilfælde, havde han brugt Camphor i Forbindelse med Naphtha. Patienten var nu i Bedring.

Faye havde gjort *Hörbye* opmærksom paa Natrum bicarbonicum som et Middel, der var anbefalet baade af en fransk Læge og af en Læge i Ostindien, der om samme havde corresponderet med Prof. *Liebig* i Giessen. — Et Middel, der fra Amerika af Dr. *Horrich* og Dr. *Bird* i Cincinnati omtalt som særdeles virksomt, skjönt det for Læger maa synes af meget uskyldig Natur, var Svovl, hvortil en Wienerlæge, Dr. *Vivenot*, desuden vil have Kul tilsat. (Man see herom et Uddrag i Norsk M. f. Lægvisk. 6 Hft. 1850. S. 391.)

Prof. *Holst*. Jeg skal ved denne Leilighed gjøre opmærksom paa et Middel, som er meget rost i et Numer af en Calcuttaavis for April d. A., „the friend of India,“ nemlig Indaandning af Suurstofgas. Der berettes, at en Dr. *Macrae*, forsögte det paa 15 europæiske Sömænd i Choleras sidste Stadium, og at de kom sig alle. Middellet blev ogsaa i

Europa hyppigen anvendt i forrige Choleraepidemie, men kunde ikke vinde nogen Tiltroe.

Brigadelæge *Hjort* havde seet anbefalet, deels som Lægemiddel, deels som Prophylacticum imod Cholera, Lindekul.

Prof. *Holst.* Vi bör ei forlade denne Discussion om Cholera, uden tillige at omtale Spærringer. Spærringer bleve i Begyndelsen af forrige Epidemie vedtagne i nogle Lande i Europa, men de bleve snart forladte som uoverholdelige, unyttige, ja skadelige; ei heller i Sverige udförtes de, saa vidt erindres, under Epidemien i 1834, hvorimod de iaar ere blevne vedtagne, ei blot lehnsviis, men præstegjeldsviis og byviis, efter kgl. Tilladelse, hvorfor de hverken udföres overalt, eller paa samme Maade; og efter Choleras Opträden i Norge er samme Spærring endog befalet med Hensyn til os, idet Reisende herfra ei kunne komme ind i Sverige, uden at være forsynede med speciel kgl. Tilladelse. Troen paa Choleras store Smitsomhed og paa Nyttens af Spærring og Qvarantaine er hos den svenske Nation saa almindelig og stærk, at det neppe vilde være tilraadeligt fortiden at hæve den. Men Sverige kan formeentlig antages nu at befinde sig paa Overgangspunktet. Man har der daglig Anledning til at overbevise sig om anförte Foranstaltningers Unytte; Cholera er, trods Qvarantaine, opstaaet, uden at være indfört, og vedbliver, trods Spærring, stadigen at udbrede sig videre. Landets oplyste Læger bearbeide Opinionen baade i Skrift og Tale; Lægeselskabet i Stockholm har i en i flere svenske Blade indfört Adresse til Almeenheden udhævet Forbedring i de hygieniske Forholde som det rette Forebyggelsesmiddel imod Sygdommen; og jevnlig læses i svenske Blade Artikler, hvori Spærringerne skarpt dadles. En formedelst Cholera spærret Landsbye (Råå) skal endog for Regjeringen have ansögt om, at Staten skulde

bære Spærringsomkostningerne og föde Communen i Spærringstiden, da den ei vilde lade sig indespærre paa andre Vilkaar. At det for Norges Samfærdsel med Udlandet, især paa en Tid, da Dampfarten ophörer, saa fordærvelige Forbud imod at begive sig ind i Sverige, uden kgl. Tillaelse*), ei kunde gaae upaataalt, var at forudsee. Vore Dagblade have viist dets Urimelighed; flere af de herværende udenlandske Consuler have besværet sig derover for deres respective Gesandtskaber i Stockholm; Statholderen har derom fört Anke umiddelbar til Kongen og den norske Regjering henvendt sig til ham med Indstilling om at faae det hævet eller forandret.

Norske Auctoriteters Dom om Choleraqvarantaine**).

(Ved Cholera-Central-Commissionen.)

Da Kundskab om Landets egne Auctoriteters Dom om Choleraqvarantaine formeentlig vil have Interesse for Publicum og maaskee virke beroligende paa Opinionen, meddeles herved følgende korte sammenstillede Beretning.

Af det af Medicinal-Lovcommissionen udarbeidede og

*) Denne, i Overeensstemmelse med kgl. Brev af 20 December 1847, af Qvarantainecommissionen i Götheborg udfærdigede Kundgjörelse af 24 October 1850 blev dog allerede ved kgl. Befaling af paafølgende 2 November, — altsaa förend Besværingerne herfra have kunnet naae Stockholm, — forandret derhen, at Reisende fra Norge kunde passere over Grændsen ind i Sverige, naar de med Övrighedsattest havde godtgjort, at de ikke i de sidste 10 Dögn havde været paa cholerasmittet Sted. Senere Anmærkning.

***) Indfört i flere af Christianias Dagblade i November og December 1850.

under 31 Marts 1847 til Regjeringen oversendte Forslag til Lov om Medicinalvæsenet i Norge handler det niende Capitel om Qvarantainevæsenet. I dette Capitels § 14 foreslog Commissionen med Hensyn til Cholera, at, naar til noget Sted i Riget indkomme Fartöier, som enten i de sidste 5 Dage af Reisen have haft ombord Personer, angrebne eller döde af Cholera, eller som medbringe deraf angrebne eller döde Personer, eller Gang- eller Sengeklæder, eller andre deslige Sager, hvoraf disse under Sygdommen have gjort Brug, skulle de holdes afsondrede saalænge, indtil de Syge eller Döde ere blevne afhentede og Sagerne samt det eller de Rum, hvori de have befundet sig, ere blevne rensede. Commissionen har altsaa ikke tænkt sig nogen egentlig Qvarantaine med Hensyn til Cholera, men dog anseet de nævnte Omstændigheder for at være af saadan Beskaffenhed, at Forsigtighed syntes at tilraade ikke at overse dem med Ligegyldighed.

Marine-Departementet, der overtog Behandlingen af anførte Capitel, lod det særskilt trykke og sendte under respective 14 Mai, 7 og 8 Juli s. A. trykte Exemplarer til Departementerne for det Indre og for Finants- og Toldvæsenet og til samtlige Qvarantainecommissioner i Riget, med Anmodning om derover at meddele Departementet de Bemærkninger, hvortil de maatte finde Anledning. Paa denne Maade modtog Marine-Departementet Betænkninger baade fra de nævnte Departementer, fra Börs- og HandelsComiteerne i Christiania, Drammen, Bergen og Throndhjem, fra Qvarantainecommissionerne i Frederiksstad, Dröbak, Drammen, Holmestrand, Frederiksværn, Österriisöer, Grimstad, Christianssand, Mandal, Egersund, Soggendal, Bergen, Aalesund og Throndhjem, samt fra Laurvigs Toldinspectorat. Ikke nogen af disse mange Auctoriteter, af

hvilke de allerfleste, navnlig Qvarantainecommissionerne, havde lægekyndige Medlemmer, have fundet Anledning til nogen Bemærkning ved bemeldte § 14; og det Samme maa antages at være Tilfældet med de Qvarantainecommissioner, fra hvilke ingen Skrivelser ere indløbne. Börs- og Handels-Comiteen i Christiania takker Regjeringen, fordi den tilsigter at bevirke anførte Forslag Stortinget forelagt, og den i Drammen erklærer, at den ikke finder sig foranlediget til at indstille Önske om Forandring enten i det hele Forslag, eller i nogen af dets §§er. Qvarantainecommissionen i Frederiksstad antager, at de foreslaede Bestemmelser ville tilveiebringe fornöden Betyggelse, og den i Drammen ytrer, at naar England og Frankrige have antaget lignende Reformer, maa Antagelsen deraf ansees endnu mindre betænkelig for Norge.

Qvarantaine med Hensyn til Cholera har i flere Möder og til forskjellige Tider været gjort til Gjenstand for Discussion i det medicinske Selskab i Christiania. Ikke noget Medlem har erklæret sig for dens Bestaaen, hvorimod alle de, som have yttret sig, med Bestemthed have erklæret sig derimod; og man feiler neppe i at ansee den samme Anskuelse for den almindelige iblandt norske Læger.

I en til Marine-Departementet under 29 December 1849 afgiven Betænkning over en af londoner General-sundhedscollegium til den britiske Regjering indsendt „Report on quarantine“, hvori foreslaaes Ophævelse af Qvarantaine for alle Sygdomme og Antagelse af andre sanitaire Foranstaltninger i Stedet, ytrer det medicinske Facultet — efter först at have betragtet Spörqsmaalet i dets Almindelighed og derved anført, „at Lægevidenskabens Historie viser, at Epidemier og Pandemier ere langt sjeldnere i vore Dage, end fordum; at flere endog ere for-

svundne paa Steder, hvor de för vare meget hyppige; at de, naar de optræde, i Almindelighed ere baade af kortere Varighed og mindre ödelæggende i deres Virkninger, end tilforn; at disse Velgjerninger unegtelig skyldes den ved Civilisationen bevirkede store Forbedring i Landenes og Folkenes hygieniske Forholde; og at der saaledes er grundet Haab om, at de mange Forbedringer, som man i disse Forholde stadigen vedbliver at indføre i alle oplyste Lande, omsider ville gjøre Landfarsoter endnu sjeldnere, kortvarigere, mildere, maaskee endog forebygge deres Udvikling og derved udrödde dem aldeles“ — med Hensyn til Cholera Fölgende: „Cholera har viist sig i alle Verdensdele og i alle Zoner; men det maa ved Erfaring ansees tilfulde beviist, at Qvarantaine hverken formaaer at standse den i sin Vandring, eller at udestænge den; og det kommer herved i fortrinlig Betragtning, at Contagionister og Ikkecontagionister ere heri enige. Qvarantaine med Hensyn til denne Sygdom har derfor under nuværende Epidemie, hverken tillands eller tilvands, været paabuden i Rusland, Preussen, Mecklenburg-Schwerin, Hannover, Hansestaterne Hamburg, Lübeck og Bremen; den blev i forrige Aar hævet i Storbritannien og Ireland og i indeværende Aar i Pavestaten; og Facultetet finder ei heller nogen Betænkelighed ved at foreslaae den hævet i Norge, under Iagttagelse af den af Lovcommissionen foreslaaede Forsigtighed“.

Den forrige Cholera-Central-Commission yttrede i Forestilling af 14 Januar 1833 til Marine-Departementet, at den norske Nation fast ikke seer i Cholera Andet, end en almindelig epidemisk Sygdom, er ganske vel forberedet paa de mildeste Forholdsregler og venter dissers Antagelse med Længsel; og den anmærkede i Betænkning af 6 November 1834, at de baade i Udlandet og Norge senere

erhvervede Erfaringer end mere bekræftede Rigtigheden af anførte Anskuelse.

Den nuværende Cholera-Central-Commission har ved flere Leiligheder, udførligst i Betænkninger og Forestillinger af 31 Juli og 24 December 1848, 19 Februar og 13 Juni 1849, samt 10 Januar og 14 October d. A., for Marine-Departementet udtalt sin paa Videnskab og Erfaring byggede Overbeviisning om Unytten af Choleraqvarantaine og i flere af dem foreslaaet den hævet. Ved Skrivelse af 21 August 1849 oversendte den bemeldte Departement en af den i samme Aar ført Correspondence med norsk-svenske Consuler i de fremmede Stater, som ligge Norge nærmest eller dermed staae i største Handelsforbindelse, af hvilken sees, at under den nuværende Epidemie har, med Undtagelse af i de 3 skandinaviske Riger, Qvarantaine i de övrige Stater dels ikke været paabuden, dels været hævet, dels været paalagt kun Fartöier, som paa Reisen have havt Choleratilfælde ombord.

I Indstilling af 15 Januar 1848 angaaende Udkast til kgl. Proposition til den vordende Lov om Qvarantainevesenet yttrede Marine-Departementet, at det, ihvor tilbøieligt det end var til, efter de af Medicinal-Lovcommissionen tilveiebragte Oplysninger, at betragte al Qvarantaine imod Cholera som ufornöden, dog har anseet det betænkeligt at foreslaae den hævet fortiden, som det sees, især af folkeretlige Hensyn til vore Naboriger, der endnu ikke have antaget et saadant Princip, og derhos af unionelle Hensyn til Sverige. I Overeensstemmelse hermed blev, efter Marine-Departementets af Regjeringen tiltraadte Indstilling, i den af Storthinget bifaldte kgl. Proposition, istedetfor den af Lovcommissionen foreslaaede § 14, optagen en anden § 14, der bemyndiger Kongen til for Cholera at forordne en

Observationsqvarantaine, dog blot af indtil 8 Dage, — den eneste væsentlige Afvigelse imellem Medicinal-Lovcommissionens Forslag og Loven om Qvarantainevæsenet af 12 August 1848. Qvarantainetiden, som for Fartöier, der komme fra cholerasmittet Sted eller paa Reisen have havt Samqvem med saadant Sted eller Fartöi, ved kgl. Res. af 13 April 1835 og 20 Februar 1838 var bestemt til 5 Dage, forblev efter den nye Lovs Udkomst den samme uforandret indtil kgl. Res. af 25 Juni 1849, der indskrænker dette Tidsrum kun til Fartöier, ombord i hvilke intet mistænkeligt Tilfælde har viist sig, men forlænger det til 8 Dage, naar Fartöierne paa Reisen have havt eller ved Hidkomsten maatte have Cholerasyge eller Choleralig ombord. Derved er altsaa antaget, at Sygdommen skulde have en forskjellig Incubationstid, eftersom mistænkelige Tilfælde have viist sig ombord eller ikke; men derved er ogsaa skeet en Tilbagegang.

Derimod tog Marine-Departementet af Cholera-Central-Commissionens Forestilling af 19 Februar 1849 Anledning til i Indstilling af 28 s. M. at foreslaae Choleraqvarantaine hævet, og til i Indstilling af 17 Marts at gjentage dette Forslag, der, skjönt tiltraadt af Regjeringen, ved kgl. Res. af 26 s. M. ikke blev naadigst bifaldt.

Af denne Fremstilling af norske Auctoriteters Dom om Choleraqvarantaine sees, at Rigets Börs- og Handels-Comiteer, Qvarantainecommissioner, baade den ældre og nyere Central-Commission, Hovedstadens medicinske Selskab, det medicinske Facultet og Regjeringen ere enige i at ansee den unyttig. En saadan Eenstemmighed imellem mere og mindre sagkyndige Auctoriteter over det hele Rige, af hvilke flere ikke en enkelt Gang, men i en lang Aarrække flere Gange have i motiverede Betænkninger uforbeholdent udtalt

den samme Dom, bör tilvisse tillægges megen Betydning, saa meget mere, naar hensees til, deels at, med Undtagelse af Börs- og Handels-Comiteerne samt Regjeringen, alle de övrige Auctoriteter enten bestaae blot af Læger, eller af et overveiende Antal af Læger, eller dog have en Læge til Medlem, deels at anförte Dom stemmer med den, som i alle oplyste Stater de bedste og nyeste medicinske Forfattere og overhoved en meget overveiende Pluralitet af Sagkyndige af aldeles modsatte Anskuelser med Hensyn til Smitte længe have fældet og ofte offentligent udtalt.

Men hvorledes stemmer i denne Henseende Folkeopinionen i Norge med Auctoriteternes? Da Cholera i 1831 var indvandret i Rusland, men især da den havde naaet de östersöiske Havne, var den norske Nation ligesaa meget betagen af Frygt, som de fleste andre Folkeslag i Europa, og fandt sig derfor villigen i de dengang paabudne strenge Forholdsregler, som alle vare byggede paa Ideen om Sygdommens store Smitsomhed. Men Frygten aftog efterhaanden, som en Fölge af, deels at först vore Handlende, Söfarende og andre Reisende havde lært Sygdommen at kjende paa de angrebne Steder i Udlandet og at Nationen selv, efterat Sygdommen var udbrudt i Norge, havde faaet samme Anledning, deels at Regjeringen, paa Grund af senere erhvervede Erfaringer, lidt efter lidt formildede de strenge Forholdsregler, deels — og maaskee ganske fortrinlig — at Resultaterne af Forhandlingerne i Anledning af Sygdommen ved vore Presser erholdt al mulig Publicitet, idet Regjeringens Indstillinger tilligemed Central-Commissionens Betænkninger bleve i vore Dagblade og Tidsskrifter bekendtgjorte. Den norske Nation, som under Löbet af den forrige Epidemie havde vant sig til at betragte Cholera næsten som en almindelig epidemisk Sygdom, der ei lader

sig udeholde ved Qvarantaine og Spærring, blev derfor ikke synderlig foruroliget ved dens nye Optræden i Europa i 1847. Nationen har siden lært den end bedre at kjende, deels ved dens senere Besög i Norge, ved hvilke ligesaa lidt, som ved noget af de foregaaende, Indförelse fra Udlandet har ladet sig bevise, deels ved i Pressen optagne Artikler om den; den er derved bleven end mere bestyrket i Troen paa Uvirksomheden af Isolering som Værnemiddel, og er saaledes ganske vel forberedet paa Qvarantainens fuldkomne Afskaffelse.

Ifölge vor nye Qvarantainelov overtager Statscassen de fleste af de med Qvarantaine forbundne Udgifter, overensstemmende med Forslag fra Medicinal-Lovcommissionen, som motiverede dette, iblandt Andet, derved, at Overtagelsen af disse Udgifter vilde for Statscassen blive en Ubetydelighed, dersom Commissionens Forslag om ikke at fastsætte nogen Qvarantaine for Cholera, Guulfeber og Börnekopper og at nedsætte den meget betydeligt for Pest blev antaget. Loven har derhos blot til Hensigt, saavidt muligt, at sikkre Riget imod Indförelse af de deri nævnte qvarantainepligtige Sygdomme söværts fra Udlandet, og den angaaer fölgelig ikke Qvarantaine med Hensyn til den indenrigske Söfart. Men da den nye Lov ilægger den udenrigske Söfart Qvarantaine med Hensyn til Cholera og Regjeringens Resolutioner tillige betyngede den indenrigske Söfart med samme Baand, er Statscassen bleven bebyrdet med Udgifter, som ikke ere paatænkte ved Lovforslaget. Til Udgifter ved Qvarantainevæsenet er i 1849, med hvilket den nye Lov traadte i Kraft, af Marine-Departementet anvist 14438 Spd. 58 $\frac{1}{2}$ Sk., og indtil 23 Novbr. d. A. 2976 Spd. $\frac{1}{2}$ Sk.; og den allerstörte Deel af Udgifterne ere foranledigede ved Chole-raqvarantaine, især den, som den indenrigske Söfart har

været ilagt. Disse Summer vilde have faaet en med Videnskabens, Erfaringens og Tidens Fordringer mere stemmende Anvendelse, om de vare blevne benyttede til Forbedringer i Landets og Folkets hygieniske Forholde; vist er det, at de ei have formaaet at afværge Choleras Optræden og Udbredelse i Riget.

Qvarantaine paalægger Handel, Søfart, den industrielle Virksomhed, det internationale Samqvem og den indenrigske Rørelse saa tunge Baand, at det bliver Pligt at hæve den, naar dens Unytte er godtgjort. Men Sagen har ogsaa en folkeretlig Betydning; og det maa derfor være af Vigtighed, om de Stater, som staae i Handelsforbindelse med hverandre, kunde enes om at antage fælles Grundsætninger for Qvarantainevæsenet. I dette Öiemed er der fra fransk og britisk Side oftere, men hidindtil uden Virkning, bleven foreslaaet, at bemeldte Stater skulde udsende sagkyndige Mænd med det Hverv at træde sammen paa et bestemt Sted, for mundtlig at discutere Sagen med hverandre og derefter i Forening afgive et paa de førte Discussioner bygget motiveret Forslag til Foranstaltninger i Anledning af de Sygdomme, som hidindtil have været Gjenstande for Qvarantainebehandling. Ogsaa Medicinal-Lovcommissionen har baade i sit Udkast og Forslag udtalt sig for Önskeligheden af fælles Grundsætninger for Qvarantainevæsenet, især for Nabo- og Unions-Stater; og saavel det medicinske Facultet, som Cholera-Central-Commissionen have i deres ovenfor anførte Betænkninger af respective 29 December 1849 og 10 Januar d. A. ligeledes yttret den Formening, at Opnaaelsen af dette Öiemed kan ventes lettet og paaskyndt ved en saadan Congres; og i Sagens nuværende Stilling tør man haabe, at, hvis sagkyndige Udsendinger træde sammen fra de 3 skandinaviske Riger, som endnu befinde sig iblandt de faa, i hvilke Qvarantaine er paabuden med Hensyn til Cholera, vilde dette lede til Antagelse af Forholdsregler, som bedre stemme med Samfundets sande Tarv, end de under en uligeartet Qvarantaine nu stedfindende.

CHRISTIANIA

med den nærmeste Deel af
Akers Sogns Land-
distrikt.

